

WINKLER- KÓDEX

1506

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST

WINKLER-KÓDEX

1506

A NYELVEMLÉK HASONMÁSA,
BETŰHŰ ÁTIRATA
ÉS LATIN MEGFELELŐI

Bevezetéssel
és jegyzetekkel ellátva közzéteszi
PUSZTAI ISTVÁN

Codices Hungarici IX.

Az 1506-ban keltezett, latin szöveget is tartalmazó, de túlnyomórészt magyar nyelvű kézirat 1801-ben Winkler Mihály pécsi c. kanonok ajándékaként került a Budapesti Egyetemi Könyvtárba. Kiadványunk e kódex hasonmását, paleográfai hű átiratát és az eddig kikutatott latin forrásszövegeket tartalmazza. A latin szöveg hiánya egyik-másik esetben alapossá teszi azt a gyanút, hogy nem fordítással, hanem eredeti magyar szerzeménnyel van dolgunk. Ez a tény teszi különösen becsessé kódexünket, mely egyébként XVI. század eleji fordításirodalmunk jegyeit tükrözi. E vegyes tartalmú nyelvemlékünk a szerkesztettség jegyeit is magán viseli: az eredeti szándék szerint talán óráskönyvnek készült, bár ebbe nem illő fordításmásolatokat is tartalmaz. A kiadvány bevezető tanulmánya ismerteti a kódex történetét, helyesírását, általában mindazt, amit az eddigi kutatások róla feltártak. A magyar és latin szöveghez csatlakozó jegyzetek tárgyi és nyelvi magyarázatokkal szolgálnak.

AKADÉMIAI KIADÓ
BUDAPEST

WINKLER-KÓDEX

1506

CODICES HUNGARICI IX.

1115/89

ELTE
Régi magyarországi kéziratok kutatása
1118 Budapest, Ménést út 12.

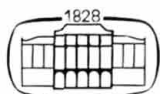
WINKLER-KÓDEX

1506

A NYELVEMLÉK HASONMÁSA,
BETŰHŰ ÁTIRATA ÉS LATIN MEGFELELŐI

Bevezetéssel és jegyzetekkel ellátva közzéteszi

PUSZTAI ISTVÁN

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST 1988

Készült az Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kara
Magyar Nyelvtörténeti és Nyelvjárástani Tanszékén

Az előkészítő munkacsoportot vezette

KOROMPAY KLÁRA

A munkálatok az MTA és az MM kutatási pályázatának keretében folytak

BENKŐ LORÁND

vezetésével

ISBN 963 05 4861 55

© *Akadémiai Kiadó, Budapest 1988*

Printed in Hungary

TARTALOM

Előszó	7
Bevezetés	9
A kézirat külseje	11
A kódex története	15
A kódex eddigi kiadásai	19
Az átírás módja	20
Kódexünk tartalma és forrásai	23
A szövegközlésben alkalmazott szerkesztői jelek és rövidítések magyarázata	33
A kódex betűhű átírata, latin megfelelői és hasonmása	37

ELŐSZÓ

A Codices Hungarici sorozat I. kötetének (Jókai-kódex. Bp., 1942.) megjelenése óta a sorozat egyes tagjainak közreadásához fűzött indokok és célok többször megváltoztak, többnyire bővültek. Kezdetben csupán a régi magyar kódexek hasonmásának megjelentetését látták elodázhatatlannak, mivel a Nyelvelmléktár „főképpen a nyelvtudományi kutatás számára sok tekintetben bizonytalan munkalapot szolgáltat” (i. m. VI. l.). Később — a IV. kötettől kezdve az Új Nyelvelmléktár címen megindított vállalkozás nyomán — a kódex paleografikus hűségű átiratát és latin eredetijét is társították a hasonmáshoz, ha ez utóbbinak nem volt hozzáférhető kiadása.

A sorozat a kezdeti célt, a nyelvtudomány hangsúlyozott szolgálatát, már első köteteivel is túlhaladta: az irodalomtörténészeknek, művészettörténészeknek, paleográfusoknak, kodikológusoknak és általában a történészeknek is lehetőséget adott kódexeink tudományáganként eltérő érdekű feldolgozásához, tartalmának bővüléséhez pedig nemcsak biztos alapot, de segítséget is nyújtott a feldolgozóknak vagy egyáltalában a tudós érdeklődőknek.

A tudományos igények és a nemzeti múlt, illetőleg nemzeti kincseink megismerése iránti érdeklődés kielégítésén kívül középkori kézirataink állapotának egyre inkább érzékelhető és mindmáig feltartóztathatatlan romlása új hangsúlyt ad a kezdetben csak második helyen említett célnak: az anyagmentésnek. Felbecsülhetetlen értékű nemzeti kincseink csak megfelelő tudományos apparátussal kísért hasonmások elegendő példányszámban való közreadásával őrizhetők meg a jövőnek, illetőleg így válhat a közösség minden tagja „az annyi nehéz század viszontagságai után ránk jutott örökség” (i. m. VII. l.) birtokosává.

A sorozat eddig megjelent köteteinek változó tartalma, a kiadványok előkészítése során eltérően hangsúlyozott célok, nem utolsósorban az egyes kéziratok sajátlagos tulajdonságai — részben indokoltan — eltérő szerkesztői megoldásokhoz vezettek, holott — sorozatról lévén szó — némi egységesség mindenképpen kívánatos. Az egységesség, amely természetesen viszonylagosan, tehát rugalmasan értendő, a bevezető tanulmány tartalmára, a betűhű átiratban alkalmazott ún. szerkesztői jelekre, a scriptoroktól használt, de ma már elfeledett betűk tükröztetésére, a lapalji jegyzetek tartalmára stb. egyaránt vonatkozik. A közös érdeklődésű tudományágaknak a sorozat egyes köteteit bíráló megjegyzéseit és az utóbbi években megélénkülő kodikológiai irodalmat figyelembe véve a sorozat folytatására vállalkozó intézmények vezetői a közzetevőket olyan szerkesztői utasításokkal látták el, amelyekből azt remélik, hogy a sorozat további köteteiben is érvényesülni fognak.

Ezek részletes ismertetése itt főlegesen, mert a bevezető tanulmány ezekre nagy részben közvetlenül, egyebekben közvetetten utal.

A Codices Hungarici sorozat folytatására és az új szerkesztési szabályzat kidolgozására az ELTE Magyar Nyelvtörténeti és Nyelvjárástani Tanszéke vállalkozott. Közreműködött benne az MTA Irodalomtörténeti Intézete is. A vállalkozást a Művelődésügyi Minisztérium a 220/1981. sz. állami megbízási pályázat keretében támogatta. Az e célra alakult munkaközösséget BENKŐ LORÁND és KLANICZAY TIBOR vezette. A szabályzattervezet 1983 elején elkészült, és a munkaközösség azonnal próbára bocsátotta. A próba anyaga a Winkler-kódex volt. A kódexet magyar szakos tanárjelöltek (BALLÉR PIROSKA, BÁNKI JUDIT, PARRAGI MÁRTA, SÁROSI ZSÓFIA, SIPOS PÁL, VEKERDY LILLA) másolták az eredetivel csaknem azonos méretű fényképről KOROMPAY KLÁRA irányításával. E másolatot többször egybevetettük a budapesti Egyetemi Könyvtárban őrzött eredetivel, majd átdolgoztuk az említett szabályzat szerint. Az így megszerkesztett betűhű átiratot és a bevezető tanulmányt a munkaközösség többször megbirálta, míg itt közreadott formájában elfogadta.

Az említetteken kívül köszönettel tartozunk E. ABÁFFY ERZSÉBETnek, P. BALÁZS JÁNOSnak, BOGNÁR ANDRÁSNAK, FODOR ADRIENNE-nek, MADAS EDITnek és TARNAI ANDORNAK, kik részben a latin források felderítésében, részben kódexünk paleográfiai sajátosságainak megítélésében, de egyebekben is szíves tanácsaikkal segítségünkre voltak.

BEVEZETÉS

A kézirat külseje

A Winkler-kódexet a budapesti Egyetemi Könyvtár őrzi. Jelzete: Cod. Hung. XVI. Nro 2. 1506. A kézirat zöld színűre pácolt, érdes felületűre barkázott kecskebőrrel bevont táblába van kötve. A kötés viszonylag új, múlt századi, s még akkor sem volt meg, amikor kódexünket egy-két évvel 1846 előtt DÖBRENTAI GÁBOR kiadásra előkészítette. Erre a tőlünk már csak hiányosan, de tőle még jól látott lap-széli szövegtöredékekből következtethetünk. Ezek a későbbi újrakötés során sérültek meg.

A mai elülső és hátulsó kötéstáblán a széleken vezetett aranyozott párhuzamosok között görgetős indás-virágos díszítés fut, a téglalap közepén pedig vaknyomas barokkos, hat bélyegzőből összeállított díszítmény látható. A sima gerinc vaknyomású léniával három részre van tagolva. A felső részben a következő, antikvából szedett aranyozott felirat olvasható: EGYHÁZI VEGYESKÖNYV 1506, majd az egyetem vaknyomású címere alatt: WINKLER-CODEX. A könyv metszése késsel van fröcskölve.

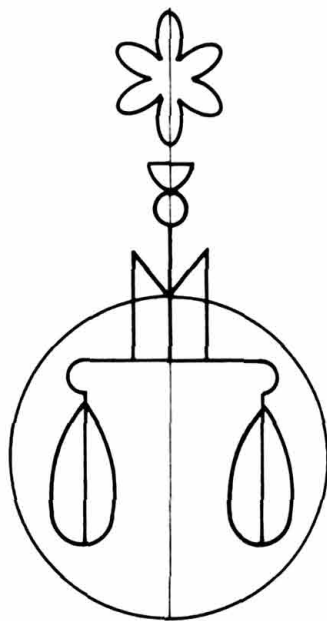
A kötéstábla mérete: 145 mm x 104 mm. A táblát üres, újabb kori barna, majd szürkésfehér előzéklap követi diósgyőri papírból. Hátul ez megismétlődik, de fordítva. A szürkésfehér előzéklap ívbe van hajlítva, de a hajtás után csak egy keskeny csíkot hagyott meg a könyvkötő. Ehhez a csíkhöz ragasztotta a kódex mai 21. lapját, tehát így alakította ki az első ívet. Hasonló módon járt el az utolsó ív kialakításakor. A záró szennylap első leveléből meghagyott keskeny csíkot az utolsó ív lapjához (357) ragasztotta.

A fóliók (levelek) mérete: 137 mm x 100 mm. Ez nagyjából megfelel a mai A/6-os nagyságnak, régebben 8-ad rétnak nevezték. Az ívek fólióterjedelmét a szoros kötés miatt lehetetlen volt megállapítani. A kötés szakszerű lebontása után (ehhez és a helyreállításhoz Koncsánszki Gyuláné könyvrestaurátor szíves közreműködése volt szükséges) az ívek között szabad, tehát ívbe nem hajtott fóliókra, ún. szőlőlapokra bukkantunk. Az ívek kezdő és záró lapjainak, illetőleg a szabad lapoknak a száma: 1—19(V), 21, 23—29(II), 31, 33, 35—63(VII), 65—99(IX), 101—119(V), 121, 123, 125—135(III), 137, 139, 141, 143—145(I), 147, 149—167(V), 169—187(V), 189—215(VII), 217—231(IV), 233, 235, 237, 239—253(IV), 255—273(V), 275, 277, 279, 281, 283—297(IV), 299—315(IV + 1), 317—323(II), 325—327(I), 329, 331—337(II), 339, 341—355(IV), 357—367(III). Még ha figyelembe vesszük, hogy a múlt századi újrakötés, illetőleg az ezt megelőző kötés lebontása az eredeti ívek kényszerű torzításához vezetett, akkor is feltűnő az ívek fólióterjedelmének különbözősége és a szabad lapok nagy száma. E feltűnő egyenlenség okát megállapítani nem tudtuk.

Az írástükör 99—124 mm x 67—80 mm-es határok között ingadozik, és kevés kivételtől eltekintve két előre behúzott függőleges, illetőleg vízszintes vonallal ki van jelölve. A jobb margót és az alsó határt jelző vonalat a scriptorok nem tisztelték.

A papír anyaga nagyon durva, erősen rostos, átvilágítva jól látszanak a horizontális bordák. Bár szemmel vagy tapintással minőségi különbség a kódex anyagában meg nem állapítható, mégis a vízjegyek alapján legalább két származási helyre kell gondolnunk.

Kódexünk leggyakoribb vízjegye a mérleg. Teljes egészében egyik előfordulási helyén sem látható, mégis az összes előfordulás együttesen teljes képet ad. Nyomaira a következő lapokon bukkanunk: 3, 5, 141, 171, 173, 191, 193, 203, 205, 215, 217, 243, 245, 259, 261, 263, 275, 285, 291, 319, 321. Talán érdemes rá figyelni: ezeken a lapokon az 1. kéz írásával találkozunk. A felsoroltak közül összeforgathatók a 191. és 193., a 259. és 275., a 261. és 263., valamint a 319. és 321. lapon levő nyomok. Részleteiből összeállítható vízjegyük a GERHARD PICCARD nevével jelzett vízjelkatalógus 5. kötetének VI. szakaszában közölt 61., 62. és 63. számú ábrákkal mutat rokonságot. Előfordulási helyük: Altenhofen, Lambach (Oberösterreich) 1514 és Baden bei Wien 1517 (Die Wasserzeichenkartei Piccard im Hauptstaatsarchiv Stuttgart. Findbuch V. Stuttgart, 1978. 30). A nyomokból a következő ábra állítható össze:

Az ebben látható kerekded fenekű serpenyők helyett csaknem vízszintes fenekű serpenyők vannak a 361. lapon levő csonka vízjegyen. Ezen a lapon a 3. kéz dolgozott. Ugyancsak csonka, kereszt alakú vízjegy látszik a 153. és 163. lap hajlatában. Ezen az első kéz munkáját fedezhetjük fel. Csonkaságuk miatt e vízjegyeket azonosítani nem tudtuk.

A kódex fejében elvágott, összeforgatható vízjegyekből arra lehet következtetni, hogy a könyvkötők 4-4 mm-t gyalultak le a könyv széléből, egy-egy fólió eredeti mérete 145 mm x 104 mm volt, azaz a felhasznált ívek mérete kb. 29 cm x 41,6 cm lehetett. Ez megfelel a PICCARD (i. m. 14) említette kis kancelláriai formátumnak.

Annak nyomára, hogy kódexünk papíryanaga melyik papírmalomból származik, nem akadunk. Magyarországi papírmalomról aligha lehet szó, mert ilyenek léte kódexünk keletkezése idejére még nincs bizonyítva (l. BOGDÁN ISTVÁN, A magyarországi papíripar története /1530—1900/. Bp., 1963. 31). Az azonosított vízjegy PICCARDTÓL közölt előfordulási helyei a Duna felső folyása körüli papírmalmokra (Dél-Németország?) irányítják a figyelmet, bár Itália sem zárható ki.

A mérleg alakú vízjegyek igen gyakoriak a kódexünkkel nagyjából egyidős, Magyarországon őrzött latin kódexekben. Ezek közül huszonnégyet mutat be KENYERESNÉ BOLGÁR ÁGNES az Egyetemi Könyvtár latin nyelvű kódexeiből (Az Egyetemi Könyvtár Évkönyvei. I. Bp., 1962. 121—32), de egyikük sem azonosítható a mienkkel.

TIMÁR KÁLMÁN szerint a Winkler-kódexet papíryanaga és mérleg alakú vízjegyei is hozzákapcsolják a margitszigeti apácák számára készült kódexekhez, ti. ezek (pl. Margit-Legenda, Domonkos-kódex, Gömör-kódex) legáltalánosabban előforduló vízjegye a mérleg különféle változata. A rendi hovatartozást illetően ennek perdöntő jellege nincs, de a kódexek közötti kapcsolatok vizsgálatában éppen úgy említésre méltó, mint az, hogy a Winkler-kódex alakját tekintve a Gömör- és a Thewrewk-kódex (TIMÁR szerint ez utóbbi is domonkos eredetű) nagyságával egyezik, illetőleg mind a három imakönyv zsebkönyv alakú (ItK. XL [1930.], 271).

A ránk maradt kézirat hiányos. A kalendáriumból mind az elején, mind a végén egy-egy fólió, tehát a januárt és a decembert tartalmazó két-két lap hiányzik. A kalendáriumot követő latin litániából az elején legalább két fólió elveszett, hacsak a litániát nem előzte meg egyéb imádság is. Elveszett néhány fólió az utolsó ív elején és végén is, de ennek mennyiségét megbecsülni nem lehet.

Lehet, hogy igaza van HORVÁT ISTVÁNNAK — ő kódexünket eredeti, de már megtárgult kötésben látta — amikor azt állítja, hogy a 135. lap után egy-két, a 327. lap után pedig három fólió hiányzik (TudGyűjt. XIX [1835.], VI, 118, 119). Valóban, az itt következő passió (137) és a Szűz Mária hét epesége imádság (329) cím nélkül és ún. szólólapon kezdődik, holott másutt scriptorunk nem feledkezik meg a címekről. Minden bizonnyal itt sem tette azt. Ilyen szempontból a fejezetet kezdő szólólapok egybeült is gyanúsak. Hiányozhat néhány lap például a Veni, Sancte (33), a Szentséges életnek módja (123) és az Ájtatos gondolatok (235) előtt is.

A tinta szinte az egész kéziratban fakult barna. A 319—327. lapokon feketébe hajló sötétbarnába megy át, majd fokozatosan ismét világosabbá válik.

Kódexünkben három, közel egy időben dolgozó kéz munkája különíthető el. Az 1. kéz írta az 1—356. lapokra terjedő részt, a 3. kéz a 357—368. lapokat. A 2. kéz

csupán a 32. és a 44. lapon — ezeket az 1. kéz üresen hagyta — tett próbát: mindkét helyen ugyanazt az imádságot kezdte el. Ugyanez a véleménye VOLF GYÖRGYnek (RMNy. IV/2, Előszó, IV. 1.), aki élesen bírálja DÖBRENTÉIT, mert az bevon egy 4. kezét is. DÖBRENTÉI szerint a passiót két kéz írta (1. kéz: 137—200, 4. kéz: 201—234). Arra hivatkozik, hogy a 4. kéznél *m* és *ü* helyén *m̄* és *y* áll (RMNy. IV/2, LXI. 1.). Érvelése nem helytálló, mert van ilyen a 137—200. lapokon is (pl. 152: *nem̄*, 152: *bennem̄* stb., 190: *y benne*, 191: *ytesōket* stb.).

Az egyes kezek közötti munkamegosztást illető vita máig sem szűnt meg. KNEZSA felfogása — bár a Winkler-kódexet ő is három kéz munkájának tartja — az 1. és a 3. kéz tekintetében lényegesen eltér VOLFétól és a mienktől. Abból a részből, amit VOLF teljes egészében az 1. kéztől származtat, egy-egy jó darabot (74—117 és 123—135) a 3. kéz munkájának tart (HírTört. 125, 129, 131). Az igaz, hogy a tőle kiszakított két szövegrészben jól formált könyvirás dominál az 1. kéztől egyébként használt folyóírással szemben, de ez nem jelent kézváltozást, még kevésbé azt, hogy ez a kéz azonosítható a harmadikkal, amely a 357—368. lapokon írt ugyancsak folyóírással. A típusváltás nem kézváltás, de az esetleges helyesírási különbség sem az. Ez utóbbit a másolandó szöveg is befolyásolja.

DÖBRENTÉI és VOLF a három másoló nemére is következtet. DÖBRENTÉI az 1. kezét írópapnak tulajdonítja, a 2. kézről meg azt gyanítja „mintha némbéri” volna (RMNy. IV/2, IV., VII., VIII. 1.). VOLF az egész kódexet három női kéztől származtatja (uo. Előszó, IV. 1.). Jobbnak tűnik a kérdést válasz nélkül hagyni, mert az írás ductusa e tekintetben nincs segítségünkre.

Kódexünkben a három másoló kezén kívül más kezek nyomai is felfedezhetők. Az 1. kéz valamelyik nagyon korai olvasója pótolta egy-két tévedésből kimaradt betűt (pl. 184: *voltana{k}*, 186: *tegye{k}*), vagy beírta a szándékosan kihagyott nagy kezdőbetűt (pl. 244: *{D}icheretqketh*, 332: *{J}dwqz*). Ezeket az átíratban — mint itt is — összefoglaló zárójelbe tesszük. Jóval (100—150 évvel?) későbbi kéztől ered a Patris sapientia kezdetű latin vers melletti lapszéli utalás (60) annak harminc fólióval odébb levő fordítására: (*stud patris sapientia dicitur: ( )n hunga( )ico habetur ( )nfra ab hinc fo( )io XXX*. A hiányzó betűket a könyvkötő vágta le.

Még későbbi kéztől valók a lapszámok. Itt a post quemet ki lehet következtetni. DÖBRENTÉI GÁBOR 1846-ban rendezte sajtó alá a Winkler-kódex kéziratát, de a kódex pagina- vagy fóliószámát nem tüntette fel. Ezt VOLF GYÖRGY jegyzi meg az RMNy. IV/2-höz fűzött előszavának végén. Ekkor tehát a kódex lapjai még nem voltak megszámozva. Az első számozó — mindenképpen 1846 után — a paginákat számozta, de kétszer is tévesztett (a 75. és 79. lap után). A következő számozó a jó számokat is áthúzta, és alájuk írta a fóliószámokat most már helyesen. A ma látható át nem húzott számok a rektókon a fóliókat jelölik. Mi a szövegközlésünkben két számot tüntettünk fel: a minden lapot folyamatosan jelölő számokat (pagina-számot) és a fóliószámot is, ez utóbbit a mellétett *r* vagy *v* betűvel kiegészítve. Ez lehetővé teszi az eddig szokásos hivatkozási gyakorlat folytatását (pl. 175, és a sort is jelölve 175/15) vagy egy másik bevezetését (88r, ill. 88r15). Mi az előbbit választottuk.

MEZEY LÁSZLÓ (Codices medii aevi Bibliothecae Universitatis Budapestinensis. Bp., 1961. passim; Paleográfia. Egyetemi jegyzet. Bp., 1962. 69—74) terminusait

használva kódexünkben a gótikus könyvirás két típusa különböztethető meg: a gothica textualis formata és a gothica textualis cursiva. Ez a változatosság csak az 1. kéz sajátja. A 2. és 3. kéz erősen kurzivált textualisában típusváltás nincs.

A 33—117., valamint a 123—135. lapokon többnyire a gothica textualis formata jut érvényre. Ennek vastagabb vonalú betűi egymástól függetlenek, szabályosak, arányosak, a betűsor igen egyenletes. Korábban e vastag, merev vonalú, szögletes betűket rideg barátgót írásnak nevezték. Bár elég nagyok (tehát messziről is olvashatók), de kevésbé függetlenek egymástól a betűk, vagyis kurzívba hajlanak a kalendáriumban (1—20), a litániában és könyörgésekben (21—30). Az 1. kéztől írt többi lapon csak kurzívával találkozunk (kivéve a formátával írt fejezetcímeket). Az 1. kéz kurzívája általában jól olvasható, csupán a passió (137—234) tűnik elcsúszottnak.

A 3. kéz kurzivált textualisa tömörsége és elnagyolt betűi miatt nehezen olvasható.

Színezés — vörössel, de néha kézzel írt kezdőbetűk, vörössel írt címek, pontok vagy vörössel színezett kezdőbetűk — csak az 1. kéz szövegében s ott is gyakrabban a formátával írt részben fordul elő. Először a 33. lapon jelenik meg, s tart a 75. lapig meglehetősen következetességgel. A következő rész címe ismét vörössel van írva (123). Legközelebb — hosszú kihagyás után — a 193. lapon színez a scriptor egy-két betűt, de teljesen tervszerűtlenül és ezúttal, mint ezután is, folyóírással írt szövegben. Jó távol ettől, a 234. lap után ismét piros címek és írásjelek díszítik az új fejezetet, de a hatod órára rendelt imádság után (240) a vörös elmarad, és legközelebb a 271., 338. és 351. lapokon tűnik fel ismét, de már csak címekben.

A kódex története

Kéziratunk a scriptorok személyére, keletkezésének helyére, tulajdonosára vagy későbbi sorsára vonatkozó bejegyzést nem tartalmaz, mégis sokkal hozzájárul történetének feltárásához.

A kódex írásának idejét az 1. kéz négy esetben is megjelöli: 31: *Zenth Rufus napÿan ezqr qtzaz, hatod eztendqbe*; 117: *Mÿkron Lazlo kÿralne Anna Azzon ez velagbol kÿ mwle Germqk agyaba Zenth Maria magdolna azzon napÿa taÿaba ezqr qtzaz hatod eztendqbe*; 234: *Ezqr qtzaz hatod eztendqbe zenth vilhelmus napÿan*; 270: *Ezqr qtzaz hatod eztendqbe*. Kérdés: melyik naptári napokról van szó?

Szent Rufus napja kódexünk kalendáriuma szerint augusztus 27-re esik. Ugyanerre a napra jelzi Szent Rufus tiszteletét három korai Domonkos-rendi kiadvány (Breviarium fratrum praedicatorum. Venetiis, c. 1477/78.; Breviarium iuxta ritum praedicatorum. Venetiis, 1514.; Missale secundum morem et consuetudinem fratrum praedicatorum. Venetiis, 1497.) és a Münchener Kódex kalendáriuma is.

Mária Magdolna ünnepét az előbb felsorolt művek szerint július 22-én ülték.

Nehezebb dolgunk van Szent Vilmos napjával. Sem a Winkler-kódex naptárában, sem a Münchener Kódex naptárában, sem az előbb említett kiadványokban Szent Vilmos nevével nem találkoztunk. RADÓ POLIKÁRP a XVI. század előtti kéziratos naptárak alapján január 10-én (Gulielmus), május 28-án és december 6-án

jelöl Vilmos-napot (*Libri liturgici manuscripti bibliothecarum Hungariae et limitropharum regionum*. Bp., 1973. Index nominum). KNAUZ NÁNDOR, bár későbbi kalendáriumok alapján (1582-ből és 1583-ból), ugyancsak május 28-ra jelez Guilhelmust, illetőleg Vilhelmust (Kortan. Bp., 1876. 39. §). Ha kódexünknek valóban köze van a Domonkos-rendhez, s ezt még bizonyítani igyekszünk, akkor minden valószínűség szerint a májusi Vilmos-napot jelölte a mi scriptorunk, mert ez volt a prédikátor Gulielmus mártír emlékére kijelölve.

MEZEY LÁSZLÓ 1982-ben egyik egyetemi előadásában a február 10-én ünnepelt Vilhelmusra gyanakodott, és lehetőséget tartotta, hogy a szigeti dömés apácák kódexünket Budán, a mai Batthyány téren egykor állott Ágoston-rendi, más néven guillelmita vagy vilhelmita kolostorban másoltatták (KOROMPAY KLÁRA szíves szóbeli közlése). Talán ez a magyarázata annak is, hogy miért került kódexünkben a Szent Péter mártírhoz intézett könyörgés (27) a domonkos szentekhez (Domonkos, Aquinói Tamás, Vince, Katalin) intézett könyörgések közé, holott az egyidős domonkos breviáriumok litániájában az ő nevével nem találkozunk.

Akár február 10-ét, akár május 28-át jelezte scriptorunk Szent Vilmos nevével, bizonyos, hogy kódexünk íveit nem keletkezésük rendjében kötötték össze, hanem éppen fordítva. A keltezett fejezetek írásának sorrendje ez volt: passió (137—234), Mária-siralom (74—117), litánia és könyörgések (21—131).

A hanyag kurzívja miatt más fejezettel kapcsolatba nem hozható passió leírása után scriptorunk új munkába fogott. Ezt keltezéseinek kívül az előbbtől feltűnően eltérő írásmódja — a messziről, tehát egyszerre többektől olvasható formata — különíti el. Ennek a résznek keletkezési rendje a következő lehetett: kalendárium (1—20), a *Veni, Sanctéval* kezdődő latin imák és a Mária-siralom (33—117; befejezve július 22-én), az *Atyának bölcsessége és Emlékezzél, keresztyén* kezdetű versek (118—122), *Szentséges életnek módja* (123—135), litánia és könyörgések (21—31; befejezve augusztus 27-én). A betűk nagysága és a tartalom egyaránt közös felmondásra szánt, előre megtervezett művet sejtet.

A 235—237. lapokon feltűnő színezett formata az augusztus 27-én lezárt darabhoz kapcsolja kódexünk következő részét (235—356). Az írásmódon kívül egyéb érv is szól a szorosabb kapcsolat mellett. A második rész (1—135) tartalma óraskönyvre emlékeztet. Ehhez illik még a 235. lapon kezdett minden órákra való imádság (235—244), Szent Brigitta tizenöt imája (245—260) és Szűz Mária jóval később írt hét epesége (329—337) is. A szokásosnál több evangéliumi szakasz sem mond ennek ellent, legfeljebb arra utal, hogy scriptorunk egyre inkább eltávolodott kitűzött céljától.

Hogy e rész mikor íródott, az közelebbi keletmegjelölés híján nem állapítható meg. A 270. lapon csupán az évszám (1506) van kitéve. Ez még annak feltételezését is megengedi, hogy a befejezés áthúzódott a következő évekre. Erre a lehetőségre RITOÓKNÉ SZALAY ÁGNES (ItK. LXXX [1975.], 543) hívta fel a figyelmet.

A keltezés, az írás módja és a tartalmi összefüggések vizsgálata alapján úgy véljük, hogy kódexünk 1—355. lapja legalább kettő, esetleg három szerkezeti egységre tagolódik. A két vagy három valószínűleg különböző célra, illetőleg különböző műhöz szerkesztett egység minden bizonnyal utólag került egybe még akkor is, ha mindegyik ugyanazon kéz munkája.

Teljesen eltérő célú és tartalmú a más kéztől írt utolsó csonka ív (357—367). Ez eredetileg semmilyen kapcsolatban sem állhatott kódexünk többi részével. Az természetesen lehetséges, hogy ez is ugyanabban a műhelyben készült.

Kódexünk keletkezésének okát és lehetséges olvasóinak körét is magából a kéziratból kell kiderítenünk. Néhány fejezet kapcsolatba hozható a XV. század második felében fellángolt rendi reformmozgalmakkal. Ilyenek a szerzetesi, tehát zárt közösségi élet fegyelmét érintő fejezetek: Szentséges életnek módja (123—135), Asztalnak szent dicsérete (351), Jó és gonosz szerzetesnek dicsérete és szidalma (351—352). Más darabokból az derül ki, hogy nők számára írták. Erre utal ez a csak nőhöz illő imarészlet: *enneqom meltalan zogalo leanjodnak testqt ees lelkqth attaal* (244), valamint a kifejezetten nővérhez írt Liber de modo bene vivendi néhány fejezetének fordítása (357—368). Világi nő megrendelőként vagy tulajdonosként a kézirat egyhetedét (21—73) kitevő latin szöveg miatt sem jöhet szóba.

A kézirat tartalmi vizsgálata vezet el annak a kérdésnek a megválaszolásához is, hogy melyik apácarend használatára készült. A vélemények e téren megoszlanak. Azok, akiknek módjuk volt kódexünk még eddig kiadatlan latin szövegét is tanulmányozni, a domonkos, mások viszont máig is a ferences eredet mellett vannak.

A ferences eredet mellett két érv szól. Az egyik az, hogy a Winkler-kódex Mária-síralma (74—117) és passiója (137—234) feltűnően egyezik (de mégsem azonos!) a ferences eredetű Nádor-kódexével (342—388, 143—307). A másik érv a Mária-síralom címében szereplő *zenth Bernardinus atyank* kifejezés (Winkler-kódex 75, Nádor-kódex 343): csakis ferences szerzetes titulálhatta így Sziénai Szent Bernardint (vö. TIMÁR KÁLMÁN, ItK. XXXVII [1927.], 213; VARGHA DAMJÁN, SztIstván AkNyÉrt. I [1943.], 8. sz. 14).

A domonkos eredet mellett súlyosabb érveket tudunk felhozni. Ezekre már HORVÁT ISTVÁN, kódexünk első ismertetője felhívta a figyelmet: „... főképpen nevezetes a Köz Gyónás az által, hogy benne Szent Domonkosról is tétetik említés illy módon: »Confiteor deo et beatae mariae virgini et beato Dominico . . .« Innend ki tetszik, hogy Szent Domonkos szerzetese írta e' Kéziratot, és ugyan valamelyik Apátza Monostor számára. Ez utóbbi már tsak abból is bizonyos, mert . . . nem egyszer vagyon szó a Szerzetes Hugokról vagy is Sororokról.” (TudGyűjt. XIX [1835.], VI, 117). A latin szövegben kereste VOLF GYÖRGY is — HORVÁT ISTVÁNT nem említve — a domonkos eredet bizonyítékait. Ő a Domonkos-rend jelességeihez: Szent Domonkoshoz (25, 27), Szent Tamáshoz (27), Szent Vincéhez (28), Sziénai Szent Katalinhoz (28) intézett latin könyörgésekben találja meg legfőbb érveit (RMNy. IV/2. Előszó, IV. l.).

A domonkos eredet mellett volt TIMÁR KÁLMÁN is (ItK. XXXVI [1926.], 267 és XXXVII [1927.], 217). Ő később HORVÁT és VOLF érveit nemcsak összefoglalta, hanem gyarapította is (ItK. XC [1930.], 269—71). Megjegyezte, hogy a kalendáriumot követő litánia és a hozzá tartozó imádságok szövege megtalálható a kézirat vagy nyomtatott Domonkos-rendi breviáriumokban. Rámutatott arra, hogy kódexünk tartalmilag nemcsak ferences kódexszel, tehát a Nádor-kódexszel, de több domonkos kódexszel is érintkezik. A 2. kéztől bejegyzett imádság (32, 42) megegyezik a Gömör-kódexével (14—15). Kódexünk több fejezete párhuzamos az Érsekújvári Kódex egyik-másik fejezetével. Ilyenek: 1. Szentséges életnek módja

(WinklK. 123 ~ ÉrsK. 258); 2. Az isteni szeretetről (WinklK. 359 ~ ÉrsK. 238); 3. Atyafiúi szeretetről (WinklK. 367 ~ ÉrsK. 241). Felismerhető benne a domonkos eredetűnek tekinthető Jordánszky-kódex nyelvezetével való rokonság is (erről korábban: TOLDY FERENC, A magyar nemzeti irodalom története. Pest, 1864—65. 20). Azt természetesen TIMÁR sem vitatja, hogy a Szent Bernardinus atyánk megnevezés ferences eredetű alapszövegre vall. Mégsem szabad ennek az egyetlen mozzanatnak a többi, erősebbnek látszó érvel szemben túlzott jelentőséget tulajdonítani. Valóban nem — ezt mi tesszük hozzá —, mert nem tudunk olyan szabályról, amely tilalmazza a másik — esetünkben a ferences — rend kolostorából származó szövegek másolását, illetőleg olvasását.

TIMÁR alapos érvelése nem hagy kétséget afelől, hogy kódexünk domonkos eredetű, és akár a Margitszigeten, akár másutt készült — TARNAI ANDOR némi fenntartással veszprémi eredetűnek tartja („A magyar nyelvet írni kezdik.” Bp., 1984. 249) —, mindenképpen apácáknak volt szánva.

HORVÁTH JÁNOS, úgy látszik, osztja TIMÁR KÁLMÁN véleményét, mert összefoglaló művében többször Domonkos-rendinek jelzi a Winkler-kódexet, és csak egyszer — nyilván tévesen — ferencesnek (IrMűvKezd. 146, 161, 167, ill. 175). Továbbra is ferencesnek tartják: VARGHA DAMJÁN (SztIstván AkNyÉrt. I [1943.], 8. sz. 14), V. KOVÁCS SÁNDOR (A magyar irodalom története 1600-ig. Bp., 1964. 134), a Magyar Irodalmi Lexikon (Bp., 1965. III, 571) és az egyetemi tankönyvek (SZABÓ DÉNES, A magyar nyelvemlékek. 2. kiadás. Bp., 1959. 44; MOLNÁR JÓZSEF — SIMON GYÖRGYI, Magyar nyelvemlékek. 3. kiadás. Bp., 1980. 133). Újabban a domonkos eredet mellett DOBSZAY LÁSZLÓ emelt szót (AETHn. XX [1971.], 396; MKsz. XC [1974.], 311).

Az először ebben a kiadványban közzétett latin szöveg megismerése az eredet kérdésének megválaszolásában feltehetőleg egységet teremt.

Kódexünk 1801-ben WINKLER MIHÁLY gödrei plébános, pécsi címzetes kanonok (életrajza: BRÜSZTLE JÓZSEF, Recensio Universi Cleri Dioecesis Quinque-Ecclesiensis. Pécs, 1874. I, 674, II, 317, 693, 697, IV, 480) ajándékként került a budapesti Egyetemi Könyvtárba (TOLDY FERENC, A magyar nemzeti irodalom története. 3. kiadás. Pest, 1862. II, 81; Nytár. II [1874.], XI. l.; vö. TIMÁR KÁLMÁN, ItK. XLII [1932.], 34). Ugyanő ajándékozta a Nádor- és Wespriemi-kódexet (HORVÁT ISTVÁN, TudGyűjt. XIX [1835.], VII, 84; VIII, 22), s jóval korábban, 1782-ben, a Liber precum címen nyilvántartott német nyelvű kéziratot is a könyvtárnak (SZILÁGYI SÁNDOR, A budapesti m. kir. Egyetemi Könyvtár czimjegyzéke. Bp., 1881. 112). A négy kódex bizonyosan a II. József rendeletére 1782-ben felosztatott pozsonyi klarisszáktól került WINKLER MIHÁLY, akkor bonyhádi plébánoshoz. Erre utal a Nádor-kódex első táblájának bellapján olvasható possessori bejegyzés: „Pro Sorore Conuent. Poseniens ...”, amely egy XVII. században élt klarissza fejedelemasszonytól származik (TOLDY FERENC, Nádor-codex. Buda, 1857. 5).

Az, hogy kódexünk 1782-ben a klarisszák őrületében volt, inkább erősíti, mint gyengíti azt a már eddig is valószínűsített véleményt, hogy a margitszigeti dömés apácák használatára készült, és eredetileg az ő birtokukban volt. Későbbi történetük ezt igazolja.

A szigeti nővérek Mohács utáni mozgását megfelelő részletességgel felderítette a történetírás (összefoglalta: KIRÁLY ILONA, Árpádházi Szent Margit és a sziget. Bp., 1979. 161—3). A mohácsi csatavesztés hírére kétszer is elmenekülnek, de mind a kétszer visszatérnek a Margitszigetre. 1540-ben végleg elhagyják a szigeti kolostort. 1541-től 1563-ig Nagyváradon, majd 1615-ig mindinkább fogyó számban Nagyszombatban élnek. 1615-ben már csak hét dömés soror kér helyet a pozsonyi klarissza kolostorban, ahol korábban az Óbudáról menekült klarisszák is helyet kaptak. Birtokaikat, Szent Margit ereklyéit, egyházi felszereléseiket, okleveleiket, kódexeiket a klarisszákra hagyják. Így kerülhetett kódexünk is a pozsonyi klarisszák könyvtárába, s onnan Winkler Mihály birtokába valószínűleg azzal a szándékkal, hogy megmentse a II. Józseftől elrendelt elkobzástól, illetőleg árveréstől.

Kódexünknek az Egyetemi Könyvtárba való bekerülése után hosszú ideig ez volt a jele: Cod. Manusc. anni 1506. Így hivatkozta SCHWARTNER MÁRTON 1802-ben kiadott diplomaticájában. HORVÁT ISTVÁN 1835-ben (i. h. VI, 114) Magyar Imádságos Könyvként emlegeti, DÖBRENTEI pedig 1846-ban Egyházi Vegyeskönyv címen szándékozott közreadni. A tőle készített betűhű átirat (RMNy. IV/2.) 1888-ban még ezt a főcímet viseli, de alatta zárójelben föltűnik már mai neve is. Az adományozó iránti tiszteletet kifejező mai nevét kéziratunk VOLF szerint (RMNy. IV/2, Előszó, III. l.) TOLDY FERENC-től kapta.

A Winkler-kódex HORVÁT ISTVÁN fenti tudósítása szerint 1835-ben sárga bőrrrel bevont fatáblába volt kötve, de kötése már megtágult. A levelek sorrendje azonos volt a maival. VOLF 1874-ben új, zöld bőrkötésben látta (Nytár. II, XI. l.). Mivel kódexünknek a könyvkötőmestereknek kiadott könyvek 1825-ben megnyitott katalógusában nincs nyoma, feltehető, hogy új kötése a könyvtár műhelyében készült, mégpedig 1846 után, mert DÖBRENTEI az átkötés után megcsönkult marginális bejegyzéseket még egészükben látta. Az új kötés valószínűleg Dobocsányi Ignác műve. Ő 1845-től volt könyvtári szolga, és TOLDY FERENC könyveket is köttetett vele (vö. TÓTH ANDRÁS: Tanulmányok Budapest múltjából. XI [1956.], 261, 267). A szakértő szeme a Winkler-, valamint a vele együtt őrzött Bod-, Cornides-, Sándor-kódex, a Könyvecse és a Példák Könyve kötését azonos kéztől származónak tartja (Koncsánszki Gyuláné könyvrestaurátor szíves szóbeli közlése).

A kódex eddigi kiadásai

Az első híradás kódexünkről SCHWARTNER MÁRTONTól származik, aki egy rézbe vésett sort közöl belőle „E Cod. Manusc. anni 1506” aláírással, miután előbb megjegyezte róla: „In Bibliotheca R. Univers. Pest. specimen scripturae Hung. hoc antiquissimum est, quod inveni . . .” (Introductio in Rem Diplomaticam Aevi Intermedii, praecipue Hungaricam. Budae, 1802. Tabula III. Nro 2, 336). E tudósítás nyomán kutatta át HORVÁT ISTVÁN „a’ Pesti Fő Oskola Könyvtárának Kéziratait”, míg, mint mondja: „az 1506-ik évi Magyar Imádságos Könyvre tsak ugyan szerentsésen reá találtam” (i. h. VI, 114). Ismertetéséhez mellékeli a kódex 74. lapján

kezdődő Mária-siralom vörös betűs címének hasonmását, és közli a kalendárium betűhű átíratát.

A kódex két teljes, a latin szövegeket csak részben, illetőleg nyomokban tartalmazó betűhű kiadásán kívül (Nytár. II, 111—211; RMNy. IV/2, I—CX. 1.) megjelentek belőle részletek is. SCHWARTNER és HORVÁT már említett kis terjedelmű hasonmása mellett tanulmányozhatjuk még kódexünk 90., 91., 92., 93., 122. és 123. lapjának hasonmását, valamint a 90—94. lapok betűhű átíratát az RMNy. IV/2. alapján és olvasatát a MOLNÁR—SIMON szerkesztette egyetemi tankönyvben (i. m. 131—3). Betűhű átíratot ad HORVÁTH CYRILL a 117., 118—120., 120—122., 338—350. és a 351—352. lapokról (RMKT I [1921.], 98—9, 101—12, 116—18). A modern helyesírással átírt szemelvények tudományos igényvel nem használhatók, ezért felsorolásuktól eltekintünk.

Kódexünk nyelvtörténeti szempontból érdekes adatait már korán számba vették (NySz., újabban TESz.), hangtanát, szótanát, alaktanát feldolgozták (DÉNES MIKLÓS, A Winkler-kódexsz hangtana és alaktana. Bp. 1900.; NYÍRI ANTAL, A Winkler Kódex hangtana és szótana. Szeged, 1933.; FARKAS VILMOS, MNy. LVII [1961.], 25—30). Az irodalomtörténeti kutatások eredményeit bemutató dolgozatokat később említjük.

Az átírás módja

Átírásunk igyekszik a kéziratot betűhíven tükrözni. Néhány folytatás nélkül maradt betűvariáns megkülönböztetéséről lemondtunk, vagyis egyetlen jelben foglaltuk őket össze. Ezt főként abban az esetben tettük, ha közöttük funkcióbeli különbséget nem észleltünk, azaz scriptorainknál a variánsok mindegyike ugyanazt a hangot jelöli. Így maradt el az *f*, *ʒ*, *ŋ*, *ŋ*. El lehetett kerülni az *i* és *j* ékezete körüli pontoskodást is. Ezek néha pont nélkül, máskor ponttal vagy vesszővel jelennek meg; mi mindegyikre pontot nyomattunk. Az *y* ékezését is egyszerűsítettük: pont nélkül, ponttal vagy két ponttal jelöljük, holott a scriptor a pont helyett sokszor vesszőt rántott föléje. Megtartottuk viszont a helyesírás-történetben folytatás nélkül maradt mellékjeles betűket; pl. az alulfarkas *ϑ*-t, *γ*-t és *ϣ*-t. Ritkán előforduló ékezetüket pontban egyesítettük (pl. *ȳ*). Általában minden mellékjelet megőriztünk tekintet nélkül arra, hogy van-e felismerhető funkciója vagy nincs (*á*, *é*, *g*, *l'*, *ǫ*, *ú*, *û*, *ÿ*). Nem tekintjük mellékjelnek a *ʒ* (nálunk *z*) felett néha észlelhető, ékezetnek tűnő díszítményt, ti. ez része a betűnek, s nem jel.

A ma már nem használt betűk és betűkapcsolatok hangértékét az 1. és 3. kéznél — a 2. kéztől kevés adatunk van — az alábbi táblázatokban mutatjuk be. Amelyik kéznél ki van húzva a hangérték, az a jelzett betűt nem használja.

Betű	Hang	
	1. kéz	3. kéz
$\dot{g}$	<i>g, gʻ</i>	—
<i>l'</i> (háromszor)	<i>ly</i>	—
<i>q</i>	<i>ö, õ</i>	<i>ö, õ</i>
$\ddot{q}$ (egyszer)	<i>ö</i>	—
<i>ú</i> (háromszor)	—	<i>ü</i>
$\dot{v}$ (egyszer)	<i>ű</i>	—
<i>y</i>	<i>ü, ű</i>	—
$\ddot{y}$ (háromszor)	<i>ü, ű</i>	—
<i>w</i>	<i>u, ú, ü, ű, v</i>	<i>u, ú, ü, ű, v</i>
<i>yʻ</i>	<i>u</i> (egyszer), <i>ü, ú</i>	<i>ű</i> (egyszer)
$\dot{y}$	<i>ü</i>	—

Betűcsoport	Hang	
	1. kéz	3. kéz
<i>ch</i>	<i>c, cs, k</i>	<i>cc, cs, k</i>
<i>cz</i>	<i>c, cc</i>	—
<i>eo</i> (kétszer)	<i>e</i> vagy <i>ö</i>	—
<i>eq</i> (egyszer)	<i>ö</i>	—
<i>ev</i> (kétszer)	<i>ö</i>	—
<i>ey</i> (egyszer)	<i>?eü</i>	—
<i>ew</i>	<i>ö, õ</i>	<i>õ</i>
<i>ew</i> (háromszor)	<i>ö, õ</i>	—
<i>iw</i> (egyszer)	<i>ü</i>	—
<i>yw</i>	<i>ü, ű</i>	—
<i>ph</i>	<i>f, p</i>	—

Az 1. és 3. kéz a palatalizáció jelölésére főképpen az *y*-t használja, az 1. kéz néha az *i*-t meg a *j*-t is.

Az 1. kéznél jobban, a 3. kéznél mérsékeltebben jelentkezik a mássalhangzók hosszúságának jelölésére való törekvés. Az 1. kéz gyakran kettőzi a magánhangzókat is (*aa, ee, oo, qq*; néhányszor *eee*), s ugyanúgy a 3. kéz (nála azonban *oo* nem fordul elő). A magánhangzó-kettőzésekben — következetlenségük ellenére is — hosszúság- vagy hangszín-különböztető szándék sejthető.

Jó néhány esetben az 1. kéz a mai *á* hangot jelölő *aa* és mai *e, é* hangot jelölő *e* és *ee* betűk fölé ékezetet tesz, (pl. 75/17: *hatáa*, 126/7: *thwnyaáknak*, 268/16: *lataák*, ill. 7/1: *zénth*, 94/5: *félelheecz*, 138/3: *és*, 84/6: *eél thawozott*, 113/13: *thewelygheéknek* stb.; egyszer a 3. kéznél is, 368/2: *zerethétÿ*). Az ellenpéldák száma és a hangtani helyzet e jel értékét illetően biztos következtetést nem enged meg.

Különös figyelmet érdemel az 1. kéznek az a szokása, hogy az *ö* hangot jelölő alulfarkas *q*-ket sokszor *e*-ből indítja. Ezeket mi (*e*)*q*-vel jelöljük (pl. 83/12: *leg(e)qn*, 87/4: *engh(e)qmeth*, 87/5: *nek(e)qm*, 131/14: *ord(e)qgtql*, 140/23: *(E)qrdegh*, 194/10: *fej(e)qhemee* stb.). Itt vagy arról van szó, hogy az *ö* hang tanult,

megszokott jele az *ew* volt (a Mária-siralomban például alig akad *o*), vagy arról, hogy a másolt szöveg inkább *e-ző* volt. Ez utóbbira utalnak az eredetileg *o*-nek indított, de *e*-re javított *o*-k (pl. 279/15: *eert(o)em*, 335/4: *m(o)estgre*).

A nagy és kis kezdőbetűk megkülönböztetése nem könnyű feladat. A következőknél a nagy- és kisbetűk alakja egybeesik: *a, c, d, e, h, o, o, p, v, w, y, z*.

Az azonos alakú nagy és kis kezdőbetűk átírása során fogódzunk — egyéb híján — a relatív nagyság vizsgálata volt. Az 1/7: *zenth Agotha Azzon* adatban a két szókezdő *A* legalább kétszer akkora, mint a környezetükben levő többi betű, ezért ezeket *A*-val jelöltük. Ugyanílyen indokkal írtunk *E*-t, illetőleg *A*-t ebben is: 8/6: *zenth Elona Azzon*.

E tekintetben sok a bizonytalanság átiratunkban, hiszen a relatív nagyság mérlegelésében a szubjektivitás kiküszöbölhetetlen. Az mindenesetre bizonyos, hogy az 1. kéz előszeretettel használja a különösen nagy kezdőbetűket a paginák első sorában, valamint a sorok kezdetén és egyebütt is, ahol bővebb a hely.

A különböző alakú nagy- és kisbetűvel (pl. *B, b, J, j, S, s*) kezdődő és többször előforduló tulajdonnevek elején az adatok felében van nagybetű (vö. NYÍRI ANTAL idézett művének szótárában a következő címszavakat: *Bernald, János, Mária, Márta, Simon*) és egyes szövegegységekben mondatkezdő helyzetben is. Ez a nagybetűk használatának mai szabályához vezető tendencia meglétére utal. De ennek ellenkezőjét is megfigyelhetjük: nem tulajdonnevekben és nem mondatkezdő helyzetben is gyakran találkozunk nagy kezdőbetűvel, illetőleg az azon alakú betűk esetében relatíve nagy betűvel.

Az 1. és 3. kéz felismerhető tudatossággal használta a tagolást jelző vesszőt és pontot, sőt az 1. kéz a felkiáltójelet (a latin litániában: 21/13, 14), a 3. kéz meg a kettőspontot (pl. 367/10, 12) és a kérdőjelet (359/23) is. Az 1. kéz a latin szövegben a piros pontokkal valószínűleg a felmondandó ima szakaszait jelölte ki (33).

A sorvégi elválasztást mindkettő jelöli. Az 1. kéz jobbára kettős, néha egyetlen, egyszer három párhuzamos vonással. A 3. kéz ennél változatosabban: kettősponttal, pontosvesszővel, ponttal. Mi ezeket a ma használatos jelben egyesítettük. Szótagolásuk általában jó, de nemegyszer hibáznak.

Az 1. kéz többféle korrektúrajellel él. Virgulával választja el a szorosan tapadó szavakat (pl. 110/7, 154/10 stb.). Az utólagos betoldást egy vagy két vesszővel (83/14, 177/15, 181/1), máskor meg kereszttel (90/5, 184/3) jelöli, de néha jelöletlenül hagyja (pl. 84/3, 149/18 stb.). Egyszer hiányjellel jelöli az utólag beírandó betű helyét (109/15). Használja a zárójelet is (176/4 és 177/1), talán az utólag fölöslegesnek ítélt szöveg jelölésére. Van olyan jele is, amelynek értelmét nem tudtuk megfejteni (142/2, 189/15).

A virgulát a 3. kéz is szétválasztásra használja (358/9, 13). A betoldás helyét két, sor fölötti vesszővel jelöli ki (357/21).

A rövidítéseket, amelyekkel az 1. kéz a latin szövegben csaknem minden esetben, de a magyar szövegben is gyakran, a 3. kéz lényegesen ritkábban él, feloldottuk, a hiányzó betűket kurzívval szedettük. Az 1. kéz a magyar szövegben főleg a betű fölé tett rövidítő jelet használja (pl. 108/15: *imar*, 209/22: *nē*, 320/11: *Maīat*; átiratunkban: *immar*, *nem*, *Mariat*). A latin szövegírásból ismert, általában szó végén használt és a mi magyar szövegünkben is megjelenő *o* jelet mi *-us*-sal adjuk

vissza, mert idevágó adataink nem rövidített változataiban *-us*-sal találkozunk (pl. 154/23: Zebedeusnak, de 96/15: Zebedeus, 181/14: pylatus, de 180/20: pilatus, 214/17: banatus, de 218/21: banatus). Nem jelent ez az ejtés kérdésében is állásfoglalást, mert a nem rövidített változatok között *-os* végű is van (pl. 237/19: pilatoshoz, 200/9: banatos). Ugyanilyen okkal oldottuk fel a sok xpūs, ihūs adatot így: 94/10: christus, 117/4: Jhesus. A sok kiírt, tehát nem rövidített christus és ihesus adat jogosít fel erre bennünket (pl. 222/18: christus, 161/13: ihesus). Itt is van persze ejtésre utaló adatunk (pl. 186/19: iesusrool). Ugyanez az indoklás vonatkozik erre a rövidítésfeloldásunkra is: 297/14: iherusalembe; nem rövidített variánsa négy sorral feljebb: iherusalembe. Ennek is van ejtést tükröző alakváltozata: 184/1: ierusalembe.

Az 1. kéz egyszer-másszor nem teszi ki a rövidítés jelét, holott nyilvánvalóan rövidítésről van szó (pl. 84/13: myndehato, 153/23: modotta, 310/18: paracholath). Ezeket mi helyesírási hibának tekintjük, vagyis nem pótoljuk kurziválva sem a hiányzó betűt.

A 3. kéz sajátja, hogy a szó végén egyszer-egyszer *̄*-vel rövidíti az *m*, illetőleg a *k* betűt (359/13: hanem, 364/21: zýzek), egyebekben csak a sor fölötti betűpótló jelet használja, azt is ritkán (pl. 357/19: semmit).

Kódexünk tartalma és forrásai

Scriptoraink csakis másolói lehettek az előttük fekvő szövegeknek. Mégis az 1. kéz egy-két helyen saját gondolatait is betoldotta. Ilyenek a már említett keletmegjelölések (31, 117, 234, 270), közülük az elsőhöz és a másodikhoz fűzött fohász, valamint a Jézus Krisztus patikájáról szóló elmélkedés végén található megjegyzés (292).

Az 1. kéztől írt magyar darabok között akad olyan, amelyről bizonyították, korábban gyanították, hogy nem latinból való fordítások (Emlékezzél, keresztyén, a Szent ének, ki dicséri Szűz Máriát nagyobbik része és a két verses regula). Nem lehet ugyanezt állítani mindazon darabokról, amelyekhez nem közlünk, mert nem találtunk, latin megfelelőt. Ezekről fel kell tennünk, hogy Magyarországon keletkezett kéziratos latinjuk elkallódott, vagy egyelőre számunkra hozzáférhetetlen helyen lappang.

A latin források kutatása során — az eredeti latin kéziratok hiányában — első sorban a Budapesten őrzött inkunábulumokhoz és korai nyomtatványokhoz, ritkán későbbi kiadásokhoz folyamodtunk. Olyan szövegre nem akadtunk, amelyből kódexünk fordítója dolgozott. Jobb híján meg kellett elégednünk a rendelkezésre álló és legjobban — sok esetben csak megközelítően — egyező korai szövegvariáns kiválasztásával, illetőleg a latin szövegnek különböző forrásokból való összehordásával. E kényszerűségből választott szövegközlési módszerünk — minden hátránya mellett — némi bepillantást enged a XIV—XV. századi szerzők szövegalkotó munkájába.

A továbbiakban a mai bekötési rendben haladva ismertetjük kódexünk egyes darabjainak latin forrását — ha megtaláltuk —, műfaját és külső kapcsolatait.

Ismertetésünk kiadványunk jellegénél fogva a könyvészetet illetően nem lehet minden részletre kiterjedő.

1. Kalendárium (1—20). — A kódex elején álló naptár csonka — a januárt és decembert tartalmazó egy-egy fólió ugyanis kiszakadt —, és talán a megrendelő szerényebb igényei miatt hiányos.

A befejezetlenség jele az, hogy hiányzik a hét napjait jelölő betűk közül az *A*, bár a helye mindenütt megvan. DÖBRENTÉI szerint a scriptor később szándékozott vörössel beírni (RMNy. IV/2, I. 1.). Megfigyelhető, hogy a napot jelölő betű után elég gyakran vagy pont, vagy vonás van. Ennek sorkijelölő funkciója lehetett. Ha nincs mögötte bejegyzés, akkor oda még várható valami. Sok ilyen kijelölt, de kitöltetlen sor van a 3. lapon, de akad egyebütt is (pl. 4, 11).

Naptárunk a szó szoros értelmében nem öröknaptár. Hiányzik belőle a megfelelő apparátus, például az aranyszám. Ennek ellenére is értékes következtetést enged meg: valószínűleg korábbi, mint kódexünk, mert 1506-ban a vasárnapi betű nem az *A* volt, hanem a *D*. 1506 előtt 1486-ban, 1497-ben és 1503-ban jelölte az *A* a vasárnapot, utána 1514-ben (SZENTPÉTERY IMRE, Oklevéltani naptár. Bp., 1912. 24).

Kalendáriumunk a Münchener Kódex naptárával nincs rokonságban. Közös vonásuk mégis van: mindkettő tartalmazza a magyar szenteket.

2. Latin ájtatosságok (21—73). — Kódexünk a kalendárium utáni lapokon kisebb-nagyobb megszakításokkal (31, 32, 37—41, 44) latin ájtatosságokat tartalmaz. Egymásutánjuk nem árul el semmit a breviáriumok feszes rendjéből, holott azokból, esetleg misszáléból származtak át ide, bár gyanakodhatunk valamilyen tőlük már függetlenedett óraskönyvre is. Ami kódexünk rendi eredetét illetően a legfontosabb: az itt közölt ájtatosságokat csaknem maradék nélkül megtaláltuk a tőlünk forgatott, már említett korai domonkos kiadványokban. Nincs meg bennük a *Veni, Sancte Spiritus* antifónával kezdődő suffragium, legalábbis abban az összeállításban, ahogy a mi kódexünk közli (33—36). Megvan viszont a fenti breviáriumok egyikében az ájtatosságunkban szereplő, FRICK JÓZSEFTŐL „eddigéle ismeretlen”-nek jelzett (*A középkori magyar himnusz-költészet. Kolozsvár, 1910. 84*) *O, sacrum convivium* kezdetű himnusztöredék is (34). Az *Ave, regina caelorum, mater regis angelorum* kezdetű antifónát (46) és a *Patris sapientia* kezdetű órás ájtatosságot (60—65) a megvizsgált domonkos kiadványok természetesen nem tartalmazzák. Ezek is óraskönyvi anyagok.

A rendi hovatartozás kérdését illetően ennél fontosabb az a tény, hogy kódexünk *litaniamaiorja* csaknem szóról szóra egyezik a fenti breviáriumokkal, ugyanúgy *Confiteorunk* és a domonkos szentekhez intézett könyörgések szövege is.

A *Patris sapientia*, más néven *Horae sanctae crucis* (SZABÓ FLÓRIS, *A pannonhalmi óraskönyv. Bp., 1982. 23*) vagy *Officium parvum de passione Domini* (*Adjutorium nostrum . . . seu selecta pietatis exercitia. Tyrnaviae, 1864. 332*) számtalan változatban élt a középkor folyamán. Kódexünk matutinumra versust és orációt is jelez (hasonlóan: *Compendium deprecationum. Velence, 1498. és Hortulus animae. Antverpiae, 1572.*). Scriptorum az 5. és 7. versszakot figyelmen kívül hagyta, vagy „fejből” dolgozott, mert egy-két sort kihagyott. Ugyanennek a vers-

nek később következő magyar fordításában (118—120) az itt kimaradt sorok megfelelője nem hiányzik.

Pusztán a latin szöveget tekintve — mint már előbb jeleztük — úgy gondoljuk, hogy scriptorunk hóráskönyvet szándékozott szerkeszteni. Ezt a *litaniamaior*, másként: *litaniam omnium sanctorum*, az *Ave, regina caelorum, mater regis angelorum*, a *Salve, regina, mater misericordiae* (46) és a *Patris sapientia* jelenléte bizonyítja. Ahhoz, hogy teljessé váljék, még sok egyéb hiányzik (vö. SZABÓ FLÓRIS, i. m. 23—6). Az egyéb kellékek közül egyet-mást megtalálunk később a magyar szövegben. Ilyenek: Ájtatos gondolatok minden órákra (235—244), Szűz Mária hét epesége (329—337), valamint a hóráskönyvek egyik kedvelt evangéliumi szakasza (257—278) Lukácstól (1,26—38).

3. A latin ájtatosságok magyar köztesei (31, 32, 37—41, 44). — Az először a 44. lapon elkezdett, de abbahagyott, majd a 32. lapon végigírt szép Mária-imádság (Oh, Szűz Máriának egyetlen fia) nem az 1. kéztől, hanem a 2., de egykorú kéztől származik. Az imádság — ezt is jeleztük — megegyezik az ugyancsak domonkos eredetű Gömör-kódex 14—15. lapján írttal. Latin forrása ismeretlen.

A 31. lapon levő kilenc sornyi magyar szöveg az 1. kéz saját fogalmazványa. Miután végzett egy fontos fejezettel, a latin litánia és könyörgések másolásával, részben Istenhez, részben az olvasóhoz fordul. Közben megjelöli az írás keltét. E néhány sorból arra következtethetünk, hogy másolóknak enyhén ő-ző nyelvjárást beszélt.

Ugyancsak az 1. kéztől származik a *Veni, Sancte Spiritus* kezdetű hosszú ájtatosság díszesen másolt magyar szövege (37—41), amely közvetlenül követi latinját (33—36), mint annak hű megfelelője.

4. Mária-siralom (74—117). — Kódexünk e 44 lapra terjedő fejezetének hosszúra sikerült címe megnevezi a forrásokat. Az egyik: 75: *zenth Bernardinus atyank*, a másik: *uo. zenth Anselmus doctor*. Bernardinusnál egyetlen egyező mondatot sem találtunk (*Sancti Bernardini Senensis ordinis seraphici minorum opera omnia. I—V. Venetiis, 1745.*). Elírásra gondolva Szent Bernát Mária-siralmát is vizsgáltuk (*De planctu B. M. V. Basel, 1500?*; *Liber de passione Christi et doloribus et planctibus matris eius: MIGNÉ, PL. CLXXXII, 1134—40*), de ezt is kevés sikerrel. Csak néhány egyező mondatot találtunk benne. Nem eredményezett többet, csupán két mondatot Szent Anselm idevágó művének (*Anselmi et B. M. V. dialogus de passione Christi. Antverpiae, 1496.; MIGNÉ, PL. CLIX, 271—90*) átnézése sem.

Bernardint a források közül mégsem zárhatjuk ki, mint tette VARGHA DAMJÁN (*Kódexeink Mária-siralmi. Bp., 1899. 14*), mert a Mária-siralom Anselmtől átvett bevezető mondatában (75) Bernardin hatása is felismerhető (BÉKESY EMIL: *Új Magyar Sion IV* [1876.], 642). Szent Bernát sem szó szerinti átvételekben jelentkezik, hanem mintegy kivonatolva, például Szűz Máriának a felfeszített Krisztushoz intézett szavaiban (86—88). Ezek a Szent Bernátnak tulajdonított *Salve, mundi salutare* című vers gondolatait tükrözik. Úgy tűnik, kódexünk siralmának szerzője meglehetősen szabadon bánt forrásaival: azokon bátran alakított. Csak kevésbé élt a maga korában szélteben használt módszerrel: a szó szerinti átvé-

tellet. Ez az oka annak, hogy a meg nem lelt latin eredetit csak töredékesen tudtuk helyreállítani.

A legtöbb egyező mondatot VARGHA DAMJÁN (i. m. passim) Bonaventuránál találta meg (forrását nem jelöli meg pontosan; vö. mégis: Opera in tomis septem. Moguntiae, 1609. VI, 2. r.; a mi szövegünket érintő tractatus címe: Meditationes vitae Christi). Akad még egy-egy idevonható mondat vagy hosszabb szövegrész Temesvári Pelbárnál (Sermones Pomerii de Sanctis. Hagenau, 1500. Sermo 66.; Stellarium coronae B. M. V. Basel, c. 1497/1500. III. könyv), Laskai Osvátnál (Sermones dominicales Biga salutis intitulati. Hagenau, 1499. Sermo 47.), a SZILÁDY kiadta SermDom.-ban, Ludolphus de Saxonia Vita Iesu Christijében (Lugduni, 1510. Cap. 2/63.) és a neki tulajdonított Speculum humanae salvationisban (kiadta: LUTZ, J. és PERDRIZET, P. Leipzig, 1907. Cap. 30.), az Analecta hymnica XLV. kötetében közölt De Beata Maria Virgine című versben, valamint Ubertinus de Casalínál (Arbor vitae crucifixae. Venetiis, 1484. Liber IV, Cap. 25.). Ezekon kívül sok helyütt csak a szentírási idézetek SZERECZ A. IMRÉTŐL összegyűjtött latinját tudjuk a megfelelő sorokba állítani. (Kódexeink párhuzamos szentírási töredékei. Bp., 1916.).

A Mária-siralom, Máriának egyes szám első személyben előadott fájdalomki-törése, általában a passiókban jelenik meg, illetőleg azokból önállósult (vö. BÉKESY EMIL: i. h. 641; kódexeink Mária-siralmainak és passióinak összefüggéséről ír, és az újabb irodalmat ismerteti: A. MOLNÁR FERENC: MNy. LXXVIII [1982.], 35—7). Így értelmezett Mária-siralom kódexünkön kívül csak a Nagyszombati Kódexben (143—153) és a Nádor-kódexben (342—388) van. Az előbbivel csak tárgyában találkozunk, az utóbbival azonban szorosabb kapcsolatban áll szövegünk, de nem annyira, hogy a Nádor-kódex siralma, amely időben későbbi, a Winkler-kódex siralmanak másolata lehetne. Eltekintve a nyelvjárási különbségektől — a Nádor-kódex erősen *ö-ző* — vannak olyan különbségek is, amelyek csak a közvetett kapcsolat, azaz a közös eredeti nem szolgálai másolásának vagy többszöri átmásolásának feltételezését engedik meg. Erre utaló különbséget találunk mindjárt a siralom ötödik sorában kezdődő mellékmondatban s egyebütt is.

Mária-siral munkat kétsoros verses fohászkodás (*Edes anya bodog anyja veragh zylew zyz maria*) és keletmegjelölés zárja (117). A fohász HORVÁTH CYRILL s utána CSÁSZÁR ELEMÉR szerint is (RMKT. I [1921.], 98; ItK. XXXIX [1929.], 41) eredeti alkotás.

5. Atyának bölcsessége (118—120). — Ennek a versnek latin megfelelője semmiképpen sem lehet az a szöveg, amely kódexünk 60—65. lapján olvasható, mert nemcsak a magyar fordításhoz képest, de bármelyik latin variánsához képest is hiányos. Mi olyan variánst választottunk (Analecta hymnica. XXX, 32—3), amelynek keletkezési ideje jóval megelőzi kódexünk keltét. Kájoninál is ezt a variánst találtuk (Cantionale Catholicum. Bp., 1979. 417—8). Az egyezés a tőlünk választott variánssal sem teljes; erre a szokásos módon, ritkított szedéssel utalunk, és későbbi nyomtatványból lapalji jegyzetben megfelelőbb szövegrészt idézünk.

Scriptorunk tisztában volt azzal, hogy verset másolt, mert bár a sorokat folyamatosan írta, a strófákat elkülönítette egymástól. HORVÁTH JÁNOS trochaikus lejtésű tizenhármast ismert fel a latin eredetiben, s ugyanilyennek tartja a magyar

fordítást, még ha itt-ott dőcög is, s hibázik a rímelése (A középkori magyar vers ritmusa. Berlin, 1928. 53). VARGYAS LAJOS felismeri a fordításunkban feltűnő kanasztáncsort, és ezzel még bizonyosabbá teszi a kódexünkben később megjelenő eredeti alkotásnak minősíthető verses szövegekkel való ritmikai rokonságot (A magyar vers ritmusa. Bp., 1952. 130).

6. Emlékezzél, keresztyén (120—122). — Kódexünk e darabja ugyanúgy vágáns ritmusú vers, mint az előbbi (HORVÁTH JÁNOS i. m. 54; VARGYAS LAJOS i. m. 129). A strófák ebben is elkülönülnek, de a sorok folyamatosan vannak írva. Rímelésében kevesebb a hiba, mint az előzőben, és ritmusa is tökéletesebb, HORVÁTH JÁNOS szerint szabatosabb. Latinja eddig nem került elő. Kódexünkben akadnak még vágáns ritmusú versek, amelyekről nagy bizonyossággal feltehető, hogy eredeti alkotások. Lehet, hogy ez is az. Eredetiségének lehetőségét nem zárta ki sem HORVÁTH CYRILL (i. m. 102), sem CSÁSZÁR ELEMÉR (i. h. 297).

7. Szentséges életnek módja (123—135). — Témája elüt az előzményekétől. A vesztegségtartásról értekezik, s nem csak egyszerűen szabályt közöl. HORVÁTH JÁNOS kódexünknek ezt a fejezetét nem veszi fel az előírások, regulák közé (IrMűvKezd. 122, 150—2, 154, 161—2, 212), műfajáról egyébként sem nyilatkozik. Latin eredetijét nem ismerjük. Sok tekintélyes egyházi író neve szerepel benne: 123: *ropertus doctor*, 125, 133: *Zenth Ghergqr doctor*, 127, 129: *zenth Bernald*, 130: *Zent ieronimos*, 131: *Zent pastor apat*, de van itt idézet Senecától is (129, 131) a Szentírásból vett idézeteken kívül.

Annyi bizonyos, hogy a latin eredetinek szerzője nem az, akitől a szövegben rövid idézet szerepel. Nem meglepő tehát, hogy nem tudjuk igazolni PUSCH ÖDÖN gyanúját. Szerinte Szent Bernát a lehetséges szerző (Vallásos elmékedések kódexünkben. Kolozsvár, 1910. 96). Mi inkább későbbi regula- és instituciószerzőknél, Bonaventuránál, Thomas Kempisnél, Iohannes Gersonnál stb. tájékoztunk, de megfelelő latin szövegre náluk sem találtunk.

Mint már említettük, kódexünk e fejezetének egyező szövege megvan az Érsekújvári Kódexben is (258—261).

8. Passió (137—234). — Latin eredetije nem ismeretes, mégis ezt illetően jobb helyzetben vagyunk, mint a Mária-síralommal.

A passió latin szövegének felkutatásával VARGHA DAMJÁN foglalkozott a Mária-síralomnál már említett dolgozatában. Ő a következő művekkel talált egyezéseket (egyszer-egyszer más kiadásban): *Dialogus B. M. V. et Anselmi de passione Domini*: MIGNE, PL. CLIX, 271—90; *Tractatus Beati Bernardi de planctu B. M. V.* Basel, 1500?; *Bonaventura, Officium de compassione B. M. V.*; uő., *De septem verbis Christi* (mindkettőt l. a *S. Bonaventurae opera in tomis septem. Moguntiae, 1609.* című kiadványban); *Postilla Guillerini Parisiensis, Passio Domini nostri Iesu Christi.* 1616.; *Pelbartus de Themeswar, Sermones Pomerii de sanctis.* Hagenau, 1500. *Sermo 66.* Ezeket átvizsgálva nem kevés újabb egyezésre akadtunk. Kivülük még a következő művekből vettünk át egyező latin szövegeket: *Anselmi et B. M. V. dialogus de passione Iesu Christi.* Argentinae, 1496.; *Bonaventura, Meditationes vitae Christi: Parvorum opusculorum prima et secunda pars.* Velence, 1504.; *Guilermus Textoris, Sermones tres de passione Christi.* Argentinae, 1496.; *Iacobus de Voragine, Sermones quadragesimales.* Venetiis, 1497. *Sermo de passione;*

Jacobus Gaudensis, *Passio magistralis Iesu Christi . . . postillata*. Coloniae, 1508.; Iohannes Herolt, *Sermones Discipuli de tempore et de sanctis una cum promptuario exemplorum et de miraculis Beatae Virginis*. Argentinae, 1499. De sanctis sermo 14. és De tempore sermo 48.; Ludolphus de Saxonia i. m. 2. rész, 63. fejezet; Nicolaus de Lyra, *Postilla super quattuor evangelistas*. Mantova, 1477.; Osualdus de Lasko, *Sermones dominicales Biga salutis intitulati*. Hagenau, 1499. Sermo 47.; *Passio Domini nostri Iesu Christi secundum quattuor evangelistas*. Velence, 1512.; Pelbartus de Themeswar, *Stellarium coronae B. M. V. Basel*, c. 1497/1500. III. könyv, 3. rész, 2. szakasz; *Sermo doctoralis . . . de passione Domini cum quattuor evangelistarum concordantia*. Coloniae, 1477.; SZILÁDY ÁRON szerk., *SermDom. I—II. Bp.*, 1910.; Thomae Aquinatis *Catena vere aurea*. Paris, 1517. Ezekén kívül átnéztünk még jó néhány monoteseront és passiót tartalmazó korai kiadványt, de ezekben vagy nem találtunk egyezőséget, vagy csak olyat, amelyet az említett művekből már ismertünk.

Passiónk szövegében bőven találtunk változtatás nélkül átvett evangéliumi részeket. Ezek latin megfelelőit a *Novum Testamentum* 1592. évi vatikáni példányának egy kéznél levő későbbi kiadásából írtuk ki (Ratisbonae, 1865.). Ezek egyezőségével nincs baj, mert a latinul író szerző nagyon tisztelte az evangéliumi szövegeket. Inkább a nagy egyházi íróktól átvett mondatokon módosított a könnyebb beilleszthetőség érdekében. Mivel mi nem azt a latin szöveget találtuk meg, amelyet a magyar fordító maga előtt tartott, hanem csak innen-onnan származó szövegrészeket hordtunk egybe, természetes, hogy forrásváltáskor latin szövegünk megbicsaklik.

A passió másolása hosszú ideig tarthatott, mert keletmegjelölés zárja.

Passió több is akad kódexeinkben (Weszprémi-kódex 1—113, Vitkovics-kódex 72—103, Apor-kódex 157—186, Érsekújvári Kódex 78—102, Debreceni Kódex 305—326, Döbrentei-kódex 1—13), de a mienkkel csak a Nádor-kódex passiója (143—307) egyezik. Az egyezés azonban nem mindig szó szerinti, mint ahogy a Winkler-kódex 234., illetőleg a Nádor-kódex 306. lapján sem. Van néhány olyan rész is, amely csak az egyik kódexben szerepel. Például a Nádor-kódex 181—185. lapjain leírt szöveget a Winkler-kódexben hiába keressük. Ennek kódexünkben a 160. lap után lenne a helye. E különbségek miatt nem fogadható el az a vélemény, amely a Nádor-kódex passióját a Winkler-kódex másolatának tartja (vö. KARDOS TIBOR, *Régi magyar drámai emlékek*. Bp., 1960. I, 110).

9. Ájtatos gondolatok minden órákra (235—244.). — E fejezetünk latin megfelelőjét Ludolphus de Saxonia *Vita Iesu Christi* (Lugduni, 1510.) című művéből írtuk ki (2. rész, 59—66. fejezet). E műben a napi imaórákra osztott orációk hosszabb elmélkedésekhez csatlakoznak. Szövegünk tehát az eredetihez képest hiányos. A latin szövegből adott már némi ízelítőt TIMÁR KÁLMÁN (ItK. XXXVI [1926.], 43—4.). Ő későbbi kritikai kiadásból dolgozott.

10. Dicséreteket és hálaadásokat adok teneked (244—245.). — A kódexünkben Istenhez címzett oráció latin megfelelőjét a *Hortulus animae* 1572. évi kiadásából vettük. Az egyezés nem tökéletes. A latin ima a Szentháromsághoz van címezve, és csakis férfi szájába való, míg kódexünkben a mindenható Isten a

címzett, a felmondó pedig az ő szolgálólánya. A mi szövegünk a Hortulus animae-hez képest itt-ott hiányosabb is, de egyebekben nyilvánvaló az egyezés.

11. Szent Brigitta tizenöt imája (245—260.) — Kódexünk e terjedelmes darabja cím nélkül követi az előző imádságot. Latin szövegét először SZILÁDY ÁRON közölte (ItK. VI [1896.], 200—3). Nem sokkal később BÁRDOS GY. JÓZSEF vizsgálta kódexeink párhuzamos Brigitta-szövegeit. Megállapította (Szent Brigitta tizenöt imádsága codexeinkben. Bp., 1903. 34), hogy a Winkler-kódex hol a SZILÁDY választotta szöveget (Hortulus animae. Nürnberg, 1520.; vö. KATONA LAJOS: ItK. XVI [1906.], 333), hol egy másik korai variáns (kiadása: Preces et meditationes. Friburgi Brisgoviae, 1870.) szövegét veszi alapul. Mi, mivel nem férhettünk a Hortulus animae legkorábbi kiadásához, SZILÁDY szövegét vettük át, s ezt szükség esetén más korai kiadványokból (Compendium deprecationum. Velence, 1498.; Nicolaus Salicetus, Liber meditationum ac orationum, qui antidotarius dicitur. Argentinae, 1513.; Hortulus animae. Antverpiae, 1572.) lapalji jegyzetekben korrigáltuk.

Szent Brigitta imasora már kódexeink keletkezése előtt számtalan variánsban létezett. Ez az oka annak, hogy kódexeink Brigitta-fordításai egymástól a BÁRDOSTÓL jelzett mértékben eltérnek. Nemcsak a fordítók különböztek, de az előttük fekvő latin szövegek is.

Szent Brigitta imáinak fordítását a következő kódexekben találjuk meg: Gyöngyösi (7—24), Thewrewk- (1—34), Gömöry- (98—121), Pozsonyi (1—16), Czech- (1—42), Lázár- (149—188) és Kriza-kódex (5—64). Egyik sem egyezik a mi kódexünkben lévő fordítással.

12. Áldozás előtti imádság (260). — Ez az ima valószínűleg rövid terjedelme miatt került az éppen befejezett fólió verzójának aljára. Az átnézett sok imádságoskönyv közül csupán a már említett Compendium deprecationum című orationáléban találtunk vele eléggé jól egyező latin imádságot.

13. Szent Bonaventura imája (261). — Elég jól egyező latin szövegét egy korai kiadványból vettük át (S. Bonaventura, Parvorum opusculorum prima pars. Velence, 1504. Remedium defectuum religiosi. Cap. 11.).

14. Esti imádság (262). — Latin szövegét Nicolaus Salicetus már említett imádságoskönyvében találtuk meg. Latin címe: Dormituro dicenda est haec oratio. A latin eredeti a himnuszsköltészetben szokásos ambrosianus nyolcas. Fordításunkban csak egyetlen tökéletes metszetes jambusi ambrosianus verssor akad (262: *ees chak te ihesus it maragh*; KECSKÉS ANDRÁS szíves szóbeli közlése).

Ez az imádság, bár rövidebb formában, de megvan a Lobkowitz-kódexben is (1).

15. Szent Bernát gyónási imája (263—270). — Latin szövegét az imént említett Antidotarius így vezeti be: „Sequitur confessio devotissima Bernardi abbatis ante vel post confessionem dicenda.” Megvan a MIGNE kiadta PL.-ban is (CLXXXIII, 773—4).

16. Evangéliumi szakaszok (271—279, 293—328). — Az itt közölt perikópák tökéletesen megfelelnek a XV. századi misszálékban előírtaknak. Az első három (271—279) húsvéthétfőre, Gyümölcsoltó Boldogasszony napjára és mindszentekre volt előírva. Válogatásuk önkényesnek tűnik. A némi megszakítás után következő evangéliumi szakaszokat van, ami összeköti: a tíz perikópából kilenc a

nagybőjti napokban mondott misékből való, s csupán a Mt 22,34—46 (310—312) esik a pünkösdi utáni 17. vasárnapra.

A perikópák latin szövegét a már említett, 1497-ben kiadott velencei domonkos misszáléból vettük át.

Az evangéliumi részletek között egy sem akad, amely megegyezik többi kódexünk tartalmilag azonos részleteivel, legalábbis szóról szóra nem. Ez azonban nem jelenti, hogy kódexünk e tekintetben rokontalan (a korábbi rokonítási kísérleteket összefoglalta KÁROLY SÁNDOR: NyK. LVII [1955.], 261—8). Újabbán TARNAI ANDOR vizsgálta ezt a kérdést, és megállapította, hogy a „feltehetőleg (marianus) ferences, óbudai klarisszáktól származó Debreceni Kódex néhány helyen meglepő rokonságot árul el a biztosan Domonkos-rendi apácák használatában álló, s talán veszprémi eredetű Winkler-kódexszel” (i. m. 249). Mivel a Debreceni Kódex másszor a Müncheni Kódex hű követőjének mutatkozik (uo. 248), nem lehetetlen, hogy a Winkler-kódex a Müncheni kódex ágáról sarjadozott külön kódexcsalád tagja.

17. Abagárus király legendája (280—285). — A mi fordításunkhoz legközelebb álló latin szöveget Iacobus de Voragine Lombardica historia, quae a plerisque aurea legenda sanctorum appellatur (Argentinae, 1485.) című művében találtuk meg. HAJNÓCZY IVÁN Eusebius caesareai püspök Historia ecclesiastica (I. könyv, 15. feje.) című alkotására gondolt (It. XV [1926.], 248), de ez legfeljebb Iacobus de Voraginénak, s nem a mi szövegünk fordítójának szolgált forrásul. Az Abgár-legendát történetéről BÁLINT SÁNDOR írt bővebben (Ünnepi kalendárium. Bp., 1977. II, 404—6).

18. Intelmek (285—287). — Az első három intelem latinja megelőzi a fordítását.

Az első intelmet (*Estote fortes*) az említett velencei domonkos breviáriumok antifónaként jelzik a mindenszentek napjára rendelt officiumban.

19. Jézus Krisztus patikája (288—292). — Ennek az elmélkedésnek a latin megfelelője nem ismeretes. Szövegünk Szent Bernátot emlegeti szerzőként (289, 290). A latin eredeti azonban aligha származhat tőle, mert az *apotheca* és *thesaurus* szó (a magyar szövegbeli *patikája* és *Tarhaza* szokásos megfelelője) műveiben nem fordul elő (vö. MIGNE, PL. CLXXXV.).

Az elmélkedést záró sor (*Isten bely nagy edőssegs gondolath*) csakis a scriptortól származhat.

BÁLINT SÁNDOR kapcsolatot lát kódexünk elmélkedése és a Bod Pétertől írt Szent Hilarius (h. n. 1760.) 144—5. lapján olvasható tanács között, de hogy honnan vette Bod Péter ezt a tényleg hasonló gondolatot, arra nem utal (A hagyomány szolgálatában. Bp., 1981. 102—4).

Az elmélkedés néhány sorában (289/9—21) HORVÁTH CYRILL verset sejt (ItK. XII [1923.], 10).

20. Szűz Mária hét epesége (329—337). — Kódexünk epeségeinek nincs meg a pontos latin megfelelőjük, de tudunk helyette megközelítő latin szöveget adni abból a két latin verses műből, amely a mi latin szövegünk szerzőjének nemcsak ihletője, de a fogalmazásban is segítője lehetett: 1. Oratio de septem doloribus Beatae Mariae (Ave, dulcis mater Christi): Hortulus animae. Antverpiae, 1572.; 1. még:

Analecta hymnica I, 347; 2. De septem tristitiis B. V. M.; J. LUTZ—P. PERDRIZET, Speculum humanae salvationis. Kritische Ausgabe. Leipzig, 1907. Cap. 44. Az elsőnek említett forrásszövegre FRICK JÓZSEF mutatott rá (i. m. 74), a másodikra VARGHA DAMJÁN (AkÉrt. XXIII [1912.], 446).

Latin szövegünk szerzője, aki az Ave, dulcis mater Christi kezdetű kitűnő ritmusú verset is ismerte, valószínűleg kompendiumot kívánt készíteni a Speculum humanae salvationis hét epeségének szövegéből. Többnyire ennek a fordulatai térnek vissza kódexünk epeségeiben (vö. HORVÁTH CYRILL: ItK. XII [1923.], 15).

VÉRTES O. ANDRÁS kódexünk hetedik epeségében (336—337) négy hibátlan ritmusú verssorra bukant (ItK. XLIV [1934.], 192).

Mária különböző számú epeségei (néha: keserőségei) több kódexünkben is feltűnnek (Thewrewk-kódex 138—156, Nagyszombati Kódex 383—389, Gömör-kódex 11—13, 15—21, Pozsonyi Kódex 23—29, Czech-kódex 88—100, Lázár-kódex 107—119), de tárgyuktól eltekintve egyébben nem egyeznek kódexünk epeségeivel.

21. Szent ének, ki dicséri Szűz Máriát (338—350). — 31 tízoros strófából álló vágáns ritmusú vers (elemzése HORVÁTH JÁNOS és VARGYAS LAJOS idézett verstani dolgozatában: 52, ill. 132). HORVÁTH CYRILL strófákba tördelve mutatja be (RMKT. I [1921.], 102—12).

Már korai kutatói felismerték, hogy három részből áll (RUPP KORNÉL: A keszthelyi kir. kath. gymnasium értesítője. Keszthely, 1890. 18; TORDAI ÁNYOS, Kódexeink Mária-himnuszai. Bp., 1903. 32), de a forrásokat illetően nem boldogultak.

Az első versszakban FRICK JÓZSEF (i. m. 99) az Analecta hymnica XLV. kötetében De beata Maria virgine címmel közölt cantio gondolatait véli felismerni. Mi ennek első hat versszakából állítottunk be néhány sornyi latin megfelelőt, de ezen kívül a 3. versszakon túl a 11. versszak, azaz az első rész végéig több latin megfelelőnk nincs.

Az ezt követő 12. versszakban világosan felismerjük a Dies est laetitiae kezdetű karácsonyi ének (szövegét az RMKT. I [1921.]-ből vettük át) első versszakát, s még hármát ugyanebből. A 16. versszak (Ez dicséretes gyermek) már egy másik karácsonyi énekből való. Ennek csak német változatát ismerjük (uo. 114), latin híján ezt közöljük. Ezt ismét a Dies est laetitiae-re emlékeztető strófák követik (17. és 18.), majd olyanok (19—31.), amelyeknek forrására nem akadtak rá.

Most tárgyalt versünk eredetét illetően ma is megállja helyét HORVÁTH CYRILLnek ez a korán hangoztatott nézete: „A középkornak kétségkívül voltak rímtelen magyar énekei és a WinklerC Szent éneke, illetőleg annak egy része ... s mások, bár nem rímeselek, bebizonyíthatólag a népének tőkéjéhez tartoztak” (uo. 42). E tétel helyességét DOBSZAY LÁSZLÓ bizonyította (AEthn. XX [1971.], 387—410; MKSz. XC [1974.], 307—12; vö. KLANICZAY TIBOR i. m. 167; RITOÓKNÉ SZALAY ÁGNES: i. h. 543).

22. és 23. Két verses regula (351—352). — Mindkettő vágáns ritmusú vers (HORVÁTH JÁNOS és VARGYAS LAJOS i. m. 52, ill. 132). Latin forrásuk nincs. A másodikat már HORVÁTH CYRILL (RMKT. I [1921.], 117—8) eredeti munkának jelzi, és megjegyzi, hogy első versszakának 5—10. sora egyezik a Szent ének hatodik

versszakának néhány sorával. CSÁSZÁR ELEMÉR (ItK. XXXIX [1929.], 297) szerint mindkettő eredeti lehet. DOBSZAY LÁSZLÓ (i. helyek 397, ill. 311) eredetiségüket meggyőző érvekkel támasztja alá.

24. Édes Mária, légy te örök áldomással (352—353). — Latin megfelelőjét nem ismerjük. Bevezető három sorában a Mária-officiumból ismert megszólítás cseng vissza (*post partum inviolata Maria*).

25. Szent Bernát hálaadása (354—355). — Latin eredetijét nem ismerjük. A lap alján utólag beírt címben hiba lehet: ilyen imádságra egyik Bernát művei között sem akadunk.

26. Imádság Szűz Máriához (356). — Latinját megtaláltuk a Hortulus animae 1572. évi kiadásában *Alia oratio ad B. V. M. quotidie dicenda* cím alatt.

27. Az isteni és atyafiúi szeretetről (357—368). — A kódexünkhöz valószínűleg utólag csatolt, elől és hátul is csonka ívből megmaradt 12 lapból tíz a tévesen Szent Bernátnak tulajdonított *Liber de modo bene vivendi* néhány pontjának fordítását tartalmazza (5. fej. *De caritate* 14.; 12. fej. *De dilectione Dei* 34., 35. és 36.; 13. fej. *De dilectione proximi* 37.; az utóbbi csonka). Ezek közé ékelődött (365—366) egy ismeretlen forrású, de tartalmában ideillő fejezet.

A Szent Bernáttól származtatott szöveget a MIGNE kiadta PL.-ből vettük (CLXXXIV, 1208—23). A közbeékelt ismeretlen eredetű szöveghez Bonaventurának a sororokhoz írt *De perfectione vitae* című művének 7. fejezetében (*Parvorum opusculorum secunda pars*. Velence, 1504.) találtunk néhány egyező mondatot. Ezeket beírtuk latin szövegünkbe.

Szent Bernát itt felhasznált művére először PUSCH ÖDÖN (i. m. 96), utána VARGHA DAMJÁN (SztIstván AkNyÉrt. I [1943.], 8. sz.) hívta fel a figyelmet. Semmiképpen sem érthetünk azonban egyet VARGHA DAMJÁNNAL azzal a kijelentésével (i. h. 6), hogy a Winkler-kódexben található fordítás férfiak számára készült. Ennek az ellenkezőjére utal a szöveg címzettjének gyakori megszólítása, például 358: *Jnthlek azerth tegedeth tÿzteletes zÿz; Zeressed azerth en zerethe hugom* stb.

Szent Bernát szövegének kódexünkével jól egyező részletei megtalálhatók az Érsekújvári Kódexben is (238—242).

Összefoglalásul: Kódexünk tartalmának gondos vizsgálata nem módosítja, legfeljebb megerősíti azt a nézetünket, hogy kéziratunknak csupán az 1—135. lapokra terjedő része tekinthető tervszerűen szerkesztettnek. Ebben közös használatra készült, előre megtervezett óraskönyvet sejtünk. Ennek folytatása lehet a 235. lapon elkezdett rész, de itt a lapok szaporodtával lassan eltűnnek az ebben a korban már szinte szabványos tartalmú óraskönyv nyomai. A passiót — keletkezésének a óraskönyv megkezdését megelőző időpontja és hanyag írása miatt — nem tudjuk hová sorolni. Kénytelenek vagyunk különállását feltételezni csakúgy, mint az utolsó és más kéztől írt ívét. Műfaji szempontból tehát helyesnek tartjuk DÖBRENTEI véleményét. Ő, mint tudjuk, egyházi vegyeskönyvnek nevezte kódexünket, s mi sem minősíthetjük másnak. Szorosabban értelmezhető műfaji megjelölést (pl. óraskönyv, passió) csak az egyes szerkezeti egységekre alkalmazhatunk (vö. GÁBRIEL ASZTRIK, *Breviárium-típusú kódexek*. Bp., 1934.; HORVÁTH CYRILL, ItK. V [1895.], 257—81; SZABÓ FLÓRIS, ItK. LXXI [1967.], 163—7; TARNAI ANDOR i. m. 117—8, 210).

A SZÖVEGKÖZLÉSBEN ALKALMAZOTT SZERKESZTŐI JELEK ÉS RÖVIDÍTÉSEK MAGYARÁZATA

1. Szerkesztői jelek a betűhű átiratban

<i>en</i> (kurzívált betűk)	a feloldott rövidítések tőlünk pótoltt betűi (pl. 257/13: <i>Añ</i> = <i>Amen</i>), nehezen olvasható betű (pl. 209/20: <i>keresztlye?en</i>).
?e ( )	a papírhiba, vakarás vagy egyéb folt miatt nem olvasható szövegelem; a zárójellek távolsága az olvashatatlan rész terjedelmét jelöli [pl. 100/11: <i>ker(z)farol</i> , 172/10: <i>k( )czayat</i> , 191/4: ( ) <i>Mongyad</i> <i>megh</i>].
(e)	átírt betű; a ráírt betű közvetlenül a zárójel után következik [pl. 265/18: <i>y(d)g(e)h(ÿ)eÿe</i>].
(e) (kurzívált betű)	később beírni szánt betű, melynek üres helyet hagyott a scriptor [pl. 22/3: (<i>p</i>) <i>er</i> <i>graciam</i> , 148/9: (<i>O</i>) <i>te</i>].
[az] <a>	áthúzással törölt betű(k), szavak (pl. 102/14: <i>az</i> [az], 103/10: [ees]). marginálisan vagy interlineárisan betoldott betű(k), szavak; a betoldásokat mindig a megfelelő helyre soroltuk (pl. 103/9: <ees monda>, 109/8: <i>keresztfa</i> <a> <i>t</i>).
{k}	idegen, de közel egykorú kezektől beírt betű(k) (pl. 160/15: <i>taneÿthvanÿa{t}</i> , 332/6: { <i>J</i> } <i>dwøz</i>).
N (félkövér betű)	színes tintával írt vagy színezett betű (általában vörös, ha nem, arra lapalji jegyzetben utalunk; pl. 41/1: <i>Imagh</i> , 48/15: (n) <i>Ne</i>).

2. Szerkesztői jelek és rövidítések a latin forrásszövegekben

Latin forrásműveink helyesírását a mai latin szövegírás gyakorlatához igazítottuk; nem használunk *j-t*, használunk viszont *ae-t* és *oe-t*.

A latin szövegekben előforduló versek arról ismerhetők fel, hogy a sorvégeket álló vonallal jelöljük, és a sor kezdetén nagybetűt írunk.

Ha a latin szöveg bővebb, akkor a magyarból hiányzó rész latin megfelelőjének helyét három ponttal jelöljük (...); ha ezt a grammatikai szabályok megsértése nélkül nem tehetjük, akkor a „főlsleges” latin szavakat többnyire ritkítva szedetjük. Ennek fordítottját nem jelöljük.

Minden szövegegység kezdetén kerek zárójelben kurzíválva feltüntetjük annak a forrásműnek a rövidítését, amelyből a jel után következő latin szöveget átvettük. A jel érvénye a következő forrásjelig tart. Ha a latin szöveg a lap vége előtt megszakad, akkor a forrásjelet a következő lapon megismételjük. A forrásváltást természetesen nemcsak a szövegegység élén, hanem azon belül is jelöljük.

Forrásainkat a következőképpen rövidítjük:

AH XLV, 113	DREVES—BLUME, <i>Analecta hymnica medii aevi</i> . (Mögötte a kötet- és lapszám van.)
Ans	Anselmi et Beatae Mariae Virginis dialogus de passione Iesu Christi. Argentinae, 1496. In: G T.
PL/Ans	Dialogus Beatae Mariae et Anselmi de passione Domini: MIGNE, PL. CLIX, 271—90.
Ber	Tractatus Beati Bernardi de planctu Beatae Mariae Virginis. Basel, 1500? In: PD.

Ber: MBV 5,14	Bernardus, S., Liber de modo bene vivendi ad sororem: MIGNE, PL. CLXXXIV, 1206—23. (Mögötte fejezet- és cikkszám van.)
Bon: MVC	Bonaventura, S., Meditationes vitae Christi: Parvorum opusculorum prima et secunda pars. Velence, 1504. P. 2., 176.
Bon: PV	Bonaventura, S., De perfectione vitae: uo. Cap. 7.
Bon: Rem	Bonaventura, S., Remedium defectuum: uo. Cap. 11.
Bon: Off	Bonaventura, S., Officium de compassione Beatae Mariae Virginis: Opera in tomis septem. Moguntiae, 1609. VI, P. 2.
Bon: Verb	Bonaventura, S., De septem verbis Domini in cruce: uo.
Comp	Compendium deprecationum. Velence, 1498.
GT g3	Guilermus Textoris, Sermones tres de passione Christi. Argentinae, 1496. (Mögötte az iv jele és a föliószám.)
HA 1520	Hortulus animae. Nürnberg, 1520.
HA 1572	Hortulus animae. Antverpiae, 1572. 63, 115, 111.
IG	Iacobus Gaudensis, Passio magistralis Iesu Christi ... postillata. Coloniae, 1508. A5, F4.
IH: SA 14	Iohannes Herolt, Sermones Discipuli de tempore et de sanctis una cum promptuario exemplorum et de miraculis Beatae Virginis. Argentinae, 1499. De sanctis sermo 14.
IH: Te 48	Ugyanaz, mint előbb. De tempore sermo 48.
IV: Pa	Iacobus de Voragine, Sermones quadragesimales. Venetiis, 1497. Sermo de passione.
IV: AL	Iacobus de Voragine, Lombardica historia, quae a plerisque aurea legenda sanctorum appellatur. Argentinae, 1485. Leg. 154.
KMV	HORVÁTH CYRILL szerk., Középkori magyar verseink. Bp. 1921. (RMKT. I.[1921.]
LS: VIC	Ludolphus de Saxonia, Vita Iesu Christi. Lugduni, 1510.
MOP/Lc 24,13	Missale secundum morem et consuetudinem fratrum praedicatorum ordinis S. Dominici. Venetiis, 1497. (Mögötte az evangélistára való szokásos hivatkozás.)
NL	Nicolaus de Lyra, Postilla super quattuor evangelistas. Mantova, 1477. Mc 14.
NS	Nicolaus Salicetus, Liber meditationum, qui antidotarius dicitur. Argentinae, 1513. 40, 23—4.
OL	Osualdus de Lasko, Sermones dominicales Biga salutis intitulati. Hagenau, 1499. Sermo 47.
PD	Postilla Guillermi Parisiensis. Passio Domini nostri. Velence, 1512. 8, 6, 8, 13, 18, 21, 22, 27.
PG	Postilla Guillerini Parisiensis, Passio Domini nostri. 1616. 9.
PT: Sa 66	Pelbartus de Themeswar, Sermones Pomerii de sanctis. Hagenau, 1500. Sermo 66.
PT: St III,3,2	Pelbartus de Themeswar, Stellarium coronae Beatae Mariae Virginis. Basel, c. 1497/1500. (Mögötte a könyv, a rész és a cikkely száma.)
SDP	Sermo doctoralis ... de passione Domini cum quattuor evangelistarum concordantia. Coloniae, 1477. (Keyerslach, P.) Hora tertia.
SermDom II, 132	SZILÁDY ÁRON szerk., Sermones dominicales. I-II. Bp., 1910. (Mögötte a kötet- és lapszám.)
SHS	Speculum humanae salvationis. Kritische Ausgabe [von] J. LUTZ—P. PERDRIZET. Leipzig, 1907.
TA	Thomae Aquinatis Catena vere aurea. Paris, 1517. Mt 26, Lc 22.
Ub	Ubertinus de Casali, Arbor vitae crucifixae. Venetiis, 1484. Iesus matrem afficiens. Liber IV, Cap. 25.

A forrásjelek egyike-másika előtt, de csak a Mária-siralomban és a passióban, ferde vonallal elválasztva megjelenik a VD (VARGHA DAMJÁN monogramja) rövidítés is. Ez azt jelenti, hogy az így megjelölt egyezőségekre ő bukkant rá (i. m.). A ferde vonalat egyébként más esetben is használjuk:

amikor a rövidítve jelölt szerző név szerint említi forrását. Például: a 170. lap 10. sorában levő TA/Ambrosius forrásjelünk azt jelenti, hogy Aquinói Tamás Ambrosiust jelöli meg forrásként.

Bizonyára szükségtelen az ószövetségi könyvek (Ecclci, Ps, Thr) vagy az evangelisták nevének rövidítéseit (Mt, Mc, Lc, Io) feloldanunk. Ha a latin szövegben ezeket nem előzi meg ferde vonallal elválasztott rövidítés, azaz más forrásra való hivatkozás, akkor az ótestamentumi idézetek általában SZERECZ már említett művéből valók, az evangéliumi idézetek pedig a Novum Testamentum 1592. évi vatikáni példányából (Ratisbonae, 1856.). Ez utóbbit csak a Mária-síralom és a passió latinjának összeállításához használtuk fel. Az evangéliumfordítások latin szövegét nem innen vettük, ezt azonban már külön, tehát az evangelisták nevét megelőző forrásjellel jelezzük (pl. MOP/Lc 24,13). Az összefüggő latin szövegekben szórványosan megjelenő szentírási idézeteknek a helyét lapalji jegyzetben közöljük. Ez azt is jelzi, hogy a szerző maga közelebbről nem jelölte meg forrását.

3. A hasonmás

A Winkler-kódex meglehetősen testes kötet. Ez okozza azt, hogy a páros lapok jobb margóján a betűk a teljes széthajtás miatt némiképpen eltorzulnak, egyes egyébként is nehezen érzékelhető írásjelek nem látszanak. Átíratunk természetesen ezeket a hiányosan látszó vagy egyáltalában nem látható jeleket is tartalmazza.

A tőlünk közölt fényképek mérete (132 mm x 97 mm) azonosnak vehető a kódex fólióinak méretével (137 mm x 100 mm).

A KÓDEX BETŰHŰ ÁTIRATA,
LATIN MEGFELELŐI ÉS HASONMÁSA

	d ²	zenth Brigida Azzon
	e	Gergtya zentqlq Bo( )g Azzon
5	f	zenth Balas pyspek
	g	
	(a)	zenth Agotha Azzon
	b	zenth dorotyá Azzon
	c	
10	d	z
	e	zenth Appalÿn Azzon
	f	zenth Kolos Azzon
	g	
	(a)	
15	b	
	c	zenth Balynth Martyr ³

¹ A hasonmás második sorában látható 5-ös számjegy grafitceruzával van írva.

² A *d* mellett (jobbra fent) a hasonmásban látható pont nem írásjel, hanem a papír át van szúrva. Hasonlóan: a 3. (3. sor), az 5. (3. sor), és a 7. (3. sor) lapon az *f*, *b* és *d* mellett.

³ A lap alján a következő, eredetileg grafitceruzával írt, majd kidörzsölt könyvtári bejegyzés nyomai sejtethők: Inscriptus Catalogo Manuscriptorum sub Liber Precum (nem korábbi a XIX. századnál).

Botheleho Inyzon myole

- d' Zench Brugida Izzon
- e Gearyna Zenchlo Ba' J. Izzon
- f Zench Valas pyftek
- g
- Zench Agatha Izzon
- b Zench Dorothy Izzon
- c
- d' z
- e Zench Appalym Izzon
- f Zench Koles Izzon
- g
- b
- c Zench Balyuch Martyr

2
1v

d
e zenth Juliana Azzon
f
g
5 (a)
b
c
d yzoghesh zenth petor Apastal
e
10 f zenth Matyas Apastal
g
(a)
b
c
15 Bõith masho harmicz
eg nap

d
e zenth Juliana dizon
f
a
b
c
d vroghef zenth petro apostol
e
f zenth Matyas apostol
g
b
c
Bouth mastho hromcz
eg nap

3
2r

d
e
f
g
5 (a) ,
b. ,,
c 'perpetua
d ,
e ,
10 f ,
g ,
(a) 'zenth Gherçor papa
b
c
15 d
e

d
c
f
g

b.

c perpetua

d

c

f

g

Sentis Gregoz papa

b

c

d

e

4
2v

f ( )Zenth Gedrud Azzon
g
(a)
b
5 c zenth Benedok Appath
d
e
f
g Gÿmølch olto Bodog Azzon
10 (a)
b
c
d.
e
15 f ' Zenth Gorgh ha harmicz
nap

f Zenth Gedrud Arzon
g
b
c Zenth Benedikt Arplach
d
e
f
g Gymplach olto Bodig Arzon
b
f
e
f
Zenth Georg ha harnig
nap

5
3r

g
(a)

b

c zenth Amborus doctor

5 d

e

f

g

(a)

10 b

c

d

e

f

'zenth Tiburcius

15 g

(a)

53

b
c
d
e
f
g
a
b
c
d
e
f
g

Sent Ambrosius Doctor

Sent Cyprianus

6
3v

b
c zenth vallerianus
d
e
5 f
g
(a) zenth Alberth
b zenth Georgh
c zenth Mark
10 d
e
f zenth vitalis
g zenth petor martir
(a)
15 Pynkoth ha harmiczeg
Nap

b
c Zent vallerianus

d

e

f

g

Zent Albrecht

b Zent Georg

c Zent Mark

d

e

f Zent Vitalis

g Zent petrus martin

pyntkosthwa haxumstg
nap

7
4r

- b zenth philep zénth Iacob
- c
- d zenth kőrozt megh lelese
- e zenth florianus
- 5 f zenth Gothard
- g Zenth Ianos Mykoron olayba fõ(r)ztek
- (a)
- b Zanizlo Szent mýhal
- c
- 10 d zenth Epimachus
- e
- f Nerei Achilei zenth pangracz
- g
- (a)
- 15 b zenth Sophia Azzon
- c

7
b zenth philip zenth iacob

c

d zenth karys megh lech

e zenth florenny

f zenth Gotthard

g zenth Anns Mykion olungu spzkt

b 3. Amglo zenth mychal

c

d zenth Epimachy

e

f Nerei Iohlei zenth pangraz

g

b zenth Dophia Azon

c

8
4v

d
e
f zenth potenciana
g
5 (a)
b zenth Elona Azzon
c
d
e zenth vrbana papa
10 f
g
(a)
b
c zenth felix Martir | leanyä
15 d zenth petronella zenth petor-
Zenth ywan ha harmycz
Nap

d
 e
 f Zenth potenciana
 g
 b Zenth clona kzon
 c
 d
 e Zenth vrb. in papa
 f
 g
 b
 c Zenth felix Martir kampa
 d Zenth petrone la Zenth petro
 Zenth vnan ka karmyB
 Ap

9
5r

e zenth Nicomedis Martir
f zenth Erasmus
g
(a)
5 b Zenth bonifacius Martir
c
d
e
f zenth primus Martir
10 g
(a) zenth Borrobas Apastal
b
c zenth Anthal Confessor
d
15 e zenth vřd
f

e Zent Nomedus Martyr
f Zent Galsinus

g

b Zent bonifacius Martyr

c

d

e

f Zent primus Martyr

g

b Zent Bezobus Apostel

c

f Zent Anthal Confessor

d

e Zent vns

f

10
5v

g
(a)
b zenth Gyarfas
c
5 d
e Tyz ezor vÿteez
f
g zenth ýwan
(a)
10 b zenth Ianos ees zenth pal
c zenth lazlo kÿral
d zenth Leo papa vigilia
e zenth petor zenth pal
f
15 zenth Iacab ha har-
mÿczeggh nap

G

b Zenth Gyrgis

c

d

e Uj ezoz vijtez

f

g Zenth yvan

b

Zenth Janos ecc Zenth pal

f

Zenth lazlo kiral

d

Zenth Leo papa *vigilia*

e

Zenth petor Zenth pal

f

Zenth Jacab hahar
myzengh nap

11
6r

g
(a) Bodog Azzon Latogatasa
b zenth Tamas
c
5 d
e
f zenth
g 'zenth Ghelic⟨e⟩n
(a)
10 b ' ,
c
d
e 'zenth Marghÿth
f
15 g Tyzønkeeth Apastal
(a)

G Bodog. Izzon Lacygucasa

b Zench T. Amas

c

d

e

f Zench

g Zench Ghelien

b

c

d

e Zench Maryhyth

f

g Tyzontech Apafcul

12
6v

b zenth (e)Elek
c '
d
e zenth elýees propheta
5 f zenth praxis Azzon
g zenth Maria Magdolna
(a) zenth Appolinaris pypøk
b zenth Christina Azzon
c zenth Iacob Apastal
10 d zenth Anna Azzon
e
f
g 'zenth Simplicius
(a) 'zenth Abdon ees Sennen
15 b
Kysazzonha harmycz
nap

b Zenth elek

f

d

c Zenth elyees propheta

f Zenth prary dzon

g Zenth Maria Magdalena

Zenth Ippolitusy pyfyt

b Zenth Christina dzon

c Zenth Iacob Iyastul

d Zenth Anna dzon

e

f

g Zenth Simplicius

b Zenth Abdon co sennen

b

Kysazonha harnyct
nap

13
7r

- c zenth petor vasa zakadatya
- d zenth istwan papa
- e zenth istwan teste megh lelese
- f
- 5 g Hawi Bodog Azzon ees damokos
- (a) wr zyne valtozatya
- b zenth donath
- c zenth Ciriakus
- d zenth Romanus
- 10 e zenth Lewryncz
- f zenth Tyburcius
- g zenth Clara Azzon
- (a) zenth ipolyth
- b zenth ewsebius   vigilia
- 15 c Nagh Azzon napya
- d

13

C Zenth petre vasa zakaditja
 D Zenth istvan papa
 E Zenth istvan teste megh kelte
 F
 A h. Ann. Kodog dizon es Damokos
 V. Zym. Valozatja
 B Zenth Donath
 C Zenth Cirakuj
 D Zenth Romany
 E Zenth Lemjny
 F Zenth Tyburony
 G Zenth clara dizon
 Zenth yelgeth
 B Zenth onfobuy vigilia
 F Augh dizon napya

14
7v

e
f zenth Agapith
g zenth Laýws
(a) zenth istwan kyrál
5 b
c
d vigilia
e 'zenth Bertalam Apastal
f
10 g
(a) zenth Rufus
b zenth Agoston
c zenth ianos nýaka vagasa
d
15 e
Zent miha harmycz
Nap

e
f Zenth Agapich
g Zenth Laurus
Zenth istoran kural
b
c
d ^{vigilia}
e Zenth Bertalam Apuskal
f
g
Zenth Rufus
b Zenth Agoston
g Zenth ianos myaku vagasa
e
Zent mha hasmyes
Nap

15
8r

[e]
f zenth Egyød
g
(a)
5 b
c
d
e
f 'Kÿs Azzon napÿa
10 g zenth Gorgonius Martir
(a)
b zenth proth ees Iacinkt
c
d
15 e zenth kørözth fel magasztatasa
f zenth Nicomedis martir

f Zenth Egypt
 B
 b
 c
 d
 e
 f Kynsazon nappa
 B Zenth Gorgennig Martir
 b Zenth proth ees Drentt
 c
 d
 e Zenth Krozth fel magu tatafa
 f Zenth Aluamedy martir

16
8v

g 'zenth Femÿa Azzon
(a) zenth Lompeerth
b
c
5 d
e zenth Mathe Apastal
f zenth Morycz martir
g
(a) zenth Gyölerdh pypşok
10 b
c
d 'zenth Cozma damÿan
e zenth vencezlaus Martir
f zenth Myhal Archangyal
15 g zenth Ieronimus doctor
Mynd zenth ha hrmycz
Egh nap

G Zenth femija Izzon

b Zenth Kompereth

c

d

e

f Zenth Mathe Apostul

g Zenth Moyses martir

a

b Zenth Gypserth pffstok

c

d

e Zenth Cozma Iannian

f Zenth vences lang Martir

g

a Zenth Mychal archdiaggul

b

c Zenth Jeronimus

d Mynd Zenth h2 kermych
eyh nap

17
9r

- (a) zenth Remigius pypşok
- b .,
- c
- d ' ' zenth Ferencz Confessor
- 5 e
- f
- g ' zenth Mark papa
- (a)
- b ' zenth dienş Martir
- 10 c
- d
- e
- f zenth kalman
- g zenth Kalixtus papa
- 15 (a)
- b zenth Gaal Confessor

102

b Zenth Remigius bissop
 c
 d Zenth serenus confessor
 c
 f
 g Zenth Mark papa
 b Zenth Dionys Myster
 c
 d
 e
 f Zenth falman
 g Zenth Eulertus papa
 h Zenth Basil confessor

18
9v

c
d zenth Lucach Ewangelista
e
f
5 g Tyzon egh ezor zÿz Vrsula
(a) zenth Seuerus pypspok
b zenth Seuerinus
c
d zenth Crispinus
10 e zenth dõmõtõr
f zenth Sÿmon iudas vigilia
g
b
(c)b
15 c zenth Quintinus
Zenth Andras ha harmycz
naph

c
d Zenth Lucach Ewangelista
e
f
g Tuzenogh 302 303 Vrsula
Zenth Senecus p[ri]s[ci]p[us]
b Zenth Senecus
c
d Zenth Crispinus
e Zenth Domitius
f *virgin*
g Zenth Simon iudeus
b
b
c Zenth Quintinus
Zenth Andreas h[er]m[an]us
naph

19
10r

- d Mýnd zenth Napya
e Halottak napya¹
f
g
5 (a) 'zenth Emroh hercegh
b zenth Leo papa
c
d (M)Neegh coronazot Martir
e zenth Theodorus Martir
10 f zenth Marton papa
g zenth Marton pypok
(a)
b zenth Bereczk pypok
c
15 d
e 'zenth Othmar Apaath

¹ Itt a papír vakarás miatt átlyukadt.

19
D Mijnd zenth Napia
c Halottak napia
f
g
Zenth Emogh herceg
b Zenth Leo papa
c
d Muegh caonazot Marton
c Zenth Theodoruz Marton
f Zenth Marton papa
g Zenth Marton piffok
b Zenth Bereczk piffok
c
d
c Zenth Othmar piffok

20
10v

f
g
(a) zenth ersebøth Azzon
b
5 c
d 'zenth Cecelÿe Azzon
e zenth kelemen papa
f zenth krisogonus Martir
g zenth katherÿna Azzon
10 (a)
b
c
d zenth Saturnus vigilia
e zenth Andras Apastal
15 [f]
Karachon ha harmycz
egh

f
g Zenth esebeth Izzon
b
c
d Zenth Tereliye Izzon
e Zenth Felemen papa
f Zenth Fuszogonyi Murtu
g Zenth Katheryna Izzon
b
c
d Zenth Saturny. vyzula
e Zenth Andeas apostol
f
f Zedon ha harmyz
cgh

21
11r

(a) damnacione perpetua Libera
a Subitanea et inprovisa
morte Libera nos domine
(a)b imminentibus peccatorum nostrorum
5 periculis Libera nos domine
(a) Fulgure et tempestate Libera
(a)b imfestacionibus demonum Libera
(a)b omni inmundicia mentis et
corporis Libera nos domine
10 (a)b ira et odio et omni mala
voluntate Libera nos domine
(a)b inmundis cogitacionibus Libera
a cecitate cordis! Libera nos
(a)b omni malo! Libera nos
15 per misterium sancte incarna-
cionis tue Libera nos domine
per passionem et Crucem tuam Libera
per gloriosam resurrectionem
tuam Libera nos

damnatione perpetua Libera nos
a Subitanea et improvisa
morte Libera nos Domine
b imminentibus peccatis nostris
periculis Libera nos Domine
fulgure et tempestate Libera
b infestationibus demonum Libera
b omni immundicia mentis et
corporis Libera nos Domine
b ira et odio et omni mala
voluntate Libera nos Domine
b immundis cogitationibus Libera
a cecitate cordis Libera nos
b omni malo Libera nos
per mysterium sancte incarna
tionis tue Libera nos Domine
per passionem et Crucem tuam Libera
per gloriosam resurrectionem
tuam Libera nos

- (p)Er admirabilem Ascensionem
tuam Libera nos domine
(p)er gratiam spiritussancti paraclitj
Libera nos domine
- 5 (i)n die iudicy Libera nos domine
(p)eccatores Te rogamus Audi nos
(u)t pacem nobis dones Te rogamus
(u)t misericordia et pietas tua
nos custodiat. Te rogamus
- 10 (u)t ecclesiam tuam sanctam regere
et deffendere digneris Te rogamus
(u)t dominum apostolicum et omnes gra-
dus ecclesie in sancta religione
conseruare digneris Te rogamus
- 15 (u)t regibus et principibus nostris
pacem et veram concordiam atque
victoriam donare digneris Te rogamus
(u)t cuncto populo christiano
pacem et vnitatem atque aduer-

Et admirabile Ascensionem
tuam Libera nos Domine
et gratia spiritus Sancti paracliti
Libera nos Domine
in die iudicii Libera nos Domine
eccitatores Te rogamus Audi nos
et pacem nobis Domine Te rogamus
et misericordia et pietas tua
nos custodiat Te rogamus
et ecclesiam tuam sanctam regere
et defendere digneris Te rogamus
et domum apostolicam et omnes membra
eius in sancta religione
conservare digneris Te rogamus
et regibus et principibus nostris
pacem et veram concordiam sempiternam
victoria donare digneris Te ro-
gamus et cuncto populo christiano
pacem et unitatem sempiternam Amen

23
12r

Sus Paganorum Feritatem victo-
riam largiri digneris Te rogamus
(u)t cunctum populum christianum
precioso sanguine tuo redemptum
5 conseruare digneris Te rogamus
(u)t omnibus benefactoribus nostris
sempiterna bona retribuas Te
(u)t animas nostras et parentum
nostrorum ab eterna dampnacione
10 eripias Te rogamus Audi
(u)t fructus terre dare et conserua-
re digneris Te rogamus Audi
(u)t oculos misericordie tue super
nos reducere digneris Te rogamus
15 (u)t obsequium seruitutis nostre racio-
nabile facias Te rogamus
(u)t mentes nostras ad celestia
desideria erigas Te rogamus

2
Deus Saganorum feritate victo-
ria largire digneris Te rogamus
et cunctis populis christianum
precioso sanguine tuo redemptum
conseruare digneris Te rogamus
et omnibus benefactoribus nostris
semper eterna bona retribuas Te
et animas nostras et parentum
nostrorum ab eterna dampnatione
eripias Te rogamus Audi
et fructus terre dare et conserua-
re digneris Te rogamus Audi
et oculos misericordie tue super
nos reuertere digneris Te rogamus
et obsequium seruitutis nostre ratio-
nabilem facias Te rogamus
et mentes nostras ad celestia
desideria erigas Te rogamus

24
12v

(u)t Miseras pauperum et captiuorum
intuerj et releuare digneris Te rogamus audi nos
(u)t omnes fideles nauigantes
5 et itinerantes ad portum salutis
perducere digneris Te rogamus
(u)t ciuitatem istam et cunctum
populum eius protegere ac deffensare
digneris Te rogamus
10 (u)t omnibus fidelibus deffunctis
requiem eternam donare digneris Te
(u)t nos exaudire digneris Te rogamus
(u)t nos custodire digneris Te rogamus
(f)ili dei Te rogamus Audi nos
15 (a)gnus dei qui tollis peccata
mondj parce nobis domine
(a)gnus dei qui tollis peccata
mundi exaudi nos domine

et Misericordias pauperum et capti-
uorum intuearis et releuare digneris
De rogamus audi nos
et omnes fideles nauigantes
et itinerantes ad portum salutis
perducere digneris De rogamus
et Ciuitate ista et omnium
populum eius protegere ac defen-
sare digneris De rogamus
et omnibus fidelibus defunctis
requiem eternam donare digneris De
et nos exaudi digneris De ro-
et nos custodire digneris De ro-
gamus De rogamus Audi nos
agnus dei qui tollis peccata
mundi parce nobis Domine
agnus dei qui tollis pec-
cata mundi exaudi nos Domine

25
13r

(a)gnus dei qui tollis peccata mundi
Miserere nobis (K)yrieleison
(C)hristeleison (K)yrieleison Pater
noster Et ne nos Sed Libera
5 pOst partum virgo inviolata per-
mansistj dei genitrix intercede
pro nobis
ora pro nobis beate dominice ad dominum
vt digni efficiamur promissionibus christi
10 desiderium anime eius tribuisti
ei domine Et voluntate Labiorum
eius nonfraudastj evm
declaracio sermonum tuorum
illumi<n>at Et int<e>llectum da<t> parwllis
15 diffusa est gracia in labys tuis
propterea benedixit te deus in eternum
memor esto congregacionis tue
Quam possedisti ab inicio
saluos fac seruos [et A] tuos et

ignis dei qui tollis peccata mundi
 Miserece nobis ysaieison
 brusteleison ysaieison pat
 noster Et ne nos sed libera
 Ost partu virgo inuoluta per
 mansisti dei genitrix intercede
 pro nobis
 ora pro nobis bte domina ad dnm
 vt digni efficiamur promissionibus xpi
 Esideriu anime cui tribuisti
 et domine et voluntate labiaru
 ruy no fraudasti eum
 et clauacio sermonu tuorum
 illuminat et in illatum da paraly
 ususa est gra in labijs tuis
 propterea benedixit tibi dnm
 in eterna rfo congregacionis tue
 Quia possidisti ab inicio
 Nilas fac seruos et a tuos et

26
13v

Ancillas tuas Deus meus
sperantes in te
esto nobis domine Turris fortitudi
nis A facie inimicj
5 fiat pax in virtute tua Et ha-
bvndancia inturribus tuis
domine exaudi oracionem meam
et clamor meus ad te veniat
(P)Rotege domine famulos
10 tuos subsidys pacis et beate
marie semper virginis patroci-
nys confidentes a cunctis hosti
bus redde securos Per dominum
nostrum iesum christum filium tuum
15 qui tecum viuit et regnat in
vnitate spiritussancti deus in
secula seculorum Amen

Ancillas tuas Domine

speculantur in te

esto nobis domine turis fortitudi-
nis a facie inimici
Et fiat pax in potentia tua Et ha-
bundancia in uentribus tuis

Domine exaudi orationem meam
Et clamor meus ad te ueniat

Protege domine famulos

tuos subsidys pacis et bte
marie sempre uirginis patrioci-
nis confidentes a cunctis hosti-
bus reade securas per domi-
num ihum xpm filium tuum
qui tecum uiuit et regnat in
unitate spūs sancti Deus in
secula seculorum Amen

27
14r

(C)Oncede *quesumus* omnipotens deus
ut qui peccatorum *nostrorum*
pondere premimur *Beati dominicj*
confessoris tui patrocinio sub-
5 leuemur Per *dominum nostrum iesum*

(P)Reces quas *tibi domine* offerimus
intercedente beato petro
martire tuo clementer intende
10 et pugiles fidei sub tua *proteccione*
custodi Per *dominum nostrum iesum*

(D)Eus qui *ecclesiam tuam Beati*
Thome confessoris tui mira
15 *erudicione* clarificas et *sancta*
operacione fecundas da nobis
quesumus ea que docuit intel-
lecta conspicere Et que egit-

Onced q̄sum? om̄pe d̄s
 ut qui p̄torum n̄orum
 pondere p̄rimuū S̄ti d̄m̄ij
 confessorij tui patrociniō sub
 leuēmi Per d̄m̄ n̄m̄ ih̄m̄

Reces quas ē d̄m̄ij offerij
 intercedente beato petro
 mactix tuo clementer intende
 et pugiles fidei sub tua proteccōe
 custodi Per d̄m̄ n̄m̄ ih̄m̄

Eus qui caliam tua S̄ti
 Thome confessorij tui mira
 erudicōe clarificas et sancta
 operacōe fecundas Da nobis
 quesumus ea que docuit intel
 lecta conspice et que egit

Imitacione complere Per *dominum*

(D)Eus qui *gencium* multitudi-
nem mira beati vince<n>cÿ
5 confessoris tui predicacione ad
agnicionem tui [venire] *nominis*
venire tribuisti presta *quesumus*
vt cuius *commemoracione* letamur
eius muniamur Auxilÿs Per

10
(D)Eus qui
beate katherine *virginitatis*
et paciencie speciali priuilegio
decorate *malignancium spirituum*
15 *insidias* vincere et in amore
tui *nominis* inconcusse perma-
nere tribuistj concede *quesumus*
vt eius *imitacione* calcata *mundi*
nequicia et *hostium omnium*

Imitacione complere Per domi-

cus qui gentium multitudi-
nem nostra beati vincti
Confessoris tui predicacione ad
dignitatem tuam venire nomis
venire tribuisti presta quesu
ut eius memoracione letamur
eius muniamur auxilijs per

Eus qui
beate fatherine virginitate
et pacencie speciali privilegio
decorate malignanciam spirituum
infidias vincere et in Ance
tui nomis inconcussa perma-
nere tribuisti Concede quesu
ut eius imitacione Calcata mdi-
nequicia et hostium omnijs

8

29
15r

Superatis insidys Ad tuam
secure gloriam transeamus Per dominum
(I)Neffabilem
misericordi

5 am tuam nobis domine clemen-
ter ostende vt simul nos et a peccatis
omnibus exuas, et a penis quas
pro hys meremur eripias Per

10 (P)Retende domine famulis et
famulabus tuis dexteram
celestis auxily vt te toto corde
perquirant et que digne postulant
assequantur Per dominum nostrum

15 (E)cclesie tue quesumus domine
preces placatus admitte vt
destructis aduersitatibus et erro<r>ibus

Superatis insidijs Ad tuas
Securę glorię transca⁹ per de⁹
Ineffabilem
misericordi
Am tuam nobis domine clemen
ter ostende ut sint nos et a p⁹ty
omnib⁹ etuas et a p⁹ty quas
pro h⁹re merem⁹ eripias per
Retende domine famulis et
famulab⁹ tuis dexteram
celestis iurisy ut te toto corde
persequant⁹ et que digne postulat⁹
Insequantur per dom⁹ n⁹m
religio tue q⁹sum⁹ domine
preces placit⁹ admittite ut
destruatis adversitatibus et eno⁹b⁹

30
15v

Vniuersis segura tibi seruiat
liberate Per dominum nostrum iesum
christum filium tuum Qui tecum
(D)Eus a quo sancta
5 desideria recta
consilia et iusta sunt opera da
seruis [illam] tuis illam quam
mundus dare non potest pacem vt
et corda nostra mandatis tuis dedi-
10 ta et hostium sublata formidine
tempora sint tua proteccione
tranquilla per dominum nostrum

Domine exaudi orationem meam
15 et clamor meus ad te veniat
Benedicamus domino Deo gracias
diuina gracia maneat semper

Universis secura tibi seruat
liberate Per dom̄m n̄m̄ ih̄m̄
xp̄m̄ filium tuum & intecum
Eus a quo sancta
desideria recta
consilia et iusta sunt opera da
seruij illam tuij illam quam
mondy dare nō pot p̄ccm̄ vt
et cordi n̄ra mandatis tuis dedi-
ta et hostium sublata formidē
tempora sint tua proteccōe
tranquilla per dom̄m n̄m̄
dom̄m̄ et audi coram meam
Et clamor meus ad te veniat
Benedicimus domino Deo gratias
Dua gracia maneat semp̄

31
16r

nobiscum Amen Kyrie *eleison* Christe *eleison*
Kyrie *eleison*

pater noster, Ave Maria gracia
(e)t anime omnium fidelium atque benefac-
torum nostrorum per pyssimam
5 misericordiam dei requiescant in
pace

Vram Myndõnhato isten ký
emlekozýk megh een rolam
10 Mýkõron een eletõm megh
vegheztetýk

Zenth Rufus napýan
ezõr õtzaaz, hatod eztendõbe
15 Imagh erõttem ees legeek
rezes ymadsagõdba ky ez kõnbe
õlwasandaz

nobiscum Amen. Ex
 patre no. Ave Maria gracia
 et amore infidelium atq; bñfac-
 torum usq; propiissimam
 misericordia dei requiescant in
 pace

Vorum Myndyhatu isten ky
 emirtozyt mygh ven zolum
 Mykron ten eletqm mygh
 vlyghzetijt

Zenth Rusy napjan
 ezor qzaz, hatod vrendybr

Omagh vrottem vry luyret
 zezet ymadfayodha ky ez kyndr
 olvasandaz

32
16v

Oh zyz mariank egyethlen egÿ
fÿa zep ÿesus vÿgastald megÿ
az megÿ zomorodoth edes
anÿadath Oh zÿz marianak edes
5 zwlÿtte io iesus vÿgastald megÿ
a fÿvne kwl maradath edos zvl-
deth Oh mÿndennestÿl megÿ
somorodoth aldoth zÿz mariannak
edes fÿa vÿastald megÿ sÿralmas
10 edes anÿadath ha leheth Oh
seles vÿgastald vÿgi vÿlagnak
bÿzon vÿlagossaga mÿ melÿ ÿgen
megÿ oltatal Oh angÿaloknak
sep fenessege ees mÿnden sentte-
15 knek melÿ ÿgen megÿ hirw-
attal Oh bÿzon zent seges ereÿd
kÿk mÿndenkoron zenth malatnak
folÿasaval zarmazanak melÿ
ÿgen megÿ [za] zarradanak

világ világo

33
17r

I.

(v)UEni sancte spiritus.
reple tuorum cor-
da *fidelium*. *ettui*
Amoris in eis *ignem*
5 accende. qui per *diuersitatem*
linguarum cunctarum. *gen-*
tes. in vnitatem fidei *congre-*
gasti **versus** Emitte spiritum
tuum et creabunt<*ur*> Et re-
10 nouabis faciem terre **oracio**

(d)DEus qui corda *fidelium*
sanctispiritus *illustra-*
cione docuisti. da nobis
15 in eodem spiritu *recta saper*<*e*>.
et de eius semper *sanctissi-*
ma consolacione gaudere.

II.

Te *inuocamus*. te *adoramus*.
20 te *laudamus*. o *beata trinitas*

Quoniam sancte spiritus.
 reple tuorum cor
 da fidelium et tu
 amoris in eis igne
 accende. qui per diuersitate;
 linguarum cunctarum gen-
 tes in vnitatem fidei congre-
 gasti. vix. Emitte spiritum
 tuum et creabunt et re-
 nouabis faciem terre oratio

Deus qui corda fidelium
 sancti spiritus illustra-
 tione docuisti. da nobis
 in eodem spiritu recta sapere.
 et de eius semper sanctissi-
 ma consolatione gaudere.

Quoniam inuocamus. Et adoram.
 te laudamus. o beata trinitas

Spes *nostra* salus *nostra* honor *noster*
o beata trinitas **versus**
Benedicamus patrem et filium
cum sancto spiritu Lau-
5 demus et superexaltemus
eum in secula **oracio**

(o)Omnipotens sempiterne
deus. qui dedisti nobis
10 Famulis tuis in confessio-
ne vere fidei eterne trinita-
tis gloriam agnoscere. et
in potencia maiestatis
adorare vnitatem. *Quesumus.*
15 vt eiusdem fidei firmitate.
ab *omnibus* semper munia-
mur aduersis.

OO sacrum conuiuium
20 in quo christus summitur
recolitur memoria passionis
eius mens impletur [gr]

Spes nostra salus nostra honor noster
 o beata trinitas uersus
 benedicimus patrem et filium
 cum sancto spiritu Lau-
 demus et superexaltemus
 eum in secula oratio

Omnipotens sempiternus
 deus qui dedisti nobis
 famulus tuus in confessio-
 ne uere fidei eterne trinita-
 tis gloriam agnoscere et
 in potentia maiestatis
 adorare unitatem. Quiesce
 ut eiusdem fidei firmitate
 ab omnibus semper muniamur
 aduersis.

O sacrum conuiuium
 in quo christus sumitur
 et uolunt memoria passionis
 eius mens impletur.

35
18r

gracia Et future glorie
nobis pignus datur **versus**
Cibauit eos ex adipe fru-
mentj et de petra melle
5 saturauit eos **oracio**

(d)Deus qui nobis sub
sacramento mirabi-
li. passionis tue memoriam
10 relinquistj. tribue que-
sumus. ita nos corporis
et sanguinis tui sacra
misteria venerari. vt
redempcionis tue fructum.
15 in nobis iugiter senci-
amus

Sub tuum presidium con-
fugimus sancta dei genitrix.
20 nostras deprecationes. ne despici
as in necessitatibus. et

gratia et future glorie
 nobis pignus datum vers⁹
 Tribuit eos ex adipe fru-
 mentij et de parta mille
 satubant eos **ORATIO**
Deus qui nobis sub
 sacramento mirabi-
 li passionis tue memoria
 relinquisti. tribue que
 sumus. ita nos corporis
 et sanguis tui sacra-
 menta venerari. ut
 redemptionis tue fructus
 in nobis iugiter senti-
 amus

Sub tuum presidium con-
 fugimus sancta dei genitri-
 ces deprecationes. ne desipia-
 as in necessitatibus. et

A periculis cunctis. libera
nos virgo benedicta **versus**
Ora pro nobis mater miseri-
cordie ad dominum vt d(y)<i>gni
5 efficiamur promissionibus
christj **oracio**

INterueniat pro nobis
quesumus domine iesu christe.
10 apud tuam clemenciam.
nunc et in hora mortis nostre.
gloriosa virgo maria. mater
tua dulcissima. Cuius
sacratissimam animam.
15 in hora venerande passio-
nis tue. gladius doloris
pertransiuit. pro te christo
domino nostro. **Qui** cum patre
et spiritusancto viuis et
20 regnas deus in secula *seculorum*
Amen

A penulis omnibus libera
nos virgo benedicta vers.
Ora pro nobis mater miseri
cordie ad dom̄m ut digni
efficiamur promissionibus
christi oratio

Mater ue mat pro nobis
queslum⁹ domine ihu xpc.
Apud tuam clementiam.
nunc et in hora mortis nre
gloriosa virgo maria mater
tua dulcissima. cuius
sacratissimam animam.
in hora venerande passio
nis tue. gladius doloris
pertransiuit. pro te xpo
domino nro. Qui cum patre
et spiritu sancto uiuis et
regnas deus in sc̄la sc̄lorum
Amen

37
19r

JEÿel dicheseeghes zenth
leelek. [w] thelyedh be a te
hyveidnek zÿveketh. ees a the
szerelmednek tÿzeeth. gheriez-
5 ied megh ew bennek, kÿ mÿnden
nÿelweknek kÿlembvoltha
mÿatth, nepeketh. hithnek
eghghesseghere. Ge(w)ÿtheel.

Vers

10 **Bochassad** a the Leelkedeth
ees theremthethnek

Ees megh wÿoytod a feeldnek
zyneeth **Imadsagh**

15 **Isten** kÿ a hÿveknek zÿveketh
a zenthleleknek velagossa-
gawal thaneÿtad. Aggÿad.
Mÿnekenk. Azon zenth lelek-
be. igazat eerthenewnk.

20 Ees mÿndenkoron. az ew
zenthseghes vigazthalarol¹
Erewlnevnk.

(Ugyanitt 33—6)² Veni, Sancte Spiritus, reple tuorum corda fidelium, et tui amoris in eis ignem accende, qui per diversitatem linguarum cunctarum gentes in unitatem fidei congregasti. Versus Emitte spiritum tuum, et creabuntur, et renovabis faciem terrae. Oratio Deus, qui corda fidelium Sancti Spiritus illustratione docuisti, da nobis in eodem Spiritu recta sapere, et de eius semper sanctissima consolatione gaudere.

¹ A jobb oldali margón látható *r* grafitceruzával van írva. Késői kéztől származik.

² Kódexünk megfelelő latin szövegét a könnyebb egybevetetőség érdekében mai helyesírással itt megismételjük.

Enel diche seeghes zentli
 lelele. wtheliedh be a te
 37
 hupaidnek zyveketh. ces a thr
 szemel mednek tyzceeth. gheriez =
 ud megh ew kemek. fij mynden
 nyelweknek pylembvottha
 myatth. nyveketh. hithnek
 eghgseffegsere. Sciptheel.
 vers

Aorhassad a the lerkedeth
 ces thezemthethmk

Ew megh wyoyted a ferdnek
 zymeth. Imadsagh

Isten fij a hupknek zyveketh
 a zynthleleknk velagossa =
 gurel thancytad. Aggyad.
 Nymkent. Azon zench lelek =
 be. wazat erthekewnt.
 Ew myndekoron az ew
 zenchseges vigazthalasavol
 Eremewnt.

38
19v

TEghedeth vallonk teghe-
deth ymadonk theghedeth
dicherewnk Mÿ remense-
ghenk Mÿ iduesseghekn Mÿ
5 tyzthesseghekn O diche-
seghekn zenth haromsaghekn

Vers

Algÿwk atÿath ees fywth
zenthlekkel egetewmbe

10 dicheerywk es fel magaz-
tasswk ewtheth erukke

yˆmadsaghekn

Mÿndenhathekn erukke isten
15 ( ) kÿ atthead nekeenk te
zolghaidnak ez bÿzon
hÿthnek wallasaban
Erekn zenthharomsaghekn
dichesegheeth megh esmer-
20 newnk Ees felseghednek
hathalmassaghekn eeggesseghet

Te invocamus, te adoramus, te laudamus, o, beata Trinitas, spes nostra, salus nostra, honor noster, o, beata Trinitas. Versus Benedicamus Patrem et Filium cum Sancto Spiritu. Laudemus et superexaltemus eum in saecula. Oratio Omnipotens sempiternae Deus, qui dedisti nobis famulis tuis in confessione verae fidei aeternae Trinitatis gloriam agnoscere, et in potentia maiestatis adorare unitatem,

O Eggedeth vallont tegre =
 den ymadont theggedeth
 duceeront Mij remense =
 gient Mij idnesseggent Mij
 tustresseggent O duce =
 segges Zenth haromfagh

Vex

Algijyk atiyath ces fipwch
 Zenthlekkel egetwambe

duceerijyk ces fclmagaz
 tassyk ewthech erette
 ymadfagh

Mijndenhathe erck yster
 sij atthead mteenk te
 Bolghaidnak ez bijzon
 hijthmck wallasaban
 erck Zenthharomfagnak
 diebsegeerth mighesme =
 inwont Ez fclghrdmck
 hathalmassagaba eggussijyk

39
20r

ÿmadnonk, Keerewnk,
hogh ezen hithnek bator
sagawal, Mýnden haboro-
saghtwl koronkeed megh

5 olthalmazthassonk

Az otharÿ zentseegreewl

O Zenthseghes lakodalm

kybe christus eethetyk

Megh emlekezhethÿk

10 ew halalanak emlekezethÿ

Leleek be thelyk malaztal

ees az ievende dicheseznek

nekeenk zalaga adatyk

Vers

15 Ethethee ewketh az gabo-

nanak lyzthlangÿabool

Ees az kewbowl mezzel
elegheÿthe ewketh.

quaesumus, ut eiusdem fidei firmitate ab omnibus semper muniamur adversis. O, sacrum convivium, in quo Christus sumitur, recolitur memoria passionis eius, mens impletur gratia, et futurae gloriae nobis pignus datur. Versus Cibavit eos ex adipe frumenti, et de petra melle saturavit eos.

39/2a
 ymadnonk / Ficzunk /
 bogh ezn huzunk lute
 sagawal / Mynden halow
 sagtswol konfessio migh
 oltisalmazthassont
 B othari zentszegreowl
 O Zentszeges lakodalm
 Fybe chrystus extantyk
 Mrgos emlekeztetnyk
 Eo halalanak emlekeztetnyk
 Lohit be ton hite malasztal
 Eiz az urvnde dicsossegunk
 mteent halaga adnyk
 Ves
 Etteritene ewfeth az gabo-
 nanak lyzthlangyalool
 Eiz az kombiol mzzal
 elghetyen ewfeth .

40
20v

(I)sten kÿ nekewnk ez cho-
dalathws zenthseghnek
alatta te halalodnak
emlekezetyh hagÿad
5 **K**erenk aggÿad a the
testhednek ees veerednek
zenthseghheeth azonkeppen
tiztelnewnk hogh az the
meghwaltasodnak
10 gÿmelcheeth koronkeed
mÿbennenk esmerÿwk
Azzonÿonk mariarol
Az the seghedelmed ala
folyamonk istennek zenth
15 zÿleÿe Az my kenÿerghe-
senketh ne vtalyad megh
zÿwkseghÿnkbe es
Mÿnden vezedelmtheel
Mÿnketh megh oltalmazÿ
20 Aldoth zÿz maria **Vers**

Deus, qui nobis sub Sacramento mirabili passionis tuae memoriam relinquisti, tribue, quaesumus, ita nos corporis et sanguinis tui sacra mysteria venerari, ut redemptionis tuae fructum in nobis iugiter sentiamus. Sub tuum praesidium confugimus, sancta Dei Genitrix, nostras deprecationes ne despicias in necessitatibus et a periculis cunctis libera nos semper virgo benedicta. Versus

Isten fyi neferwnt ez chp
 dalatwos zench seghmek
 alatta te halalodnak
K emlekezeti th hagi ad
 erent dggjad d the
 a ferednek ces veerdnek
 zench seghmek azontepen
 te telne wnt hogh d the
 Omeghualtasodnak
 gymeltoeeth foronted
 myberment esmeriwt
 d zouijont m d d d d
 d the seghedelmed ala
 folhamont uestemk zench
 zylcye d my tenyrghe
 senteth m vtyghad mugh
 zywtsseghynter es
 nynden vezrdelmedel
 nynteth mugh olualmazij
 Alboth zyz manawes

41
21r

Imagh eretthewnk eer-
galmassagnak annyá
w<r> istenhewz
hogh meltook legewnk
5 christusnak ygheretÿnek
ymag<d>sagh
KEwzbe iarÿon mÿerthewnk
kerewnk vronk christus
ihesus The kegelmesseghed-
10 neel Masthan ees hala-
lonknak ydeyeen az diche-
seghees zyz maria a the
edesseghees anÿad kÿnek
ew zenthseghees lelket az
15 the tyzthelende halalod-
nak ÿdeyeen banathnak
thewre althal ÿaraa¹
The eretthedh mÿ vronk
kristus ihesuseerth

Ora pro nobis mater misericordiae ad Dominum, ut digni efficiamur promissionibus Christi. Oratio Interveniatur pro nobis, quaesumus, Domine Iesu Christe, apud tuam clementiam nunc et in hora mortis nostrae gloriosa Virgo Maria, mater tua dulcissima, cuius sacratissimam animam in hora venerandae passionis tuae gladius doloris pertransivit pro te, Christo Domino nostro.

¹ A pirossal írt *a* talán más kéztől származik.

Inagh cretthewnt er
 galmassagnak Amiya
 Rv istenherwz
 Hogh mltook leguunt
 chusensyat ngheretynt
 R VIII. 12. 13. 14. 15.
 R Ewzle iazyon myerthewnt
 kreuwnt vront chystuy
 ihuy The kregelmstghed
 met Maschan ry hula
 lontnak ydewen as dyche
 segherf zyz maria a the
 edesseghet Amjad Fjnt
 ew zenthseghe telket as
 the tyzreleude halalod
 nak ydewen banathmak
 tawer althral yawat
 The cretthedh my vront
 krestuy ihuy creth

42
21v

MAgnificat *anima mea*
dominum Et¹ exultavit
spiritus meus in deo salu-
tari meo **Q**uia respexit
5 *humilitatem ancille sue*
ecce enim ex hoc beatam me
dicent omnes generaciones
Quia fecit michi magna
qui potens est et sanctum
10 *nomen eius* **E**t misericor
dia eius a progenie in
progenies. timentibus
eum **F**ecit *potenciam in*
brachio suo dispersit super-
15 *bos mente cordis sui* **D**e-
posuit potentes de sede et
exaltavit humiles **E**su-
rientes impleuit bonis
et diuites dimisit inanes

¹ Ezen a lapon a 2., 4., 10., 13. és 15. sorban félkövérrel szedett betűk kékkel vannak írva (a többiek vörössel).

Magnificat anima mea
dominū et exultauit
spiritus meus in deo salu-
tari meo Quia respexit
humilitatē ancille sue
Ecce enim ex hoc btām me
dicent omnes generacōes
Quia fecit michi magna
qui potens est et sanctus
nomen eius Et miseratō
dia eius a proxime in
proxime timentibus
eius Fecit potentia in
brachio suo dispersit super-
bos mente cordis sui De-
posuit potentes de sede et
exaltauit humiles Et su-
perbie impleuit bonis
et diuites dimisit inanes

43
22r

suscepit israel puerum
suum Recordatus mi-
sericordie sue sicut lo-
cutus est ad patres no-
5 stros Abraham et semini
eius in secula (G)Loria

5 ulcepit israhel puerum
suum Recordatus mi
sericordie sue sicut lo
cutus est ad patres no
stros abraham et semi
cuius in secula Gloria

43

22

43
22r

44
22v

oh zŷz marianak
egŷetlen egŷ fŷa
zep ŷesus vigastald
a meg az meg zo-

370
Ob zijz matlanak
rijjorhen ogij fja
zij ijosus sigastad
a mig az mig 30z

45
23r

(a)Aue¹ Maria gracia
plena dominus tecum
Benedicta tu in
Mulieribus et benedictus
5 fructus ventris tui ihe-
sus christus Amen

(p)Pater *noster* qui es in
celis sanctificetur
10 nomen tuum Adu-
eniat regnum tuum,
fiat voluntas tua Sicut
in celo et in|terra panem
nostrum cottidianum da nobis
15 hodie et dimitte nobis debi-
ta nostra Sicut et nos
dimittimus debitoribus
nostris et ne nos inducas
in temptacionem sed libera
20 nos A malo Amen

¹ Az *A* betű színe kék.

Huc Maria gratia
plena donum sequimur
Benedicta tu in
mulieribus et benedictus
fructus ventris tui ihc
sue christus Amen

Pater noster qui es in
celis sanctificetur
nomen tuum adut
mat sequimur tuum
fiat voluntas tua sicut
in celo et in terra panem
nostrum cottidianum da nobis
hodie et dimitte nobis debi
ta nostra sicut et nos
dimittimus debitoribus
nostris et ne nos inducas
in temptationem sed libera
nos a malo Amen

46
23v

Aue¹ Regina celorum
mater regis angelorum
o maria flos virgi
num velut rosa uel lilium
5 Funde preces ad filium pro
salute fidelium Amen

SAue regina miseri
cordie vita dulcedo
10 et spes nostra salue
Ad te clamamus exules filij
eue Ad te suspiramus ge-
mentes et flentes in hac
Lacrimarum valle Eya
15 ergo aduocata nostra illos
tuos misericordes oculos
ad nos conuerte Et iesum
benedictum fructum ven-
tris tui nobis post hoc exi-
20 lium ostende O clemens

¹ Az A betű színe kék.

Hic Regina celorum
 mater regis angelorum
 o maria flos virginum
 tum velut rosa vel lilium
 funde preces ad filium pro
 salute fidelium amen

Salue regina miseri
 cordie vita dulcedo
 et spes nostra salute
 ad te clamamus er uiles filij
 eue ad te suspiramus ge
 mentes et fientes in hac
 lacrimarum valle. Eia
 ergo aduocata nra illos
 tuos misericordes oculos
 ad nos conuerte et ihum
 benedictum fructum ven
 tus tui nobis post hoc eri
 lium ostende O clemens

O pia O dulcis Maria

(c)Credo¹ in deum pa
trem *omnipotentem*
5 creatorem celi et
terre Et in Iesum cristum
filium eius vnicum do-
minum **nostrum** **Qui**
conceptus de spir<i>tusancto
10 Natus ex maria virgine
passus sub poncio pilato
Crucifixus mortuus et
sepultus **descendit ad in-**
ferna **tercia die resurrexit**
15 a mortuis **ascendit ad ce-**
los **sedet ad dexteram dei**
patris *omnipotentis* **Inde**
venturus est iudicare vi-
uos et mortuos **Credo in**
20 *spiritumsanctum Sanctam*

¹ A C betű színe kék.

o pia o dulcis maria

Credo in deum pa-
trem omnipotentem
creatorem celi et
terre et in Iesum Christum
filium eius unicum do-
minum nostrum Qui
conceptus de Spiritu Sancto
natus ex maria virgine
passus sub Pontio Pilato
crucifixus mortuus et
sepultus descendit ad in-
ferna tertia die resurrexit
a mortuis ascendit ad ce-
los sedet ad dexteram dei
patris omnipotentis Iude
venturus est iudicare vi-
vos et mortuos Credo in
spiritum sanctum sanctam

48
24v

Ecclesiam Catholicam *Sancto-*
rum *communione* **R**emissio-
nem peccatorum **C**arnis
resurreccionem et vitam
5 eternam Amen

(c)Criste qui lux es et
dies noctis tene-
bras detegis lucis-
10 *que* lumen crederis lumen
beatum predicans

(p)**P**Recamur sancte domine
deffende nos in hac nocte
sit nobis inte requies quie-
15 tam noctem tribue

(n)Ne¹ grauis somnus irruat
nec hostis nos surripiat nec
caro illi consenciens nos

¹ Az *N* betű színe kék.

Eccliam catholicam scito
zum quumdes remissio
nem peccatorum carnis
resurrectionem et vitam
eternam Amen

Quiste qui luce et
dies noctis tene
bras detegis lucis
qz lumen crederis lumen
beatum predicans

Recamur sancte domine
despense nos in hac nocte
sic nobis in te requies quie
tam nocte tribue

Requies somnus iruat
nec hostis nos surripiat nec
caro illi consensuat nos

49
25r

tibi reos statuat
(o)Oculi¹ sompnum capiant
cor ad te semper vigilet
dextera tua protegat fa-
5 mulos qui te diligunt
(d)Defensor noster aspice
insidiantes reprime gu-
berna tuos famulos
quos sanguine mercatus es
10 (m)Memento nostri domine
in graui isto corpore qui
es deffensor anime adesto
nobis domine (d)Deo patri
sit gloria eiusque soli filio
15 cum spiritu paraclito
et nunc et in perpetuum
Amen

¹ Az *O* betű színe kék.

tibi rex statuat
Oculi sompniū capiant
cor ad te semper vigilet
dextera tua protegat fa-
mulos qui te diligunt
Defensor noster aspice
insidiantes reprime gu-
berna tuos famulos
quos sanguine tinctat
Memento nostri domine
in gravi isto corpore qui
es defensor anime adesto
nobis domine Deo patri
sit gloria eiusque soli filio
cum spiritu paraclito
Et nunc et in perpetuum
Amen

(m)Miserere mei deus
secundum magnam
misericordiam tuam
(e)Et¹ secundum multitudinem mise-
5 rationum tuarum dele
iniquitatem meam (a)Am-
plius laua me domine
ab iniquitate mea et a
peccato meo munda me
10 (q)Quoniam iniquitatem
meam ego cognosco et
peccatum meum contra
me est semper (t)Tibi soli
peccaui et malum coram
15 te feci vt iustificeris in
sermonibus tuis et vincas
cum iudicaris (e)Ecce enim
in iniquitatibus conceptus

¹ A 4., 6., 10. és 17. sorban a félkövér betűk színe kék (a többieké vörös).

Miserere mi deus
secundum magnam
misericordiam tuam
Et secundum multitudinem mise-
rationum tuarum dele
iniquitatem meam Et im-
plius lauda me Domine
ab iniquitate mea et a
peccato meo munda me
Quoniam iniquitatem
meam ego cognosco et
peccatum meum contra
me est semper Et in soli
peccavi et malum coram
te feci ut iustificeris in
sermone tuo et vincas
cum iudicaris Quia enim
in iniquitatibus conceptus

51
26r

sum et in *peccatis* concepit
me mater mea (e)Ecce enim
veritatem dilexistj incerta
et occulta sapiencie tue
5 manifestastj michi (a)Asper
ges¹ me domine isopo et
mundabor lauabis me
et super niuem dealbabor
(a)Auditui meo dabis gau-
10 dium et leticiam et exul-
tabunt ossa humiliata
(a)Auerte faciem tuam a
peccatis meis et omnes iniqui-
tates meas dele (c)Cor mun-
15 dum crea in me deus et
spiritum rectum innoua
in visceribus meis (n)Ne
proicias me domine deus

¹ Az 5. és 12. sorban a félkövérrel szedett betűk kékek (a többiek vörösek).

57
26
sum et in partibus conceptus
me mater mea Quare enim
veritatem dilexisti in cetera
et occulta sapientie tue
manifestasti michi. **A**spere
ges me domine isopo et
mundabor lauabis me
et super niuem dealbabor
Auditui meo dabis gau
dium et letitiam et exul
tabunt ossa humiliata
Querte faciem tuam a
peccatis meis et omnes iniqui
tates meas dele. **Q**uoniam mun
dum crea in me deus et
spiritum rectum innoua
in visceribus meis. **R**e
proicias me domine deus

52
26v

a facie tua et spiritum-
sanctum tuum ne aufe-
ras a me (r)**R**edde michi
leticiam salutaris tui
5 et spiritu|principali con-
firma me (d)**D**ocebo iniquos
vias tuas et in p̄ ad te
conuertentur (l)**L**ibera me
de sanguinibus deus deus
10 salutis mee et exultabit
lingua mea iusticiam
tuam (d)**D**omine labia mea
aperies et os meum
annunciabit laudem
15 tuam (q)**Q**uoniam¹ si
voluisses sacrificium
dedissem vtique holocau-

¹ A Q színe kék, a többi félkövérrel szedett betű vörös.

A facie tua et spiritum
sanctum tuum ne auferas
a me. Et ecce michi
leticiam salutaris tui
et spiritus principalis con-
firma me. O ceteris iniqua
vias tuas et impij ad te
conuertentur. Libera me
de sanguinibus. Deus deus
salutis mee et exultabit
lingua mea iusticiam
tuam. O omnia labia mea
aperies et os meum
annuntiabit laudem
tuam. Quomam si
voluisset sacrificium
dedissem vtiq; holocau-

53
27r

stis *non* delectaberis
(s)Sacrificium deo *spiritus*
contribulatus cor con-
tritum et humiliatum
5 deus non despicias (b)Be
nigne¹ fac domine in bona
voluntate tua syon
vt edificentur murj
iherusalem (t)Tunc ac-
10 ceptabis sacrificium
iusticie obla^ones et ho-
locausta tunc inpo-
nent super altare tuum
vitulos (g)GLoria patri
15 et filio et spirituisancto
(s)Sicut erat in principio
et *nunc* et semper et in

¹ Az 5. és 14. sorban kék a félkövérrel szedett betűk színe, a többieké vörös.

stis nō delectaberis.
Sacrificiorū deo spūs
tribulatus cor con-
tritum et humiliatū
deus non despiciet. Be-
nigne fac domine in bona
voluntate tua syon
ut edificetur iura
iherusalem. Tunc ac-
ceptabis sacrificium
iusticie oblationes et ho-
lococausta tunc im-
ponent super altare tuum
vitulos. Gloria patri
et filio et spiritui sancto
Sicut erat in principio
et nunc et semper et in

Te¹ deum laudamus
te *dominum* confitemur
Te eternum patrem *omnis*
terra veneratur **Tibi omnes**
5 angeli tibi celi et vniuer-
se potestates **Tibi cheru-**
bin et Seraphin incessabi-
li voce proclamant **S**
anctus Sanctus Sanctus
10 dominus deus sabbaoth²
Pleni sunt celi et terra
maiestatis glorie tue
Te gloriosus apostolorum
chorus Te prophetarum
15 Laudabilis numerus
Te per orbem terrarum
sancta confitetur ecclesia
Patrem immense ma-

¹ Az 1., 8., 13., 16. sorban a félkövér betűk, valamint a 9. sorban a második félkövér betű színe kék, a többieké vörös.

² A *h* után látható folt nem a scriptortól szándékolt pont, hanem a szemközti oldalon levő *Tu* (55/10) szó kékkel festett nagybetűjéből ragadt ide.

Ute deum laudamus
Ute dōmū consistimus
Ute eternum patrem omnis
terra veneratur
Ubi omnes
Angeli tibi celi et vivunt
se potestate
Ubi cheru-
bin et seraphim ineffabi-
li voce proclamant
S
anctus Sanctus Sanctus
dominus deus sabaoth.
Pleni sunt celi et terra
manifestatis glorie tue
Ute gloriosus apostolorum
chorus
Ute prophetarum
laudabilis numerus
Ute per orbem terrarum
sancta consistetur ecclesia
Patrem immense ma-

55
28r

iestatis Uenerandum¹
tuum verum et vnicum
filium SANctum quoque
paraclitum spiritum Tu
5 rex glorie tu patris sem-
piternus es filius Tu
ad liberandum suscep-
turus hominem non horru-
isti virginis vterum
10 Tu deuicto mortis accu-
leo apperuisti credenti-
bus regna celorum
Tu ad dexteram dei se-
des in gloria patris Iu-
15 dex crederis esse venturus
Te ergo fquesumus famu-
lis tuis subueni quos
precioso sanguine tuo

¹ Az 1., 4., 10. és 14. sorban a félkövérrel szedett betűk színe kék, a többieké vörös.

55
28
iestatis. Generandus
tuum verum et unicum
filium. Sanctum quoque
paracletum spiritum. Tu
per glorie tu patris sem-
pernum et filium. Tu
ad liberandum suscep-
tus hominem nobilitati
isti virginis uterum
Tu devicto mortis acu-
lo aperuisti credenti-
bus regna celorum
Tu ad dexteram dei se-
des in gloria patris. In-
ter credens est venturus
Ecce ego quesivimus famu-
lus tuus subueni quos
precioso sanguine tuo

56
28v

Redemisti (e)Eterna fac
cum sanctis tuis in gloria
numerari (s)Saluum fac
populum tuum domine
5 et benedic hereditatj
tue (e)Et rege eos et ex-
tolle illos vsque in eternum
(p)Per singulos dies bene-
dicimus te (e)Et lauda-
10 mus nomen tuum in
seculum et in seculum
seculi (d)Dignare domine
dic isto sine peccato nos
custodire (m)Miserere nostri
15 domine miserere nostri
(f)Fiat misericordia tua
domine super nos quem-
admodum sperauimus

Redemisti **Q**uonia factum
sanctus tuus in gloria
munerari **D** Aluum factum
populum tuum domine
et benedic hereditati
tue **Q**uonia regem eos et ex
tolle illos usque in eternum
Per singulos dies bene
dicimus te **Q**uonia lauda
mus nomen tuum in
seculum et in seculum
seculi **D**ignare domine
die isto sine peccato nos
custodiri **D**iscere nri
domini miserere nostri
Erat misericordia tua
domine super nos quem
admodum speravimus

57
29r

in te *In te domine spera*
ui non confundar *in eternum*

Aue regina celorum
5 *aue domina ange-*
lorum Salve ra-
dix sancta ex qua mon-
do lux est orta Gaude
speciosa¹ gloriosa super
10 *omnes speciosa Vale valde*
decora et pro nobis semper
christum exora Amen

(c) *CO*nfiteor deo et be-
15 *ate marie virgini*
et beato dominico
et omnibus sanctis et tibi
pater quia peccaui nimis
cogitatione locutione opere

¹ Idegen kéztől javítva.

in te et in te domine spera
ui non confundar ieternus

Ave regina celorum
Ave domina Angeli
lorum Salve ra
dix sancta ex qua mon
do lux est orta Gaude
speciosa gloriosa super
omnes speciosa vale valde
deora et pro nobis semp
christum exora Amen

Confiteor deo et be
ate marie virgini
et beato dominico
et omnibus sanctis et tibi
pater quia peccavi in verbis
cogitatione locutione opere

58
29v

et ommissione Mea culpa
precorte ora pro me

(m)Misereatur tui omni-
5 tens deus et dimittat
tibi omnia peccata tua
Liberet te ab omni malo¹
Saluet et confirmet te
in omni opere bono et per-
10 ducat ad vitam eternam

pro se

(c)COnfiteor deo et
beate marie vir-
15 gini et beato do-
minico et omnibus sanctis
Quia peccaui nimis cogi-
tacione locucione opere et

¹ A szó alatti szennyeződés a szemközti oldal piros tintájának a lenyomata.

et ommissione mea culpa
precor te oia pro me

Misericordie tue omnipotens deus et dimittit tibi omnia peccata tua
liberet te ab omni malo
saluet et confirmet te
in omni opere bono et perducatur ad vitam eternam

pro se

Confiteor deo et beate marie virgini et beato dominico et omnibus sanctis
quia peccavi nimis cogitatione locutione opere et

59
30r

ommissione mea culpa
precor *beatam Mariam*
virginem *beatum dominicum*
et *omnes sanctos orare*

5 pro me peccatrice

Absolucio pro se

(m) *M*isereatur mei *omnipotens*
deus et dimittat mi-
chi *omnia peccata*

10 mea Liberet me ab omni
malo Saluet et confirmet
in *omni opere bono et per-*
ducat ad vitam eternam
Amen

15 **Absolucio pro pluribus**

(m) *M*isereatur *vestri omni-*
potens deus et
dimittat vobis *omnia*
peccata vestra Liberet vos

59
30
Omissioe mea culpa
peccae btam Mariam
virginem btum dominum
et omnes sanctos orare
pro me peccatrice

Absolutio pro se

Misericordie mei omnipotens
deus et dimittat mihi
omnia peccata

mea Libere me ab omni
malo Saluet et confirmet
in omni opere bono et per-
ducat ad vitam eternam
Amen

Absolutio pro plib

Misericordie vni omni-
potens deus et
dimittat vobis omnia
peccata vestra Libere vos

60
30v

Ab *omni* malo saluet et con-
firmet in *omni* opere bono
et perducatur ad vitam eter-
nam **Amen Ad matutinas**

- 5 (p)PAt¹ris sapiencia
veritas diuina.
christus homo
captus est. hora ma-
tutina. A suis disci-
10 pulis notis derelictus.
iudeis est venditus tra-
ditus et afflictus. **versus**
proprio filio suo non peper-
15 *omnibus* tradidit illum **oracio**
REspice quesumus
domine sancte pater

¹ A bal margón álló, legalább 100 évvel későbbi kéztől származó szöveget bevezetőnk első fejezetében ismertettük.

Ab omni malo saluet et con-
firmet in omni opere bono
et perducatur. Ad vitam eter-
nam Amen ad Matutina

Handwritten marginal notes:
Ista per
apostol
i. i. i. i.
i. i. i. i.
i. i. i. i.
i. i. i. i.
i. i. i. i.

Datus sapientia
veritas diuina
christus homo
captus est hora ma-
tutina. A suis disti-
pulis notis derelictus
iudeis est venditus tra-
ditus et afflictus. Vnde
proprio filio suo non pece-
tat deus sed pro nobis
omnibus tradidit illum deo

Respice quesumus
domine sancte pater

61
31r

omnipotens eterne deus super
hanc familiam tuam
pro qua dominus noster
iesus christus filius tuus
5 non dubitauit manibus
tradj nocentum et cru-
cis subire tormentum
Qui tecum uiuit et
regnat in vnitate spiritus
10 sancti deus in secula seculorum
Amen **Ad primam**

HOra prima ductus
est iesus ad pilatum
15 falsis testimonys mul-
tum accusatum In

Omnipotens eterne deus sap
hant familiam tuam
pro qua domini noster
ihus xpus filius tuus
no dubitavit manibus
tradi nocentium et cru
cis subire tormentum
Qui tecum vivit et
regnat in unitate spūs
sancti deus in scā scōz
Amen Ad primam

Nora prima ductus
est ihus ad pilatum
falsis testimonijs pul
tum accusatum in

62
31v

collo percuciant mani-
bus ligatum. conspu-
entes faciem ut est
prophetatum

5 **Ad Terciam**

(c)CRucifige clami-
tant hora ter-
ciarum. illusus indu-
itur veste *purpurarum*

10 **Caput eius cingitur**
corona spinarum. fert
crucem in humeris
ad locum penarum

Hora sexta domi-

15 **nus cruci concla-**
uatus. pre tormentis

Ad Sextam¹

¹ A cím a 14. sor elé illik.

collo percutiunt manibus
ligatum conspuentes faciem ut est
prophetatum

Ad tertiam

Crucifige clamant
tertiam horam tertiarium
illusus induitur veste purpuray
caput eius cingitur
corona spinarum fert
crucem in humeris

Ad locum penarum

Hora sexta domi
nus cuncti concla
uatur pre tormentis

Ad sextam

63
32r

siciens felle saturatus.
pendens cum latroni-
bus cum eis deputatus.

Sinister eum reprobat

5 Latro sceleratus **Ad Nonam**

HOra nona dominus

iesus expiravit

hely clamans *animam*

patri commendavit

10 Tunc terra contremuit

et sol obscuravit

Ad vespas

DE cruce deponitur

15 hora vespertina

fortitudo latuit in mente

63
32
sciens felle saturat⁹
pendens cum latroni-
bus cum eis deputat⁹
Et iustus cum reprobis
Latro sceleratus ad nonam

Nona nona domini
Iesus expiravit
velij clamans amara
pater commendavit
Tunc terra contremuit
et sol obscuravit

O ad vespere
E cruce deponitur
hora vespertina
fretibus latuit in mente

64
32v

Diuina Talem mortem
subÿt vite medicina
Hew corona glorie
iacet hic Supina.

5 **Ad completorium**

HOra¹ completo-
ry datur sepul
tu<r>e conditor aroma-
te complentur scri-
10 pture

Has horas ca
nonicas cum

¹ A *H* hasában átszakadt a papír; attól a fényképen a folt.

Dūna Talem mortē
 subijt vite medicina
 New corona glorie
 iacet hic Supina.

Ad completorium;
Hora completo-
 ri datur sepul-
 tūe conditur Roma-
 te complentur scri-
 pturæ

Has horas ca-
 nonicas tu;

65
33r

deuocione Tibi christe reco-
lo pia racione vt sicut
tu passus es penas
in agone sic laborem
5 consumans consors
sim corone **Credo**

CRed⟨o⟩ in vnum
deum Facto-
10 rem celi et
terre **P**atrem omni
potentem **F**actorem
celi et terre visibi-
lium *omnium* et inuisi-
15 bilium¹ Et in vnum

¹ Az *-um* fölött piszkolt van.

deuote Tibi xpi iero
lo pia ratiō ut sic
tu passus es penas
in agone sic labore
ostendans consors
sum coronę credo

Qued in vnus
deum factu
rem celi et
terre Patrem omni
potentem factore
celi et terre visibi
lium omni et in visi
bilium Et in vnus

66
33v

*dominum nostrum iesum
christum filium dei vni
genitum. et ex patre
natum ante omnia
5 secula. deum de deo.
lumen de lumine. deum
verum de deo vero.
genitum. non factum.
consubstancialem.
10 patri. per quem omnia
facta sunt. qui pro-
pter nos homines.
et propter nostram sa-
lutem. descendit de*

dominum nostrum ihesum
christum filium dei unigenitum. et ex patre
natum ante omnia
secula. deum de deo.
lumen de lumine. deum
verum de deo vero.
genitum. non factum.
consubstantialium.
patri. per quem omnia
facta sunt. qui pro
pter nos homines.
et propter nostram salu-
tatem. descendit de

66
33v

67
34r

celis. Et incarnatus
est de spiritusancto.
ex maria virgine. Et
homo factus est. Cru-
5 cifixus eciam pro nobis
sub poncio pilato pas-
sus et sepultus est.
Et resurrexit tercia
die *secundum* scripturas.
10 et ascendit in celum
Sedet ad dexteram
patris. et iterum ven-
turus est cum gloria
iudicare viuos et mor

47
34
celis. Et incarnatus
est de spiritu sancto.
ex maria virgine et
homo factus est. cui
crucifixus etiam pro nobis
sub poncio pilato pas-
sus et sepultus est.
Et resurrexit tertia
die secundum scripturas
et ascendit in celum
Sedet ad dexteram
patris. et iterum ven-
turus est cum gloria
iudicare vivos et mor-

68
34v

tuos Cuius regni non
erit finis Et in spiritum
sanctum dominum et viui
ficantem qui ex patre
5 filioque procedit qui cum
patre et filio simul
adoratur et conglori
ficatur qui locutus
est per prophetas et
10 vnam sanctam katho-
licam et apostolicam ec-
clesiam, Confiteor vnum
baptisma in remissionem
peccatorum, et expecto

tuos cuius regni no
erit finis et in spiritu
sanctum dñm et vni
ficantē qui ex patre
filioq; procedit qui cu
patre et filio simul
adoratur et conglori
ficatur qui locutus
est per prophetas et
vnam sanctā katio
licam et ap̄licam ec
clesiam Confiteor vni
baptisma in remissio
peccatorum et expecto

69
35r

resurreccionem mortuorum
et vitam venturi seculi

Amen

Et in terra pax hominibus

5 bone voluntatis Lau

damus te **benedicimus**

te **adoramus** te **Glorificamus**

te **Gracias agimus tibi propter**

magnam gloriam tuam domine

10 deus rex celestis deus pater

omnipotens domine fili vnigenite

iesu **christe** altissime **domine**

deus agnus dei **Filius patris**

(q)**Qui tollis peccata mundi**

15 **Miserere nobis Qui tollis**

resurrectionis mortuorum
et vitam venturi seculi
Amen

69
35

Quod in terra per homines
bone voluntatis lau-
damus te benedicimus
te adoramus te glorificamus
te gratias agimus tibi pro
magna gloria tua domine
deus rex celestis deus pater
omnipotens domine fili unigenite
ihesu christe altissime domine
deus agnus dei filius patris
Qui tollis peccata mundi
Misereere nobis Qui tollis

69
35r

70
35v

peccata mundi suscipe
deprecationem nostram **Qui**
sedes ad dexteram patris
Miserere nobis **Quoniam**
5 tu solus sanctus **Tu solus**
dominus **Tu solus altissimus**
iesu christe cum sancto
spiritu in gloria dei patris
Amen

10

(*B*) **E**nedictus dominus
deus israel quia
visitauit et fecit re-
demptionem plebis sue
15 et erexit cornu salu

peccata mundi suscipe
deprecatores nram Qui
sedes ad dexteram patris
Misereere nobis Quonia
tu solus sanctus Tu solus
dominus Tu solus altissimus
ihū christe cum sancto
spiritu in gloria dei patris
Amen

Enedutus dominus
deus israel quia
visitavit et fecit se
demptores plebis sue
et erexit torru salu

71
36r

tis nobis in domo
dauid pueri sui *sicut*
locutus est per os
sanctorum que a
5 seculo sunt prophe-
tarum eius salutem
ex inimicis *nostris* et
de manu *omnium* qui
oderunt nos ad fa-
10 ciendam misericordi-
am cum *patribus nostris*
et memorarij *testamentj*
sui sancti iusiuran<*dum*>
quod iurauit ad abra

71
36r

71
36

tis nobis in domo
dauid pueri sui id
locutus est per os
sanctorum que a
seculo sunt prophe-
tarum eius salute
ex inimicis nris et
de manu omni qui
oderunt nos - d fa-
cienda misericordi-
am cum pribus nris
et memorari testamti
sui sancti i usuzum
quod iuravit ad ab

72
36v

ham patrem *nostrum*
daturum se nobis vt
sine timore de manu
inimicorum *nostrorum*
5 Liberati seruiamus <illi>
in sanctitate et iusti-
cia coram ipso *omnibus*
diebus *nostris* et tu pu-
er propheta altissimi
10 vocaberis preibis *enim*
ante faciem domini
parare vias eius ad
dandam scienciam
salutis plebi eius

ham patrem nostrum
daturum se nobis et
sine timore de manu
inimicorum nostrorum
liberati seruiamus
in sanctitate et iusti-
tia coram ipso omnibus
diebus nostris et tu pro-
phetam altissimum
vocaberis precibus enim
ante faciem domini
prece vire eius et
dandam scientiam
salutis plebi eius

73
37r

in remissionem peccatorum
eorum per viscera
misericordie dei *nostri*
in quibus visitauit
5 nos oriens ex alto iL
luminare hys qui in
tenebris et vmbra
mortis sedent ad diri
gendos pedes *nostros in*
10 viam pacis (*G*)Loria

73
37
in remissionem peccatorum
eorum et viscerum
misericordie dei nostri
in quibus visitavit
nos oriens ex alto. Et
luminare huius qui in
tenebris et umbra
mortis sedent ad diri-
gendos pedes nostros in
viam pacis. Gloria

74
37v

**(U)Rnak neweebe
kezdetyk¹ a bodog
zÿz anÿanak²
siralmarol valo emekezet
5 Kyrewl emlekeznewnk
gondolnonk ees szolnonk
kell hog zÿwenkbe ees
lelkenkbe nag edesseghes
ayoytatossagot ees isteny
10 mala(r)ztnak velagossagat
nÿerhessÿwk Mert ha
az octalan allatok megh
syrtak ew vroknak
halalat Mÿt mongÿonk
15 az keserues anÿarol ees
mynd vtanna valo zent³**

¹ A *d* alatti vonás fekete tintával van behúzva.

² A második *a* fölött piszokfolt van.

³ A *z* alatt a papír átszakadt.

Anaf newech
 kezdetyk a bodog
 Zis Annanak
 Szalmazol valo emkezet
 Gyrewl emkezet newnk
 gondolnonk ces szolnonk
 kell hog zyuentke ces
 lelkenke nagy edesseghel
 ayoytatossagot ces isteny
 malasztnak velagossagot
 nyekhesywt Mert ha
 az octalan allatok meggh
 szratat ew vrokna
 halalat Mijt mongyonk
 Az keszeses amzarol ces
 mynd vtanna valo zent

azzonyokrol Mykeppen
sirattak legen megh
eez velagnak vranak
kennÿath ees halalath
5 kyreel Kyreel vg mondh
zenth Bernardinus atyank
ees zenth Anselmus¹ doctor
ig irnak mondwan
(K)Egesseggel hyzÿwk
10 hog mÿkoron halla
az vas verewknek chen-
gheseth kÿwel a vas zeghe
keth vereek ew zenth fya-
nak kezeibe ees labaiba
15 az ew gengheseghes zÿwet
Symeonnak meg ÿghert
elÿs thewre altal hatáa

(*OL*) Mater vero pia quotienscunque audiebat malleorum ictus . . . (*SHS*) Clavi pertransiverunt pedes filii sui et manus. (*PL/Ans*) „Haec audiens et videns . . . gladius Simeonis cor meum et animam meam transfixit.”²

¹ Az *n* fölött fekete tintától származó pont van.

² Vö. Lc 2,35.

Arromok sol Allukeyen
 strattak leggen megh
 ces velagnak vranak
 fennyath ces halalath
 fyxal fyxcel vy monan
 Zenth Bernardinus amant
 ces Zenth Abselmus doctor
 ig knak mondwan

Egessegel huzjwk
 hog mykoon halla
 as vas verewtnek chen
 gheseth fymel a vas zeghe
 feth verck ew Zenth fha
 nak kezeke ces lababa
 as ew gengheseghes zymet
 Symeounak megh yghert
 elos thewre altal hataa

76
38v

Ees nem szenvedhetee
de wgh mÿkeppen holth
eleuen a feeldre maga<a>th
levethe de Mÿnek vtanna
5 a fezeitewk a kenzofanak
alola el thawozthak-
volna eez keserues anÿa
feel emeltheteek a feedrel
az ew hugaitol ees fel
10 emele zemeit latha ha-
rom kenzofath feel iga-
zoytwan ees kewzebbe
latha az ew zenth fiat
fygven ees az sidoktwl
15 mÿndenesteel meg vtal-
van ees halalra valtoz

Ees nem Bemmedhethce
De wygh mykpen holtth
eleuen a feeldee magath
leuethe de Mynek vanna
a fezentewf a fenzofmak
alola el thanwthak
volna eez keserues Anja
feel emeltheteeck a feedel
az ew hugantol ees fel
emele zemeit latha ka
som fenzofath feel up
zoytwan ees fenzebbe
latura az ew zenth fiat
fingren ees az sidokrol
mjudeneffel meq vral
van ees halaka valtog

76
38v

van Ees hogh lata az
verrel ky folyo neelÿ
sebeketh Jarwla ees
kwlchola az ew zenth
5 kezeith monda Jay enne-
kem elyen neemÿw latas-
rol Myre zÿltem volt
een fiat kyt ekkeppen
latok meg zaggatwan
10 lennÿ Ees tereite ma-
gath az azzonyallatok-
hoz monda
(O) Mynd tyw fyw zilt
azzonÿallatok ÿma-
15 gyatok az theremthe
istenth hogh a tyw

~~77~~
~~72~~
 39
 van des hogh lita dz
 verzel fy folyo neech
 sebeketh Jazivla ces
 kwlchola dz ew zenth
 kezenth monda Jazewre
 kem elyen neemijw latas
 zol Myre zyltem volt
 een fiat fyt ekkeppen
 latok meyt Zaggatwan
 lennij des tereute ma
 gath dz dzomallatok
 Kos monda

Mynd tyw sinw zilt
 dzomallatok yma
 gnatok dz thezemthe
 istenth hogh I tyw

78
39v

fyatokerth eljēn keserw-
segheth ne zenveggetewk
ees fogdossa vala palastya-
val az ala hwllō zent-
5 seghes veerth Nem akar-
van hogh a feedeth illet-
neje ees annera hogh
nem kevesebbe vala megh
veresywlven Mjynth a
10 kerezthfan az ew zenth
fya azerth syrwalā az
anya az ew zenthfya-
val egethembe Az anya
merth ew fyat nem
15 seghety vala az fyw
merth attya ewteth el
hattavala Otth sirnak

fhatokertt elyen keserw
 segheth ne zenneggetenk
 ees fogdossa vala palastya
 val az ala hullo zent
 seghes merth Nem az az
 van hogh a feedeth illet
 neye ees dumeza hogh
 nem kesesebbe vala megth
 vereslywen inynth a
 kerethfan az ew zent
 fya zent sypwala az
 Anya az ew zent fya
 val egethenbe az Anya
 merth ew fhat nem
 segheth vala az fhw
 merth Anya ewteth el
 hattamla Otth sruak

79
40r

vala az bekesegek an-
gÿaly Mynth isaias
mongÿa, de termezeth-
nek ellene kyrewl zent
5 bernald doctor ygh mond
Ky volna valyon az be-
kesegek angÿala kÿ
termezeth ellen nem
sirna holoth az istennek
10 fya termezeth ellen kent
zenved¹, (O)th siraaaz nap
setetseeegghel az hold
verrel ees siruala mynd
az feeld Menÿ Siruala
15 magdalumbeli maria
mynd ew baratywal

(Isa 33,7) Angeli pacis amare flebunt.

¹ A vessző után kék ceruzával húzott vonal van; vele egy vonalban a jobb margón ugyancsak kék ceruzával (tehát késői kéztől) nagyon halványan beírva: 79. l.

wala az bekesegetek. An-
 gijaly Mynch ysaias
 mongija de termezeth
 nek edenc kuzewlzent
 bernald doctor ygh mond
 ky volna valyon az be-
 kesegnek angijala ky
 termezeth ellen nem
 szna holoth az ystemek
 fya termezeth ellen kent
 zewed. th szna az nap
 setetsegetel az hold
 verrel des sznala mynd
 az fecl meny. Szuala
 magdalumbeli maria
 mynd ew baratywal

80
40v

Dee mýnd ezeknek fewlewt
te sirvala az keserues
ziz anýa Kýnek keserýw-
segheth megh ielentý
5 Isaias mondwan
keserýwsegh fogottmeg
enghemeth mýkeppen
zywle azzonyallatnak
keserýwseghe Merth
10 mýkeppen nem twggýa
az zywlew azz zylew
azzonýallath Myth
tegen a nagh keserýw-
segherth kezeeth ydesto-
15 va hannýa wety

(Isa 21,3) Angustia possedit me sicut angustia parturientis.

Dee mynd Ezeknek fencent
te szibala az keserues
szu Anna kinek keseruw
seghech meghielentij
Isaias mondwan
Keseruwsegh fogottmeg
enghemeth mykeppen
Zyule Azonyallatnak
Keseruwseghre Merth
mykeppen nem torggya
az zyulew az zyulew
Azonyallati Myth
tegen a nagh keseruw
segsertli kezech ydesto
va hannya wety

81
41r

Kereswen maganak
hyedelmeth Ezenkeppen
tezenvala ez bodogh ziz
annya Merth nyha
5 vetývala magath az
atya istenhez Nyha
az ew zenth fyahoz
Nyha az kereztfahoz
Nyha ahalalhoz
10 Nyha kedegh az azzo-
nyallatokhoz Merth
oly ighen nagh vala
az ew keserwseghe
Kyrewl wgh mondh
15 vbertinos doctor hogh
annera gondolhattya

Keresiven maganak
nyedelmeth Ezenkeppen
tezenvala ez kedogh 33
Amiya Merth nyha
vetijvala magath az
Atija istenhez Nyha
az eu zenteh fiahos
Nyha az kereszt fahos
Nyha ahalatok
Nyha kedogh az azso
nyallatokhoz Merth
olij igyen nagh vala
az eu keresztsegre
Fyrewl wgh mondh
Ytert mos doctor hogh
Amierl gondolhattija

83
77
41

82
41v

Embernek elmeye Menere
egh kys hangyanak nyoma
ma eez fewldnek zelesseghen
lAtwan azerth ez keser-
5 ues anya hog az ew zenth
fya Mendenesteel fogwa
eel fogyatkozott volna
Keezde Leanÿ kenÿerghest
a myndenhatho atyahoz
10 tennye mondwan Een
mennÿei zenth atyam ees
vram te valazthaal enghe-
meth ielews zolgalo lea-
nyodda een hozyam an-
15 gyalth kylduen Azeert
Mire hacz el enghemeth
imma ees een zykseghem-

(AH XLV, 113) Summus te pater | Ab exordio, | Ut esses mater | Suo filio, | Dignam
elegit; | Qui ... | Nuntium misit.

Embereck chucye Illenece
 egh Kyb h. Angyanak nyo
 ma ces fewdnek Zelesseghen
 p. Atulan Zecth ez Keser-
 ues amya hog az ew Zenth
 fya Mendencstxl fogya
 exl fogyatkozott volna
 Keszde Leany kemjerglyest
 a myndenkatho anyabaz
 temye mondwan fen
 merimey Zenth atijam ces
 vram te valaszthaal tnyhe
 meth ielews Zolgalo lea
 nyoda een hoyjam an
 gyalth kylduch Zecit
 Nre hatz el enghemeth
 imma ces een Zytseghem

83
42r

nek ydeien Myre seghedel-
meth nekewm nem teezz
Te hozjad vram kealtok
telyes elmemmel ees telyes
5 zywemmel te hozjad fo-
hazkodom kerlek veddel
az anjath afyawal Ne
zenvegged vram meg halny
a fyt annya nekywl
10 Hogh kyknek eegh wolph
myndenkoron eez velagba
elethok Ezzenkeppen leg(e)on
halalokees monnofeelnek
eggh Es Lathwan „<hog> az myn-
15 dehatho atyatwl megh
nem halgattat<n>eek Tereite
magat az ew zen(f)tfyahoz

(VD/Ber) „ut qui una carne et uno amore se diligunt, et una morte pereant.”

pek ydeien Mijne seghedel
 men uckerim nem teess
 Te hozjad vram kealtok
 telyes elmemmel ces telyes
 Zynemmel te hozjad fo-
 hazkodom ferlek vedel
 az Amjath asyauwal Ne
 Zenuyged vram meghalij
 a fiat amija nekimol
 Wogh tyknek eegh wolith
 myndentoron ces relagba
 eletok ezzenkepen legon
 halalokces momostelnek
 eegh Es Lathuun az mijn
 dehatso atijatul megh
 nem halgattatek Tercie
 magat az ew Zent syaboz

85

83

42

84
42v

Mondwan oh ennekem
Zerethew fyam hol nekem
<z erem kýt> hyrdethe Gabriel mondvan
Iduezleeagh malazthal telyes
5 Ez vigasaagh telyesseghel
eél thawozott een thewlem
Merth nem malazthal
de keserywseggel telyes
een lelkem Neziwala az
10 ew thewiskelth zentseghes
feyeth ees syrtaaba ezt
mongyawala
(E)rewk isten mykeppen
vagyon eez hogh az myn-
15 denzentheknek zenthseghes
feye Ky mennybe draga-
latos koronawal koronaz

(VD/PT: Sa 66) „tu mihi gaudium nuntiasti per Gabrielem dicens: Ave. Ubi est illud ave, id est sine ve, cum ecce plena sum vae amaritudinis.”

Mondwan dh emekem
 Berethew fham hol nekem
^{erem 42} Hudedore Gabriel mondwan
 Duz seegh malazthal teljes
 Ez viga saagh teljesseggel
 eel thawozott een thewlem
 merth nem malazthal
 de keseruwseggel teljes
 een selkem Nezuwala az
 ew thewistesth Zentseghel
 feyeth ces sirtaba ezt
 mongyalwala
 zeuwt isten mykppen
 wagnon ces hogh az myn
 den Zenthetnek Zentseggel
 feye ky memmyke draga
 latos koronauwal koronaz

85
43r

thatÿk Eez feelden thevissel
altal veruen coronaztatyk
(O) tÿ kemenseghes thewis-
sek Nem arra valatok the-
5 remtwen hogh a tÿ vra-
toknak feyeeth althaal
vernethek Myre hogh
a tÿw kemensegtheketh
el nem haggÿatok tÿ
10 teremteteknek feelmeyerth
Nem lattyatokee hogh a
nap hold ees a feeld a ty
kegetlen kenzastokat nem
zenwedhetyk ees a kew
15 szyklak kÿk termezet zerent
nalatoknal kemenbek Ew
keserew kennÿan kenÿerÿwl-
ven meegh hasadoznak

(Ub) „Et vos spinae, non fuistis creatae, ut caput vestri pungeritis auctoris. Cur . . .
vestram in nata m duritiam non reliquistis vestri timore auctoris? An non advertitis
solem horrere piaculum crudelis operis vestri, lapides naturali conditione vobis
duriore super mei filii dolore percindi?”

thaityk ez ferlden thevissel ⁸⁷
 altal veruen coronaztuyk ⁸⁵
 tij kemensegore / thevis ⁴³
 set Nem ara valator the
 zentwen hogh a tijvra
 toknak fenecth Althual
 vernetaek Nuyre hogh
 a tijv kemensegoreketh
 elnem huggijator tij
 teremtetek nek felmeveth
 Nem lattyatokee hogh a
 naphold ces a seeld a tij
 kegetten kenkastokat nem
 Zennedhetyk ces a ken
 syklat tyk termezet Zerent
 nalatoknal kementeken
 peserew kemyan kenyerijnd
 ven meegh kasadognat

(E)s neziuala az ew zenth
o⟨r⟩czaŷath ees ew zŷvenek
Keserewsegheuel ezt mongŷa
vala (O)h en zerethew fiam
5 Een theghedeth ez velagra
adalak mŷnden emberfyai-
nak felette zepseghesben
Masth kedeegh laton the
zenth orchadat kŷ vala
10 zeep pyrosszŷnnel megh
ekesywŷven, halalos sar-
gaval me hervadotnak
lennŷe ees kŷ vala mŷn-
denneel zebb Imma
15 latom mŷndenekneel eek-
telebnek lennie ees az
Zenthseghes zaad ky enne-
kem adott sok apolga

6 nezuala .i. en zenth
 Zeyach zef en Ziyenck
 kesewseghencl est mongya
 vala .i. en zerezew sian
 ten tseghedeth ex velagra
 adalak mynden emberfua
 nak selete Zepseghesden
 Masth kedegh laton the
 Zenth ochadit Kij wala
 Zeep pyrosszymel megh
 ekesyulven. halalos sar
 gaul me bezuadotnak
 lennye ces kywala myn
 demmel Zebb Omma
 latom myndeneknrel cek
 telembuck lennye ces az
 Zenthsewes Zaad kyemre
 kem adott sok apolga

87
44r

thasokath ees bekelkede-
sewketh vigaztalasth ees
thanosagoth Jmmar
latom hogh engh(e)ometh
5 vigaztalnÿa ees nek(e)om
zalnÿa meg fogÿatkozoth
(E)es ime a zenthseghes
kezeek kyk feeldeth men-
nyeth byrÿaak Latom
10 hogh a vas zeghekkel
altal veruen tarthatnak
(E)es yme az zentseghes
zyw kÿbe az istennek
mÿnden bewlchesege-
15 nek ees tudomanyanak
Kenche vagÿon eel reit-
ven Jmmar egebeth
nem twd hanem chak
halalnak keserÿwsegheet

(VD/PT: St III, 4, 3) „O, manus, quae caelum formastis et terram.”

thasokath ces betelkede
 serketch vigahtalasth ces
 thano sagoth Immar
 latom hogh chysometh
 vigahtalaja ces nekem
 zolnija meij toghatkozoth
 es ime a zentsesges
 fezeek puf feeldeth men
 nyeth bynnaak Latom
 hogh a vas zeghekkel
 altal veruen tarthataak
 es yme dz zentsesges
 byw fije az ystemek
 mynden bewlchsefge
 nek ces tudmanyanak
 kenche vagijon eel zeit
 ven Immar egebeth
 nem tud hanem chak
 alalnak keserijnosghet

88
44v

(E)es ymee a zenthseghes labak
kÿknek a theengher raita
iarwan hatath vethe Jmmar
latom hogh ezeketh ees az
5 kemeen vas zeghek bÿrÿak
Valÿon mÿkeppen zenved-
heth anÿaÿ zyw enne
sebekeeth, ew, fian latnia
hogh ew zywe meg nem
10 hasad, (E)es ennek vtanna
tereite magat a kerez<t> fahoz
ees ew zyvenek keserew-
seghewel zoluala ekkep-
pen mondwan (O) kemeen-
15 seghes kereztfä ky letteel
ez napon een fiarnak
annÿa Myre vewted
el een thewlem ewteth
Een ewteth ewlel(h)ghe

(*SermDom II, 132*) „O, crux crudelissima, quare a me tulisti filium meum . . . quem ergo [ego] portavi cum magna suavitate.”

Es ymre a zentijeghes labak
 þijfnek a tseenghevi zaita
 iatun hatach vethe jumar
 laton hogh ezekethes az
 kemeen vas zeghet biryat
 waljon mytpepen zemed
 beth amjan zyw eme
 sekethes ew fian latina
 hogh ew zyur meg neu
 hafad . es emek vrama
 teute magat a terez fa huz
 ces ew zyur nek kesrew
 seghevet zoluata ekkep
 pen mondwan kemeen
 segses terez fa ky lettel
 ez napon cen siannak
 amija Myre veuted
 el cen thewlem ewteth
 En ewteth ewlelghic

89
45r

themvala een karaÿm-
mal te ketheegh zorei-
tottad hozÿad ewteth
az kemeen vas zeghek-
5 kel een ewteth takar-
ghatham Laagh ruhaban
te kedeeglen eeltheztetted
ennen verenek rwhaia-
ba een ewteth eeltettem
10 een emlemnek theiewel
Te kedeeglen ytattad ewtet
eczettel ees epewel (*O*)
kemenseghes kerezfta
Iudas bynesnek valla ma-
15 gath mondwan, Vetkezem
el arwluan eez artatlan
veerth, the kedeegh ez
veerrel zenveded magadat
megh veresseitenÿ¹,

(*Mt 27,4*) Dicens: „Peccavi, tradens sanguinem iustum.”

¹ Az első s utólagos betoldás is lehet; esetleg másik (de egykorú) kéztől.

toemuala cen farajm " 878
 mal te fetseegh zorei " 45
 tollad hozjad ewteth
 az femeen vas zeghiek "
 kel Cen ewteth takar "
 ghatnam Laagh zuhaban
 te feddeegten eeltheztetted
 ennen verenek zuhara
 ka Cen ewteth eeltettem
 een emlemnek theiewel
 Te feddeegten ytattad ewtet
 eelzettel oes epewel
 femenssegges fereztfa
 Judas bynesnek valla ma "
 gach mondwan vetkezem
 el arwluan oes dztatlan
 werth / the feddeegh ez
 werzel zenvedo magadat
 megh verofcitenij

90
45v

(O) Kemenseghes kereztfá
myt tetteel byzon naghra
Batorkottal Wr christoth
te read eel thereitween ky
5 myndeneketh + <teremtett> (E)nnek vtan-
na theereite magat esmegh
az ew zent fyahoz monda
neký nagh kenýerýwle-
tes zýwel Jmmar latom
10 zerethew fyam hogh halal-
nak vtolso oraian ideieen
vertengheez Mongyad
megh nekem kynek ha-
gýod te anýadath Nemde
15 iol tudodee hogh een ez
napon mýnden remenseg-
thewl ees vigasagtol megh
foztaton Mongyad
megh azeerth zerethew

(Ub) „O, crux dura, quid fecisti, | Multum certe praesumpsisti. | Qui creavit omnia, |
Christum Deum suscepisti.”

Remensseghester zefa
 myt waecl byzon naghza
 Vatozkottal vor chrystos
 te read cel theercitueen by
 myndencetis. *te/cant/te* tme' vran
 na theereite magat esmegh
 az ewzent fyahez monde
 nety nagh kenyerijwle
 tes zywel Ammar latom
 Zereitew fham hogh halal
 nak vtolso orauan idelen
 vertengheez Monghad
 megh netem fynek ha
 ggod te Amadath Nende
 iol tudadee hogh cen ez
 napon mynden remensseg
 tsewl cel viga' sagtol megh
 foratou Monghad
 megh azceith Zereitew

fyam mÿtth tegyen
ymmar a te anÿad Nekem
sem atÿam se⟨m⟩ anÿam
ees oly melÿ senkÿ nyn-
5 chen kÿ ennettowa een
gondomath vÿselÿe ees
ennek fewlewtthe iol latod
hogh e neepthewl megh
vagyok mewetwen ees
10 vtalwan Azeerth imma
ergalmazofyam mongyad
akar chak azth, hogh hal-
yak meegh the veleed Mert
nekiem nalad nekywl el-
15 nem halaal, Ees the veled
megh halnom eleeth
O¹ zerethew fyam myth
mÿt halgacz myre nekiem
nem zolaz Nemde iol tudodee

¹ A Nádor-kódex Mária-siralmának ugyanezen a helyén *O* helyett *No* áll (358).

fiam myeth tegyen 73
 ymmaz a teanyad nekem 74
 sem aty am se anyam 76
 ees oly melij senty nyn
 cōen fy emettoira cen
 gondomath vifelie ees
 emek fewlewtōe iol latod
 hogh e neeptheul meggh
 vagnok meurenen ees
 vtalyan Zeeeth imma
 cupalmazofyam monghad
 akaz chak azth hogh hal
 vak meegh the veled Mert
 nekem nalad nekwyl cl
 nem halaal ees the veled
 meggh halnom cleeth
 O Zeeethew fiam myeth
 myt halgac myre nekem
 nem zolaz vlemde iol tuudde

hogh een theghed een zÿwem-
nek allatta hordoztalaak
ees nagh zeghenseegbe
neweltheleek zorgalmatos-
5 saggal ewriztelek Nag
edesden zolgaltalak ees
zywem zereenth zeretteleek
Imma kedeegh a keserewsegh
een erewmet el ve<v>tte ees
10 labamon ýmar allanom
nem hagh Merth Sime-
onnak elews thewre immar
een zywemeth megh hataa
Ees eze<v>keth mondwan az
15 feewldre magath Le bochata
(E)es kychynded nÿwgodalm-
nak vtanna Esmegh eegh
kychynded erewth velleite
(E)es latwan hogh ew fiatol

(*PL/Ans*) „. . . gladius Simeonis cor meum et animam meam transfixit.”¹

¹ Vö. Lc 2,35.

hogh een theghed een zymem
 net allatta hordercalaak
 ces nagh zegkenscege
 nemeltheleek zcegalmaos
 saggal ewuzcelep nag
 ededen zolghcalak ces
 zymem zereenth zereleek
 Inma keddegh a kestrewsegh
 een crewmet el vete ces
 labamon ymar allanom
 nem bagos Merth zime
 onnak clevs toeyre immar
 een zymemeth meghkataa
 ces ezfeth mondwan dz
 fcewldre magath Le bochata
 es fychyned nypgodalm
 nak vtanna Esmeqgh ceqh
 fychyned crewth velleite
 es lativan hogh ew fiatol

megh nem halgattatneyek
hertelenkedeek nagh kесе-
rew Kenÿw hullatassal a
halalhoz monda (*O*) the
5 zemeremtelen halaal Nam
the mÿnd eez napeegh oria-
sokath ees nagh erews vite
zeketh megh gewzteel
Ees imma kelle theghed
10 megh gewznÿ eegh erew-
thelen leannakee (*S*)ok zÿ-
veketh the megh therteel
Zegyed megh imma az een
zywemeth ees kÿ thelyes
15 nagh keserewsegghel Azerth
ezenkeppen siruan ees kenye-
regween ees lathvan hogh
a halaltol megh nem
viga(l)ztaltatneyeék Tereite
20 Magath esmegh zentfyahoz
Monda

megh nem halgattatmeyer
 heitelenkedeek nagh fese
 zew kenij hullatassal a
 halalkoz monda the
 Bemercntelen halaal Nam
 the mynd ces napeghona
 sotath ces nagh crewe vice
 zeketh megh gewzuel
 ces nima kelle thegied
 megh gewziny cegh crewe
 toelen leammakce ok zy
 veket the megh toeritel
 regned megh nima azcen
 zywemetces ky toeshes
 nagh fescrowsegghel Azeth
 ezenkeppen sruan ces kemye
 regnen ces lat van hogh
 a halalcol megh nem
 vugastatmeyer treute
 Magath of megh Bentshaboz
 Nonda

Jmmar een Zerethew fyam
een bezedemnek veeghe va-
gyon hogh sem en teneked
nem zolhatok sem ennekem
5 te nem félelheecz (*O*) edesse-
ghes anÿa swalyon mÿt
zolhatwala az the edesseghes
fÿad kÿ imma chak aleegh
vezen vala lelegzetethees
10 Mykron kedeegh ez keges *christus*
hallotta volna Ew annyat
siruan ees neekÿ kenÿeregh-
wen ees ianost mellette al-
wan Ioolleheth telyesseghel
15 nem lathathvala de maga
ew zemeith kyk a verrel ees
a sirassal megh homalÿoswl-
tak vala megh nÿta ees
vÿonnan ew edes annÿawal
20 syra annera hogh megh

Immar cen Jerethew fiam
 cen bezedimnek. wegge va
 gyon hogh sem en tenked
 nem zoldhatok sem emmekem
 te nem felelőes. edest
 ges Anja sivalyon mint
 zoldhatmala az tőre edestgezes
 fiud ty unna chak alcegh
 vezen mla lelegzetteses

Nykoron kedegh ez feges xpus
 hallotta volna ty amnyat
 szivan ces neeky kenyeregh
 wen ces ianost mellett al
 wan Jolleketh teljesseggrel
 nem latotatavala de maga
 ty Zemeud tyk a verzel ces
 a szassal meggy homalyosvol
 tak vala meggy nyta ces
 voman ty edes amnyamul
 tyra amera hogh meggy

95
48r

ewthewze ew zenth orcza-
ÿath es a kenÿwrÿwletes
kenÿw hullatasal ker⟨r⟩nÿwl
thekenthwen monda Azzo-
5 nyallath ÿme neked fyw
Janus ÿme neked anya Eeet
akara mondanÿ Mynt Janus
doctor magyarázya Een edesse
ghes annyam, ez ianosth kyt
10 een neked aianleek peeldazya
mÿnd ez velagbeli embereketh
Merth ezewk kykeerth een im
ma megh halok Ezewk mÿnd
te fyayd ees micort az een men-
15 nyei atÿam ew igassagazerent
a Bywnesewk ellen hertelen-
kedendÿk akarwan ewketh
el vezthenÿ Te wgh mykep
pen keges annÿok Annÿaÿ

(Io 19,26) „Mulier, ecce, filius tuus.” (27) „Ecce, mater tua.”

ewtgeu'ze ew'zenth orza
 ijath es a penijwviolet
 Fenijw hullatufal fenijwv
 tteckentoren monda Azzo
 nyallath yme neked fhw
 Janus yme neked Anna tezt
 akara mondan Mynt Janus
 doctoe magnarazya ten edeste
 ghes Amman / Ez ianosth fwt
 een neked dianlock peclazya
 myndez velagdel embereteh
 Meeth ezewk fyteerth een m
 ma megh halok ezewk mynd
 tesyand ees mcorit az een men
 nyei atyam ew' igassagaz erent
 A bywne stwck ellen hertelen
 kedendyk akazuan ew'keth
 el veyrenij Te wgh mykcp
 pen fegs Amijok Amman

96
48v

Ewlelttel hozjad zorehad ees
atjam haragyanak ellene fiaj-
derth magadath vesse(g)d hoch
eez een halalomnak eerdeme
5 ew bennek heaba ne legyen
Mykoron kedeeagh hallotta vol
na e keserwes anja Ew fyath
zolnja ees ianosth neky aian-
lanja monda zywenek kese
10 rewseghewel Iai ennekem
zerethew fyam mynemø
valtsagoth teez ez napon
Merth yme adateek nekem
zolga az wreerth, thaneit-

fya az istenfyaert Eembewr
az isteneerth Iai ennekem
zerethew fyam Merth sonha
nem akartalak een theghedet
20 egeeb fyon eel waltany

(*LS: VIC*) „Tradit Dominus matri . . . servum pro Domino, discipulum pro magistro, hominem pro vero Deo, filium Zebedaei pro Filio Dei.”

Ewlelettel hozij ad zoreh ad ces
 atijam haragyanak ellene fiaj
 derth magadus vessey hogh
 ces een halalomnak ceedeme
 ew bennek heaba ne legnen
 Nytkon pedegos kallotta wol
 na e feskurey anija Ew finus
 zolnya ces ianosts nekn aian
 lanyya monda zynvenek pest
 zewsegsewel Jai emetekem
 zerehew fham mynemq
 valtagotst teez ex napon
 Merth yme adateck nekem
 zolga az wcerth thancit
 wan a mestereerth zebedeus
 fha dz istenshaecet Embenz
 dz isteneerth Jai emetekem
 zerehew fham Merth sonha
 nem afartalak een toegbedet
 egeeb fyon eel waltany

97
49r

Ees egeeb anÿath een nalam-
nal neked adnÿ Iai enne-
kem merth ymmar arwa-
va leezewk een anÿamtol
5 ezwegge lewzeewk een ie-
gesemteel megh pu<z>tulok
een magzatomtol ees mÿn-
denektewl megh foztatom
(O) en zerethew fyam Myth
10 tegek ees howa legek kyhez
fogÿam feyemeth edesseghes
fyam ky thezen ennekem
ynnettowa seghedelmeeth
ees ky ad tanachoth ees tha-
15 nosagoth (E)es Mynd ezek-
nek vtanna thereite ma-
gath az azzonyallatokhoz
ees monda (O) ty tyztelendew
azzonyok vegeethewk ezew-
20 tekbe ha ez az en fyam

(Ber) „Nunc orbor patre, viduor sponso, desolor prole, omnia perdo. O, fili mi, ultra quid faciam . . . quo vadam . . . ubi me vertam, dilectissime . . . quis mihi de cetero subsidium solatiumque praestabit.”

Ces egech aniyach cen nalam
 nal deked adny lai eme
 kem mecht yhmaz dzum
 va seezewt cen aniyamol
 ezwegge lewzewt cen ie
 gesemertl megh putulok
 cen maghatomol ces myn
 denektewt megh fostatom
 En Zeretseiv fham Myth
 tegrt ces drom seget pyhez
 fogham feyemeth eddesegores
 fham ky thezen emekem
 ymetto wa segredelmeeth
 Ces ky ad tanachoth ces tha
 nosapoth es Myndezek
 nek vtanna thezeite ma
 gata az azonyallatokhoz
 ces monda ty tyzelendew
 azonyok wegetseivt ezew
 tekoe ka ez az en fham

Ky fywggh mykeppen a tolvai
azakaztofan Az een fyam diche-
seegnek kÿralya Myre hogh
ymma embereknek taknÿaval
5 ees nyalawal vagon meegh
fewrthezveen ees a thewiskel
koronazwan Az een fyam an-
gyaloknak zepseghe erewk
velagossagnak fenesseghe
10 ees zeplewtelen tykewr Myre
hogh imma megh eektelenywlt
mykeppen poklos Az een fyam
mÿnden tyztasagnak thekelle
thesseghe ees sonha ew zaiaba
15 artandosagh nemleletth
Myre vagon eez hogh imma
wgh mÿnth ighen ghenyeth
lator feel akaztatotth ees
Mÿnd ez elÿeten kerdeesekre az
20 azzonÿallatok semmÿt nem

(PT: St III, 3, 2) „Quia iniquorum erat foedatus sputis.”

Ky fywgggh mytpeppen a colui
 takaztofan Az een fham dicit
 segnet fyalia Myre hogh
 ymma embercknek takufaxul
 ces nyalaxul vagnon meegh
 ferwtæzween ces a tæwistrel
 koronazwan Az een fham an
 ymaloknat zepsegge czevt
 velagossagnat tænessegge
 ces zeplevælen tykewr Myre
 hogh ymma meegh cektelemywt
 mytpeppen poklos Az een fham
 mynden tæzafagnat tæckelle
 tæsssegge ces sonha cw zaaba
 aztandofaggh nemleletetth
 Myre vagnon ces hogh ymma
 wgh myntgh ighen gghenyeth
 laber ferl akaztatotth ces
 mynd ez elyeten ferderfekre dz
 dz zomallatop semmyt nem

felelhetenek¹ vala merth
keserewsegghel telyesewk
valanak Azeerth iool ezenk-
be vegywk mene nagh ke-
5 serewsegghel vala telyees
az angyaloknak azzonya
Ees az dichewsegnek kyralya
ky fygghvala a magas akaz-
thofan Merth nem chak ew-
10 teth nehezeitj vala az ew
kennyanak getrelme de me<e>gh
az ew zyleienek ees keserew-
seghe eregheitj vala ew ken-
nyat, Azerth afywnak keen-
15 nyawala az annyanak kese-
rywseghe Ees az anyanak ke-
serywseghe vala az a fyw-
nak kennya Mynd addeegh
myghnem ew lelkeeth ky
20 bochatha

¹ A t utáni e ki van vakarva.

felelhet nek vala merth
 keserw seggösel teljesewt
 valanak Azertu uol ezent
 de vegywt mene nagh ke
 serw seggösel vala teljess
 az dnyhaloknak az omja
 és az dnyer segmkt kyzalma
 ky fnyghvala a magas akaz
 tosofan Merth nem chat ew
 cetö nehezett vala az ew
 kemyanak getzelme de megth
 az ew zyleientk és keserw
 segöe ezegöeit vala ew fen
 nyat Merth a shwnak kecn
 nyawala az dnyanak kes
 serw segöe és az dnyanak ke
 serw segöe vala az a shw
 nak kemija Mynd addegh
 mygöncem ew leltteeth ky
 bohatta

100
50v

ees ez keserues anÿaba ma-
rada megh Mynd az Fivnak
mÿnd az ewnnen maganak
keserewseghe Mynd addeegh
5 Mygnem dicheseegghel feel
tamadwan zemewel lata
ewteth¹

(M)Ert mÿnek vtanna Ioseff ees
10 Nicodemus eez zenth tes(t)ot
A ker(z)farol ala veueek a teer
helyen le theweek ees keserues
anya leghottan hertelenkedeek
ees ew zenth fyanak thestère
15 le eseek ees ewtet megh ewlel-
ween nagh keserewseg(e)os sirassal
monda (O) en (e)zerethe zÿwem
lelkem mely dicheseeggel zyle-
teel ees mely keserwen megh
20 megh ewleteel (O) en zerethe
fyam een theghedeth adalak

¹ Az üres sor talán valamilyen címfélének a helye. Itt a Nádor-kódexben cím áll: *Ith kezdetic a temetesnec ideienvalo epesege* (367).

Ces erfesruer dnyaba ma-
 rada megh Mynd az furmak
 mynd az ewmen maganak
 fescruwsegge Mynd addegh
 Mygnem dichefeggyel feet
 tamaduran zencuel laca
 rwtetoh

Ete mynet utama Josef ces
 Mademus ces zentel teft
 d per 3 fuol ala veueck d tce
 helyen letseueck ces fescruw-
 dnyu legghottan hertelenkredck
 ces ew zentel fyanak toestee
 le efsck ces ewtet megh ewtel
 ween nagh fescruwseggye sraffal
 monda en zere toe zytem
 selkem melij dichefeggyel zyle
 teel ces melij fescruwen megh
 megh ewleteel en zere toe
 fytin een taeg sedet adalab

eez velagnak nagh vlgasaggal
Ees nekewm adamegh ez vyl-
lagh nagh keserew zomoru-
saggal (*O*) edessegeos z(w)wlettem
5 een theghedeth adalak ez velag-
nak nagh ekessegben ees ne-
kem adamegh ez velaagh tested-
ben myndenestewl megh sebe-
sewlwen (*O*) Lelkemnek ees
10 myndeaz velagnak ydvesseghe
Een theghedet adalak emberek-
nek elewenseegbe ees ewk
adanak teghedet megh een
nekem megh ewlween (*O*)
15 dichesegnek felseghes kyralya
te zyletesednek ideien az ewnek
sethetseghe nap velagra val-
tozeek ees ma te halalodnak
ideien a nap velagh setheeth-
20 segre fordula (*O*) een feymnek
e(d)kesseghes coronaia ees an
gyaloknak kyralya

ees velagnak nagh viga laygnak
tes nekeum adamegh ez vij
lagos nagh pestrew zomoru
saggal edesseghs zivlettem
cen togegedeth adalatt ez velag
nak nagh ekessetghen ces ne
kem adamegh ez velaugh testu
ben myndeneftavl megh sebe
sewhren Letkemnek ces
myndez velagnak ydvesseghen
ten togegedet adalatt emberec
nek ekemenseghen ces ewk
adanak tegegedet megh cen
nekem megh ewhwen
Judhesegnek fesseghes kizalya
te zivletteduct idien azewnek
setwetseghen nap velagna val
tozeck ces ma te halalodnak
idien a nap velagos setweth
seghen fordula cen feyemnek
ekessetghes coronaya ces an
ahalodnak kizalya

101
51r

Kyk te zyletesednek ideieen men-
neyi vigasagoth enekelnek vala
ees fewldre embereknek nagh
eremeth hirdetnek vala meegh
5 e(r)zewk ees te halalodat keserew-
segghel megh syrataak (*E*)es
mynd ezenkezben apolgattya
vala e(v)w zenth fianak testeen
valo zenth sebeketh Neha
10 a thewiskel altal verth zenth
feyeeth kybowl zedeghety
vala a bele tewtt thewiskewt
Ees ezenkeppen apolgattya
vala az [az] ew keet kezeyn
15 ees oldalan valo zenth sebeketh
ew zyvenek nagh keserewseghe-
vel Annera hogh mynd az
kernywl allok latwan e keser-
ues anyanak ew nagh kese-
20 rewsegheth, thezneknek vala
oly nagh keserewseghes sirasth

Fyrt te Zylte sednek ideren men
 meri vugafagoty enekelnek vala
 ces fevldre emberetnek nagh
 ezemeth hiedetnek vala meegh
 crewk ces te halalodot kesrew
 seggocel megh szracnak es
 mynd ezenkezten apolygattya
 vala ew zentth fianak testen
 valo zentth sebeteth Neia
 a thewiffel altatveth zentth
 feyeth Fybevl zedegocetn
 vala a beie tewit thewiffewt
 tes ezenkeppen apolygattya
 vala az az ew feet kezem
 ces oldalan valo zentth sebeteth
 ew zivenek nagh kesrew seghe
 vel Amera megh mynd az
 kernivol allot latuan e keser
 ues Anyanak ew nagh keser
 zew seggocetn toezneknek vala
 oly nagh kesrew seghe szracnak

103
52r

hogh sem a zenth azzonjok
sem Janus ewangelista sem
a keeth ween Iambor Ioseph
ees Nicodemus egmasnak nem
5 zolhatnak vala De maga
mjerth ianus vala a keser-
wes anjanak gond viseleje
Zemeth zaiath megh tewrlee
Azzonjonknak eleibe alla <ees monda>
10 [ees] Azzonjom thagohad
megh a sirast ees haggyad
eel themetnewnk vronknak
zenth thesteeth Merth a nap
esethre kewzelgheth Leegottan
15 ez zora mynth tyztesseegh es-
merew zyz nekyk bochata
ew fyanak zenth testeeth
kyth be thakargathanak
tyzthasaghws gylchba
20 zywewknek nagh kenjere-
lethews sirasawal

(*VD/Bon: MVC*) Tardente autem hora dicit Ioannes . . . Ad hanc vocem tamquam grata et discreta cogitans . . . permisit aptari et involvi.

hogh sem a' Zenth azzonyok ¹⁰³
 sem tanyu ewange lista sem ⁵²
 a fectis ween lambuz Joseph
 ces Nicodemus eymashnak nem
 zolhatnak vala De maga
 myerth ianus vala a fester
 wet amjanak gond vifelenye
 Zemetth Zauath megh tewrlee
 Azzonyonknak eleibe alla ces monde
 ces Azzonyom thagobhad
 megh a sraast ces haggmad
 eel tzhemetnewnt vronknak
 Zenth thestecth Merth a nap
 esthze fewzelgoretz Leegottan
 ezzeza mynta tyztessegh ef
 merew Zyz nekyt bochata
 ew fhanak Zentoz testecth
 Fyith be thakargatoranak
 tyzthasagorob gholcoka
 Zvuwknak nagh fenijere
 letsewe srasawal

Ees Keezre wewen vyweek a
Koporsohoz ees otth le thewen
a keserues anÿa magaat rea
bochata ees orczaia-
5 ra tewe ees monda (*O*) een.
zerethew fyam mÿkeppen
hagÿaad el magadat, embewrj
nemzeteert kyt elyen zeretettel
aka(a)ral megh valtand (*O*) een
10 edes fyam yme eegh mastol
el valonk, theghed el temet-
nek ees een keserues anÿa
eez vtan howa mennÿek
Vayha megh halhatneek een
15 theweled, ees egetembe tewe-
led el themettetnem hogh
hol the wolnal een ees the-
veled lennek (*E*)es ezeketh
mondwan anne kenw hulla-
20 tast tewn hogh incab megh
mosa ew zenthfyanak orczaia-

(*VD/Bon: MVC*) Ponit vultum super faciem dulcissimi filii sui et dicit: „Tu teipsum dereliquisti propter amorem generis humani, quod redimere voluisti . . . Modo ergo, fili mi, disiuncta sepeliam ergo te mater tua maestissima, sed postea quo ibo? Ubi etiam morabor, fili mi? Tecum ergo libentius sepelirer, ut ubicumque esses, ego similiter tecum essem.” Ex abundantia lacrimarum multo melius lavit faciem filii,

Ces keezre wenen ymwek a
 kopwesohoz ces outh se themen
 a keserues Anija magaat zca
 bochata ces ozzaat ozzaa
 za teure ces monda cen.
 Zeretsew fiam mijteppen
 hagnaad el magadst embewey
 nemzetert fyt elyen zereattel
 apaal megh valtanod cen
 edes fiam yme eegh mastol
 el valont theghed el temet
 nek ces cen keserues Anija
 ces vian houwa memijek
 vandra megh habhatnek cen
 theueled ces egetembe teure
 led el themettetnem hogh
 hol the wolnal cen ces the
 veled lennek ebzetetz
 mondwan ampe kenwulla
 tust teure hogh incab megh
 mosa ew zentshyanak ozzaat

vele¹ Mynt neha magda-
lumbeli maria mostawala
meegh ew zenth labaiith
ennek vtanna megh tewrle
5 ees megh apolgata mýnd
ew zemeeth zaiat. ees eegh keez-
kenewel ew zenth feyeeth
be thakargata ees hozÿa be-
kelkedween a koporsoba hel-
10 hezteteek Nagh keserew siras-
sal eez mÿkkeppen lewtlegen
haggÿwk (k)gondolnÿa az aioi-
thatws leleknek (*E*)es miko-
ron az nagh keweth akopor-
15 so zaiara emelneieek eez
keserues annÿa a feeldre
magat le wethe mÿkkeppen
holth elewen ees hogh
el themetteek wolna Monda
20 Ianus az zenth azzonÿoknak
Vegetewk feel a keserwes anÿath

quam Magdalena pedes. Abstergit autem faciem eius, et deosculans os et oculos eius
... in quodam sudario caput ipsum involvit.

¹ RMNy. IV/2, XV. 1.: *vèle*. DÖBRENTEI még újrakötés előtt látta a kéziratot. VOLF már nem jelez betoldást. Mi sem láthattuk a betoldott *e*-t. Vö. a 226. lap 19. sorához írt lapalji jegyzettel.

Vele ¹⁰⁷ ~~108~~ ⁵³ ~~109~~
 lumbeli maria ¹⁰⁷ ~~108~~ ⁵³ ~~109~~
 meegos ew zenth labauh
 mick vtanna mego teneli
 ces mego apolgata mynd
 ew zemeeth zaiat. ces eeghteez
 feneivel ew zenth feyetez
 de thakargata ces hozija be
 felkedween a koporsoba hel
 dezteteek Nagos keserew sraz
 sal. ces mykppen lewtlegen
 haggjivk fondolnija az aoi
 thadvo ledetnek es imbo
 ron az nagos fevets a kopor
 so zaiara emelneieek ces
 keseruek amja a feclde
 magat te wette mykppen
 holtos elewen ces hogg
 el tsemetteek wolna nomu
 Janus az zenth azonijok nak
 vegetewk feel a keseruek amjach

ees teeryewnkbe a varosba
Merth az einék setheetseghe
el kewzelgheth ees feel emel-
ween az feeldrewl az ew kewn-
5 ves zemeit feel vetee menbe
ees monda (*O*) Gabriel annak
vagyon harmicz három ezten-
deie hogh ennekem eezt mondad
Iduez leegh malaztal telyes
10 wr vagyon te weled Jme ez
idewbe nem malaztal de mÿn-
den keserewsegghel een zywem
lelkem telyes Ees vramtol a
halaal enghemeth¹ meegh fo(r)zta
15 Ees ew thewle az kew koporso
ky rekezthe Ees a zenth azzo-
nyok e keserues anÿat keeth
feleel fogwan Jndulanak be
a varosba Ioseph ees Nicodemus
20 elewl menween Janos vtannok
azzonÿonknak elewtthe

(*VD/PT: Sa 66*) „Ave, gratia plena, Dominus tecum. Ecce, plena sum amaritudinis.”

¹ Az *-et-* fölött pizokfoltok láthatók.

Ces teernewnke a varosba
 Meeth az cinet setseestegre
 el fewzelgosth ces fecl emel
 wren az feeldrewl az ew fewn
 vey' Zemeit fecl vette menbe
 ces monda Gabriel Amak
 vagnon hazme' hazom eyen
 deie hogh emekem cezt rhouda
 Duezkeegh malasztal telhes
 wz vagnon te weled Ime ez
 uewbe nem malasztal de mijn
 den festerewsegghel een zyem
 lelkem telhes ces vramtol a
 kalaal enggemeth meegh forpa
 tes ew thewle az few fopozso
 by rekeztore ces a Zenth azzo
 nyok e keserues Amak feets
 feclcl fogman Indulanak be
 a varosba Joseph ces Nicademus
 elewl menwren Janos vtammok
 azsonjonknak elewlthe

107
54r

ees ezenkeppen Mynth egh
gÿazba ewlthezeth processio
lassu lepessel mendeghelnek
a varos felee Eez keserues anÿa
5 nem feledhetÿ el az ew zenth
fyath hathra fordula ees mon-
da (O) Een zerethew fÿam hol
hagÿalak theghedeth ees nem
mondad megh ennekem hol
10 vagyon az erewkseegh hol
a yozagh kyth te anÿadnak
hattaal, Kybewl een eletemnek
zywkseghe megh zolgaltasseek
hol a haaz ees a hely een zerethew
15 fÿam kyben een feyemeth le
haycham Howa mennyek
edesseghe fÿam naladnekywl
kyheez fogyam een arua feÿe-
meth ees kyhez haycham
20 magamat yme nem tudom

(*SermDom II, 144*) „Vae mihi, quo vadam, ubi me vertam, carissime, dulcissime, piissime?”

ces ezentepen Nymth egh
ghazla ewltseztu processio
lassu leyssef mendegselnek
a vurof fotee ez keserues anja
nem feledhetij el az ew zenth
fnatoz hatozza foedula ces mon-
da een zereztew fham hol
magyalak toeggedetij ces nem
mondad megh emmekem hol
vagnon az ezewt seegh hol
a yozagh fytoz te amjadnak
hattaal kysewl een eletemnek
zywt sege megh zolyaltassek
hol a haaz ces a helm een zereztew
fham fyben een fenemeth le
hantham Nowa memnyek
edessgezef fham naladneknywl
fyntez fogham een duua feje
metoz ces fyhez hantham
magamat yme nem tudom

108
54v

Ezewket halwann a kÿchÿnded
sereegh theeznek vala naĝ ke-
serewseghes sirasth Jnneth
esmegh eel yndulanak ees hoĝ
5 iwtanak a kereztfā ellenebe
Itt ees e keserues anÿa meĝh
alla ees kezde neeznÿ a kereztfā
fara Kÿth latwan hogh az ew
zenthfianak verewel meĝh
10 verewsewlt legottan ew teerdeth
a feeldre le haytha ees monda
Iduezleegh dragalatws zenth
kerezth kÿ mÿnd eez ideigh
embereknek vlatatws¹ voltaal
15 Ees immar a meĝh valto testnek
ees veerneĝ illethesewel felyebben
ekesewlteel meĝh, Mynth ha
nemes gengel arannÿal ees
ezÿwstel ekesewlteel volna
20 meĝh Ees mÿkeppen az ew
zenth fyath ez velagra zÿletween

(*VD/Bon: MVC*) Cum autem venerunt ad crucem, ibi genuflexit ipsa, et adoravit crucem.

¹ Az *-al-* fölött pizokfoltok vannak.

Ezvket halván a fészyned
 fereggy thoznek vala nag' ke
 ferevsegozes szastos Imeth
 es meggy cel yndulanak es hog
 ivtanak a keresztfa ellenese
 Itt es e keszues anyja megh
 alla es kezde neezni a kereszt
 fara kipti latinan hogh az ev
 zenthflanak verevel meggy
 verevsevlt legottari ev teredeti
 a fecidre le hajtosa es monda
 Durzlogh dragalative zenth
 kereszt kñ mgyd es uciggy
 embereknak vitalatvó volna
 es imar a meggy valto testnek
 es vezetnek illeteseivel feljebben
 ekesvlttel meggy. Myntis tra
 nemcs gengel dramnyal es
 czjvstet ekesvlttel volna
 meggy Es my keppen az ev
 zenth shat, ez velagza zyltetvén

109
55r

Myndennek elewtte ymada
azon keppen az zenth kerezth-
fath myndennek elewttthe
tyztelee ees ymada⟨a⟩ ees Jnneth
5 feel kelween menenek a varos-
felee Ees e keserues anya gya-
korta hatra fordulwala ees
kenywes zommel az kereztf⟨a⟩t
nezÿ vala ees hogh iutanak
10 a varosnak kapwiara eez keges
anya ott ees megh alla ees ze-
meit a feeldre fywgghezthe
Kezde gondolkodnya Kyth ioseph
lathwan ees rola megh eerthe-
15 kezween, monda, (T) 'yztelendew
azzonyon Ne gondoly semmÿt
Mennyewnk be az een ha(l)zam
te haazad ees semmibe the
neked mygh eez velagba elewk
20 megh nem fogÿatkozyk ees een

(*VD/Bon: MVC*) „Domina mea, ego vos deprecor . . . ut divertatis in domum meam; scio enim, quod domum propriam non habetis. Utamini mea ut vestra, quia omnia mea vestra sunt.”

Myndemmet clewte ymada ##
 azon keppen az zentk keresztli 107
 fath myndemmet clewte 55
 tyztelec ces ymada ces jnnetoz
 fci felwen menent a varos
 felce ces e keserues anyja gya
 korta hatra foedulivala ces
 kenjucy zemmcl az keresztfat
 nez vala. Ces hogos utanak
 a varosnak kapuara ez kegy
 anya ott ces megos alla ces ze
 met a ferdre fnyggasztose
 kezde gondolkodny. kytos ioseph
 latonnan ces zola megos cestose
 fezenen monda. yztelendew
 azsonyon ne gondoly semmit
 Memnyevnt de az een haham
 te haazad ces semmit tbe
 neked mygh ces velagta clewt
 meggh nem foghatkoznt ces een

Mynd hozyam tartozowal
ewzwe zolgallak mynth azzo-
nyomath Monda Nicodemus
Atyam fya ioseph a nem

megh maraggyon Meerth
eez masthani idew|feelmes
ees a the hazad vendeegfogado
haaz ees oda sok iewe iaro
10 vasyon De myerth een doctor
thewrue<e>nbe, ees az neepnek
byrayok vagyok azeerth meeğ
enghemeth tyztelnek ees tewlem
felelmewk vasyon azeerth
15 wgh illik hogh een hozyam
hazamhoz ieien holott nagyob
tyztesseghel ees bathorsaggal
megh maradhath Azeerth
azzonjom teerbe az een ha(l)zam
20 te hazad ees neked semmybe

Mlynd hozijam tartozomul
 cuzire zolgallak mlynd azzo
 nyomath Mondat mlynd
 mus Atnam fia ioseph a nem
 illik hogos a te hazadnal
 megh maraggyon Meczth
 ces masthami idewfelesmes
 ces a the hazad vendegsogado
 haaz ces oda sot ieveriaro
 vagnon De mlyerth cen doctor
 thewruende ces az neepnek
 buraiof vagnok Azcerts meeg
 enghemeth turzelnek ces teulen
 felesmewt vagnon Azcerts
 vgh illik hogos cen hozijam
 hazambos ieven holott nagnol
 turstessaggyel ces bathorsaggyal
 megh maradhath Azcerts
 azzonjom teerde az cen hazam
 te hazad ces nekod semmybr

